

Betænkning om ransagning under efterforskning

Afgivet af
Justitsministeriets Strafferetsplejeudvalg

Betænkning nr. 1159
1989

ISBN 87-503-7739-6
Ju 00-210-bet.
B.Stougaard Jensen, Kbh.

INDHOLD

	<u>Side</u>
Udvalgets kommissorium og arbejde	7
Sammenfatning	9
<u>Kapitel 1. Gældende ret.</u>	13
1.1. Indledning	13
1.2. Grundlovens S 72	14
1.3. Forarbejderne til retsplejeloven	19
1.4. De gældende regler om ransagning	28
<u>Kapitel 2. Begrebet ransagning og systematik for reguleringen</u>	35
2.1. Ransagning som straffeprocessuelt tvangsindgreb	35
2.2. Beskyttelsesinteressen	37
2.3. Nærmere definition og afgrænsning	38
2.3.1. Særligt om den nedre grænse for ran- sagning	42
2.3.2. Særligt om kontrolforanstaltninger uden for strafferetsplejen	45
2.4. Systematik for reguleringen	48
2.4.1. Ransagning af mistænkte eller ikke- mistænkte	48
2.4.2. Forskellige kategorier af ransagning	50
2.4.3. Ransagning af "fast ejendom" eller "løsøre"	52

2.4.4.	Andre sondringer.	53
--------	---------------------------	----

Kapitel 3. Ransagning mod en mistænt. 55

3.1.	Betingelser for iværksættelse af ransagning.	55
3.1.1.	Kriminalitetskrav.	55
3.1.2.	Indikationskrav.	58
3.1.3.	Mistankekrav.	60
3.1.4.	Proportionalitetskrav.	61
3.2.	Kompetence.	62
3.3.	Formkrav.	65
3.4.	Samtykke.	66

Kapitel 4. Ransagning mod en ikke-mistænt. 69

4.1.	Betingelser for iværksættelse af ransagning.	69
4.1.1.	Kriminalitetskrav.	70
4.1.2.	Mistanke- og indikationskrav.	70
4.1.3.	Proportionalitetskrav m.v.	72
4.2.	Kompetence og formkrav.	72
4.3.	Særregel om visse gerningsstedsundersøgelser.	73
4.4.1.	Skriftligt samtykke.	75
4.4.2.	Samtykke i tilslutning til opdagelsen eller anmeldelsen af en forbrydelse ..	77

Kapitel 5. Udførelsesmåden og andre spørgsmål om ransagning. 79

5.1.	Skånsomhedsgrundsætningen.	79
5.2.	Krav til udførelsesmåden.	80
5.2.1.	Hvilke politifolk kan udføre ransagning ?.	82
5.2.2.	Tilkendegivelse m.v. over for tilstedeværende.	83

5.2.3.	Vidner.....	84
5.2.4.	Fjernelse af tilstedeværende.....	86
5.2.5.	Første gennemsyn af papirer.....	87
5.2.6.	Tingsødelæggelse i forbindelse med ransagning.....	88
5.2.7.	Underretning om foretaget ransagning .	89
5.2.8.	Attest om foretaget ransagning.....	90
5.3.	Tilfældighedsfund.....	91
5.4.	Ransagning af kommunikation med vidne- udelukkede personer.....	93
5.5.	"Hemmelig" ransagning.....	99
5.6.	Ransagning med henblik på anholdelse .	103
5.7.	Privat ransagning.....	105
5.8.	Andre særlige regler.....	106
5.8.1.	"Razzia" i større områder.....	106
5.8.2.	Lokaliteter under politiets særlige kontrol.....	108
5.8.3.	Motorkøretøjer.....	109

Kapitel 6. Retsplejelovens kapitel 75 a 111

6.1.	Besigtigelse.....	111
6.2.	Syn og skøn i straffesager.....	111
6.3.	Rettens besigtigelse.....	113
6.4.	Andre regler i kapitel 75 a.....	114

Udvalgets lovudkast 117

Bemærkninger til lovudkastet.....	123
-----------------------------------	-----

BILAG

Bilag 1. Norske, svenske, tyske og engelske regler om ransagning.....	139
Bilag 2. Udvalgets statistiske undersøgelse om anvendelse af ransagning.....	147

Bilag 3. Udvalgets generelle bemærkninger i betænkning 1023/1984, side 18-23, om reguleringsmuligheder vedrørende straffeprocessuelle tvangsindgreb, herunder definitioner af "indikationskrav", "kriminalitetskrav" m.v.	154
Bilag 4. Rigsadvokatens meddelelse nr. 12/1959 om ransagning - samtykkeerklæring m.v.	160
Bilag 5. Rigsadvokatens cirkulæreskrivelse af 7. januar 1970 om fremgangsmåden ved ransagning.	161
Bilag 6. Københavns politidirektørs A-meddelelse III, nr. 5 af 13. november 1978 om ransagning af bolig, rum og gemmer.	162
Bilag 7. Retsplejelovens gældende regler i § 759, § 761 samt kapitel 73 og kapitel 75 a.	166

Udvalgets kommissorium og arbejde.

Strafferetsplejeudvalget blev nedsat den 16. januar 1968 med den opgave at gennemgå de dele af retsplejelovens regler om strafferetsplejen, der vedrører tidsrummet forud for tiltalens rejsning og forberedelsen af domsforhandlingen. Udvalget beskæftiger sig således med den del af straffeprocessen, der kaldes efterforskningsstadiet, herunder de såkaldte straffeprocessuelle tvangsindgreb.

Udvalget har tidligere afgivet 8 betænkninger. Om disse og om de lovændringer, de har dannet grundlag for, henvises til udvalgets seneste betænkning, nr. 1104/1987 om legemsindgreb under efterforskningen, side 7-8. Lovforslag på grundlag af sidstnævnte betænkning er fremsat af justitsministeren den 3. november 1988.

Under arbejdet med nærværende betænkning har udvalget afholdt 12 møder og haft følgende sammensætning:

Landsdommer Ib Dalgas Rasmussen (formand).

Advokat Ove Hansen, Viborg.

Kontorchef i Justitsministeriet Torsten Hesselbjerg.

Statsadvokat Karsten Hjorth.

Dommer Niels Kirk-Sørensen.

Politimester Finn Larsen.

Advokat Merethe Stagetorn.

Som sekretær for udvalget har indtil 1. april 1988 fungeret fuldmægtig Helle Lindegaard og derefter fuldmægtig Hanne Schmidt, Justitsministeriet.

Arbejdet med at renskrive betænkningen er udført af assistent Inge Lise Jørgensen.

København, den 6. februar 1989.

Ove Hansen

Torsten Hesselbjerg

Karsten Hjorth

Niels Kirk-Sørensen

Finn Larsen

Merethe Stagetorn

Ib Dalgas Rasmussen

/

Hanne Schmidt

Sammenfatning.

Betænkningen omhandler den type straffeprocessuelle tvangsindgreb, hvorved politiet i strid med husfreden eller privatlivets fred foretager undersøgelse af en persons husrum, andre lokaliteter eller genstande. Undersøgelser, som politiet frit kan foretage, f.eks. på offentligt tilgængelige steder, og undersøgelser, der ikke sker som led i efterforskningen af et strafbart forhold (eller med henblik på anholdelse eller pågribelse med henblik på fuldbyrdelse af en straffedom eller forvandlingsstraffen for en bøde), er ikke omfattet af betænkningen. Ej heller undersøgelser, som foretages af andre forvaltningsmyndigheder end politiet, er omhandlet i betænkningen. Ransagning kan bestå f.eks. i et løseligt gennemsyn af en bolig eller en have for at finde en person, der skal anholdes, men også i en grundig undersøgelse af en persons personlige papirer eller en fuldstændig gennemgang af alle genstande m.v. i en bolig.

I betænkningen foreslås en ændring af de gældende regler om ransagning i retsplejelovens § 759 og kapitel 73. Ved forslaget opstilles ændrede betingelser for adgangen til at foretage ransagning og nye regler om kompetencen til at træffe bestemmelse om ransagning samt om fremgangsmåden ved ransagning. Lovudkastet indeholder endvidere forslag til lovregulering af adgangen til ransagning på områder, der ikke er udtrykkeligt reguleret ved de gældende regler.

I kapitel 1 beskrives bestemmelsen i grundlovens § 72 om boligens ukrænkelighed og kravet om retskendelse for **hus-**undersøgelse samt undersøgelse af breve og andre papirer i relation til reglerne om ransagning. Endvidere indeholder kapitlet en gennemgang af de gældende regler og praksis om ransagning samt af bestemmelsernes historiske udvikling.

Kapitel 2 fastlægger definitionen af begrebet ransagning som "et straffeprocessuelt tvangsindgreb, hvorved der i strid med husfreden eller privatlivets fred foretages undersøgelse af nogens bolig, øvrige husrum, andre lokaliteter, gemmer, andre genstande, dokumenter, papirer og lignende".

Med udgangspunkt i denne definition afgrænses begrebet ransagning over for de andre straffeprocessuelle indgreb: indgreb i meddelelshemmeligheden, legemsindgreb og beslaglæggelse.

Der redegøres for de sondringer mellem forskellige typer af ransagning, som danner grundlag for udvalgets lovudkast. Der sondres mellem de mest intense indgreb, d.v.s. ransagninger, der er omfattet af grundlovens § 72, og ransagninger, der må ligestilles hermed (kategori 1), og alle andre ransagninger (kategori 2). Kategori 1 omfatter ransagning af boliger og andre husrum, dokumenter, papirer og lignende samt indholdet af aflåste genstande, mens kategori 2 omfatter ransagning af andre genstande samt lokaliteter uden for husrum. Endvidere sondrer udvalget mellem ransagning over for mistænkte og ikke-mistænkte.

Kapitel 3 omhandler ransagning mod en mistænkt og beskriver udvalgets forslag om, hvilke betingelser der skal være opfyldt for at foretage ransagning. Betingelserne er på samme måde som ved andre straffeprocessuelle tvangsindgreb opdelt i kriminalitets-, mistanke- og indikationskrav, ligesom der stilles krav til proportionalitet. Endvidere redegøres der for udvalgets forslag om kompetencen til at træffe bestemmelse om ransagning hos mistænkte. Betingelserne for at foretage ransagning og kompetencereglerne er udformet på grundlag af sondringen mellem ransagninger af kategori 1 og 2.

Samtykke til at foretage ransagning foreslås for så vidt angår mistænkte tillagt den virkning, at kompetencereglerne kan fraviges, hvorimod de materielle betingelser for at

foretage ransagning (kravene til kriminalitet, mistanke og indikation) fortsat skal være opfyldt. Endvidere redegøres der for formkravene ved ransagning hos mistænkte.

I kapitel 4 beskrives udvalgets forslag til regler om ransagning hos ikke-mistænkte. På samme måde som ved ransagning hos mistænkte stilles der krav til kriminalitet og indikation, som skal være opfyldt, for at ransagning kan iværksættes. Kravene er strengere end for ransagning hos mistænkte. Det foreslås, at kompetencen til at træffe beslutning om ransagning henlægges til retten. Samtykke til ransagning foreslås tillagt betydning både i relation til de materielle betingelser for ransagning og for kompetencen, således at samtykke bringer indgrebet helt uden for regulering.

Endvidere redegøres for udvalgets forslag om særlige regler om samtykke til ransagning i tilslutning til opdagelsen eller anmeldelsen af en forbrydelse og om politiets kompetence til at foretage ransagning i tilslutning til opdagelsen eller anmeldelsen af en forbrydelse, når det ikke er muligt straks at komme i kontakt med den, der har rådighed over gerningsstedet.

Kapitel 5 indeholder en beskrivelse af udvalgets forslag om fremgangsmåden ved ransagning over for både mistænkte og ikke-mistænkte. Endvidere foreslås en særlig regel om adgangen til at anvende tilfældighedsfund, d.v.s. fund af spor, som vedrører en anden lovovertrædelse end den, der dannede grundlag for ransagningen.

Med udgangspunkt i de gældende regler i retsplejelovens § 782, stk. 2, om beskyttelse af en mistænkt persons kommunikation med vidneudelukkede personer foreslår udvalget særlige bestemmelser om adgangen til ransagning af breve og lignende, der udveksles mellem den mistænkte og personer, der er vidneudelukkede i medfør af reglerne i retsplejelovens § 170, stk. 1 og 4. Et flertal af udvalgets medlemmer finder, at begrænsningen i adgangen til ransagning kun bør gælde for meddelelser mellem den mistænkte og

den vidneudelukkede person samt den sidstnævntes notater og lignende vedrørende den mistænkte, mens to medlemmer af udvalget foreslår, at ransagning slet ikke må foretages hos vidneudelukkede personer.

Endelig redegøres for en af udvalgets flertal foreslået regel om adgang til hemmelig ransagning.

I kapitel 6 gennemgår udvalget bestemmelserne i retsplejelovens kapitel 75 a om besigtigelse. Det foreslås, at kapitlet ophæves, og at bestemmelserne om syn og skøn i straffesager og om rettens besigtigelser placeres i henholdsvis retsplejelovens kapitel 19 om syn og skøn og kapitel 77 om domsforhandling ved landsret.

Kapitel 1.

Gældende ret.

1.1. Indledning.

Denne betænkning omhandler undersøgelser af borgernes ejendele som led i politiets efterforskning af lovovertrædelser eller strafforfølgningen i øvrigt. Disse undersøgelser kaldes ransagning. Om den nærmere beskrivelse og definition af dette begreb henvises til kapitel 2.1. og 2.3.

Regler om ransagning findes i grundlovens § 72 og i retsplejeloven. Endvidere findes en del retspraksis og andre afgørelser - herunder fra Folketingets Ombudsmand - om ransagning, ligesom indgrebet er gjort til genstand for behandling i den juridiske litteratur. Endelig er ransagning reguleret i interne tjenesteforskrifter for politiet, jf. bilag 4 til 6.

Der findes ingen statistiske oplysninger om antallet af politiets ransagninger, om fremgangsmåden ved disse og resultatet heraf eller om, i hvilke typer af sager ransagning anvendes. Folketingets Retsudvalg har nogle gange anmodet om statistiske oplysninger om foretagne ransagninger. Se i øvrigt om behovet for faktiske oplysninger som grundlag for reformarbejdet vedrørende strafferetsplejen Preben Wilhjelm, Tvangsindgreb i strafferetsplejen 1976-85, navnlig side 371 ff.

Udvalget har med henblik på denne betænkning foretaget en spørgeskemaundersøgelse over ransagninger foretaget i politikredsene Århus, Hjørring og Hillerød i perioden 1.

marts til 31. maj 1988. Der henvises herom til betænkningens bilag 2.

I dette kapitel foretages i afsnit 1.2. en gennemgang af reglen i grundlovens § 72, der indeholder en overordnet styring af lovgivningen om ransagning. Derefter gennemgås i afsnit 1.3. forarbejderne til retsplejelovens bestemmelser om ransagning. Endelig gives i afsnit 1.4. en kortfattet gennemgang af de gældende regler om ransagning. Udvalgets nærmere overvejelser og forslag findes i kapitlerne 2 til 6 og i udvalgets lovudkast.

Uanset at retsplejelovens regler om ransagning i alt væsentligt har været uændrede siden lovens vedtagelse i 1916, har reglernes udformning kun på enkelte punkter givet anledning til kritik. Reglerne er imidlertid kommet til verden på et tidspunkt, da de sociale forhold og den rådende teknik var ganske anderledes end i dag.

For at omstille reglerne til nutidens og fremtidens forhold vil det derfor være nyttigt med en lovreform på området. Herved vil reglerne om ransagning tillige kunne indpasses i det lovreformprogram, som er gennemført inden for strafferetsplejen i de sidste 20 år.

1.2. Grundlovens § 72.

Grundlovens § 72 har følgende ordlyd:

"Boligen er ukrænkelig. Husundersøgelse, beslaglæggelse og undersøgelse af breve og andre papirer samt brud på post-, telegraf- og telefonhemmeligheden må, hvor ingen lov hjemler særegen undtagelse, alene ske efter en retskendelse."

Bestemmelsen hører sammen med grundlovens § 71 (vedrørende den personlige frihed) og § 73 (vedrørende ejendomsrettens ukrænkelighed) til den del af grundlovens frihedsrettigheder, som skal sikre det enkelte individ et såkaldt "fredet område", hvori statsmagten kun kan gøre indgreb i overens-

stemmelse med de i grundlovsbestemmelserne opstillede betingelser. Den retlige betydning af disse bestemmelser ligger i den indskrænkning i lovgivers almindelige kompetence i henhold til grundlovens § 3, som reglerne indebærer.

§ 72 omfatter tre grupper af indgreb, nemlig:

- a. husundersøgelse,
- b. beslaglæggelse af breve og papirer og
- c. brud på post-, telegraf- og telefonhemmeligheden.

For så vidt angår den historiske baggrund for bestemmelsen i grundlovens § 72 (Junigrundlovens § 86) og boligens beskyttelse i dansk ret før Junigrundloven henvises til Christian Boye Jacobsen, Juristen 1968, side 457 ff.

Den nærmere afgrænsning af begrebet "husundersøgelse" giver bl.a. på grund af indledningsordene om boligens ukrænkelighed anledning til tvivl.

Det antages i den statsretlige litteratur, at bestemmelsen især omfatter undersøgelse af private lokaliteter, som anvendes til beboelse, men at også andre rum, der ikke er offentligt tilgængelige, som f.eks. butik-, fabriks- og lagerlokaler, kontorer, garager, stalde, lader og kahytsrum, er omfattede af bestemmelsen, jf. således Alf Ross, Dansk Statsforfatningsret 1980, side 627, Max Sørensen, Statsforfatningsret 1979, side 359, Poul Andersen, Statsforfatningsret 1954, side 620, og Henrik Zahle, Dansk Forfatningsret, 5. bind, Menneskerettigheder, 1986, side 244 og 247.

Det antages, at grænsetilfælde navnlig må afgøres under hensyn til bestemmelsens formål, se således Alf Ross og Max Sørensen, a.st.

Det fremhæves af Max Sørensen, a.st., at undersøgelser af transportmidler, som f.eks. en bils bagagerum eller lasten i et skib, normalt ikke er omfattet af begrebet husunder-

søgelse i grundlovens § 72. Hvis det derimod drejer sig om en beboelsesvogn eller et "lukaf", finder § 72 anvendelse.

Breve og andre papirer er beskyttet såvel mod undersøgelse som mod beslaglæggelse. Breve og andre papirer omfatter private, d.v.s. ikke offentliggjorte meddelelser og noter. Ud fra en formålsfortolkning antages § 72 imidlertid også at beskytte undersøgelse af f.eks. en erhvervsvirksomheds EDB-førte regnskaber, debitorfortegnelser eller lignende, jf. Peer Lorenzen, Juristen 1972, side 431, og Max Sørensen, a.st., side 359.

Med hensyn til undersøgelse af værdipapirer og legitimationspapirer, som f.eks. pas og kørekort, der jo netop er bestemt til at skulle forevises for offentlige myndigheder, antages - også her ud fra en formålsfortolkning - at bestemmelsen ikke yder beskyttelse, jf. således Alf Ross, a.st., side 628, Max Sørensen, a.st., side 360, og Poul Andersen, a.st., side 621. Anderledes Henrik Zahle, a.st., side 249, som mener, at det faktum, at dokumentet hidrører fra det offentlige, næppe i sig selv kan begrunde en undtagelse fra grundlovens § 72.

Ved grundlovsrevisionen i 1953 blev grundlovens § 72 udvidet til også at omfatte "brud på post-, telegraf- og telefonhemmeligheden". Det antages, at en formålsfortolkning også her må føre til en vis udvidelse, betinget af den tekniske udvikling, således at reglen f.eks. også omfatter overførelse af meddelelse pr. telex og anden form for datatransmission, jf. Peer Lorenzen, Juristen 1972, side 431, og Max Sørensen, a.st., side 260.

Spørgsmålet om, hvorvidt grundlovens § 72 finder anvendelse uden for strafferetsplejen, har i den statsretlige litteratur givet anledning til tvivl. Det er dog den overvejende opfattelse, at § 72 finder anvendelse, jf. således Henrik Zahle, a.st., side 251 ff, Max Sørensen, a.st., side 360 ff, Poul Andersen, a.st., side 621 ff, og betænkning nr. 1039/1985, side 19-20, der anser spørgsmålet for tvivlsomt og uafklaret, men i sin fremstilling har valgt

at forudsætte bestemmelsens anvendelse uden for strafferechtsplejen. I Dansk Statsforfatningsret, Alf Ross, 3. udgave 1980 ved Ole Espersen, side 626 ff, gives der imidlertid udtryk for tvivl om, hvorvidt § 72 finder anvendelse uden for strafferetsplejen. Se også Peter Germer, Juristen 1967, side 137, og Juristen 1975, side 100.

Grundlovens § 72 udtaler sig ikke om, hvilke krav der stilles til den materielle hjemmel til at foretage et af bestemmelsen omfattet indgreb. Der er således ikke i § 72 noget, der svarer til det **kvalificerede hjemmelskrav**, som findes i grundlovens § 71, stk. 2, hvorefter frihedsberøvelse kun kan finde sted med hjemmel i loven. Det antages derfor, at det almindelige princip om lovmæssig forvaltning - legalitetsprincippet - finder anvendelse ved indgreb, der er omfattet af § 72. Det vil sige, at hjemlen ikke behøver være udtrykkelig og utvetydig, men - alt efter indgrebets intensitet - også godt kan fremgå af en friere fortolkning eller søges i retssædvane og almindelige retsgrundsætninger, jf. således Henrik Zahle, a.st., side 245 og 253 ff, Alf Ross, a.st., side 632-633, og Poul Andersen, a.st., side 621, og den der nævnte retspraksis. Anderledes Max Sørensen, a.st., side 363-364, der ud fra teorien om, at lovhjemmel eller dermed ligestillet hjemmel må kræves til ethvert indgreb i borgernes "frihed og ejendom", antager, at hjemlen må kunne udledes af lov eller dermed ligestillet retssædvane. Se tillige Hans Gammeltoft-Hansen, Straffeprocessuelle tvangsindgreb, 1981, side 23 ff, navnlig side 25, hvor det generelt afvises, at straffeprocessuelle tvangsindgreb kan foretages med hjemmel i sædvane.

Det antages med støtte i retspraksis, jf. bl.a. U 1933.617 0 og U 1983.485 0, endvidere, at der kan udledes en indirekte hjemmel til at foretage husundersøgelser i tilfælde, hvor der er hjemmel til et videregående indgreb - typisk frihedsberøvelse - men hvor dette videregående indgrebs formål kun kan opnås ved eftersøgning i lokaliteter, der er omfattet af beskyttelsen i grundlovens § 72. Husundersøgelse med henblik på eftersøgning betragtes da som et

mindre - indeholdt - indgreb i forhold til den overordnede hjemmel til frihedsberøvelse. Se hertil Alf Ross, a.st., side 633, og Henrik Zahle, a.st., side 266 ff.

Grundlovens § 7 2 henlægger kompetencen til at træffe beslutning om iværksættelsen af et af bestemmelsen omfattet indgreb til domstolene, medmindre det ved lov er bestemt, at retskendelse ikke er nødvendig. § 72 forudsætter imidlertid, at en undtagelse skal have hjemmel i loven og er begrænset til at angå et afgrænset sagsområde, jf. nærmere Henrik Zahle, a.st., side 245 og 253 ff, Alf Ross, a.st., side 634-635, Max Sørensen, a.st., side 364 ff, og Poul Andersen, a.st., side 621-624.

Retsbeskyttelsen i § 72 består således udelukkende i kravet om juridicel kompetence, og denne beskyttelse er endda af begrænset værdi, idet lovgivningsmagten har frihed til at gøre undtagelse herfra, jf. ordene "særegen undtagelse".

Disse ord antages at betyde, at der ikke ved lov kan indføres en ordning, som generelt lader domstolenes kompetence træde tilbage for andre myndigheder. Det kan f.eks. ikke bestemmes, at husundersøgelse altid kan foretages efter politiets bestemmelse. Det fremhæves i denne forbindelse, at retsplejelovens regler om ransagning nøje angiver, i hvilke tilfælde, der kan ses bort fra kravet om forudgående retskendelse, altså i hvilke tilfælde, der skal gælde en "særegen undtagelse". Det erkendes - og kritiseres ikke - i samme forbindelse, at retsplejelovens hovedregel nok formelt er, at ransagning kræver forudgående retskendelse, men at denne hovedregel brydes af vidtrækkende undtagelsesregler, ifølge hvilke politiet i de praktisk vigtigste tilfælde kan iværksætte ransagning på egen hånd, jf. retsplejelovens § 797, stk. 2 (periculum in mora) og § 759, stk. 2, nr. 2, (forfølgning i umiddelbar tilknytning til en lovovertrædelse). Det antages endvidere, at grundlovens § 72 kræver, at domstolenes kompetence formelt opretholdes som hovedregel, således at det f.eks. ikke kan bestemmes, at husundersøgelse i straffesager altid kan bestemmes af

politiet, jf. Poul Andersen, a.st., side 621, Alf Ross, a.st., side 634, og Max Sørensen, a.st., side 364. Se til-lige Henrik Zahle, a.st., side 254 ff, der giver udtryk for, at kravet om, at lovgivningen skal disponeres såle-des, at den judicielle kompetence skal være hovedreglen, og at undtagelse fra hovedreglen skal have hjemmel i lov, næppe har fået den praktiske betydning, som man skulle ha-ve ventet.

1.3. Forarbejderne til retsplejeloven.

De gældende regler om ransagning og besigtigelse findes i retsplejelovens kapitel 73 og 75 a (betænkningens bilag 7).

Bestemmelserne er i det væsentlige uændrede siden retsple-jelovens gennemførelse ved lov nr. 90 af 11. april 1916, der trådte i kraft den 1. oktober 1919.

1916-retsplejelovens regler bygger på to udkast, som blev udarbejdet af henholdsvis proceskommissionen af 1868 (den 1. proceskommission) og proceskommissionen af 1892 (den 2. proceskommission).

1. proceskommission.

Den 1. proceskommissions udkast til lov om strafferetsple-je er gengivet i Rigsdagstidende 1880-81, tillæg A, sp. 3685 ff. Fremlæggelse og forhandlinger findes samme sted, Forhandlingerne, sp. 1227 og 2117.

Andet afsnit i lovudkastet (sp. 3733 ff) handler "Om Mid-lerne til opnaelse af Straffesagers Formaal".

Området for anvendelsen af de i afsnittet indeholdte reg-ler om bl.a. ransagning og besigtigelse afgrænses i to indledende bestemmelser, som lyder således:

"§ 110.

Forsaavidt de i dette Afsnit omhandlede Midler til

Opnaaelse af Straffesagers Formaal gaa ud paa at paalægge en Pligt til at handle eller til at taale Indskrænkning i Rettigheder, kunne de kun bringes til Anvendelse, naar der efter de foreliggende Omstændigheder er Grund til at formode, at en Forbrydelse er begaaet. løvrigt blive de særlige Betingelser, som angives ved de enkelte Midler, at paaagte.

§ 111.

De i dette Afsnit givne Regler finde Anvendelse paa ethvert Trin af Straffesagen, forsaavidt ikke enten Forholdets Natur eller særlige Bestemmelser udelukke det.

Forsaavidt der udenfor Strafferetsplejen er Hjemmel for Anvendelsen af lignende Forholdsregler, saasom Ransagning eller Anholdelse, for andre offentlige Formaaals Skyld, berøres de derom gjældende Regler ikke af denne Lov."

I bemærkningerne til de to fælles indledningsbestemmelser hedder det:

"Den første af disse fastsætter den i Forholdets Natur grundede almindelige Betingelse for anvendelsen af et hvilket som helst Middel til Opnaaelse af en Straffesags Formaal, der gaar ud paa at paalægge Borgerne en Pligt til at handle (f.Ex. Vidnepligten) eller til at taale Indgreb i Rettigheder (f.Ex. Ransagning), nemlig at der efter de foreliggende Omstændigheder er Grund til at formode, at en Forbrydelse er begaaet. Det vilde være en aabenbar Misbrug nogensinde at bringe dem til Anvendelse for at efterspore, om en Forbrydelse, som der ingen Formodning er for ifølge foreliggende Oplysninger, er begaaet. At indrømme Ret hertil vilde være at bortrydde enhver Sikkerhed for Borgernes Rettigheder ligeoverfor den offentlige Magt, aabne Dørene for det utaaleligste og vilkaarligste Spioneri i den private Retssfære, under Skin af Vidnepligt, hjemle Angiverpligt o.s.fr., jfr. navnlig med Hensyn til denne Betingelse for Vidnepligten Forhandlingerne paa den femte tyske Juristforsamling i 1864."

Særligt vedrørende § 111 anføres det bl.a.:

"Bestemmelsen i § 111, 2det Stykke er i og for sig selvfølgelig og kunde derfor ansees som overflødig. Dens Optagelse har nærmest sin Grund heri, at en Mis kjendelse af de heromhandlede Bestemmelers naturlige Omraade ofte ligger nær, og at en Sammenblanding jævnlig har fundet og finder Sted. Ogsaa maa det mærkes, at de grundlovmæssige Bestemmelser om Husundersøgelse m.v. ikke alene sigte til disse forholdsregler i Strafferetsplejen, og at der ogsaa heri ligger

nogen Opfordring til udtrykkelig at udtale, at denne lov ikke har et ligesaa udstrakt Omraade ... De Ransagninger, der hjemles for fiskale Øjemed eller for almindelige Politiojemed (offentlig Orden, visse Næringsveje, Sundhedspoliti o.s.v.) vedkomme ikke Strafferetsplejen. Disse Ransagninger ere led i en offentlig Kontrol, som vilde være nødvendig, selv om Lovovertrædelsen ikke var eller er strafbar, eller om Straf i det konkrete Tilfælde ikke er forskyldt; ... De herom gjældende Bestemmelser blive altsaa bestaaende uanfægtede af nærværende Lov. Forsaaavidt der maatte være Trang til og Mulighed for at give almindelige Regler om Betingelserne og Formerne for Slige Midlers anvendelse for andre offentlige Øjemeds Skyld end Strafferetsplejen, vilde Stedet ikke være i denne Lov; ..."

Kapitel I i andet afsnit handler "Om Adgang til synlige Bevismidler". Reglerne om ransagning efter synlige bevismidler findes i starten af dette kapitel i §§ 112-119.

I bemærkningerne til kapitlet afgrænses ransagning som "Spørgsmaal ..., som medfører Indgreb i Borgernes private Livs Fred (Hus, Gjemmer, Person, Papirer), og som netop derfor udkræver Tilstedeværelsen af visse materielle Betingelser til sin Retfærdiggørelse og Iagttagelsen af visse Regler med Hensyn til Beslutningen og dens Fortsættelse."

Der sondres mellem ransagning som "en exekutiv Forholdsregel for at iværksætte Besiddelsestagelsen af en bestemt Ting, som den, mod hvem Forholdsreglen er rettet, besidder, men vægrer sig ved at udlevere" (lovudkastets § 114) og ransagning med henblik på "at efterspore, om og hvad der maatte findes hos den Paagjældende, som kunde tjene til Oplysning om Forbrydelsen", (lovudkastets §§ 112 og 113).

Om førstnævnte form for ransagning siges det, at denne selvfølgelig må kunne finde sted mod enhver, den sigtede eller tredjemand, og at det heller ikke kan gøre nogen forskel om forbrydelsen er større eller mindre, når det drejer sig om at efterkomme en iøvrigt hjemlet udleveringspligt. Udleveringspligten må endvidere med enkelte undtagelser kunne udstrække sig til alle ting, der kan

tjene som bevis.

Med hensyn til den anden kategori af ransagning siges det, at "denne Forholdsregel baade i sig selv er højst trykkende og derhos ordentligvis maa kaste Mistanke paa den, mod hvem den iværksættes, for Skyld eller Medskyld i Forbrydelsen", hvorfor den må være knyttet til særegne betingelser. Udgangspunktet bør således være, at forholdsreglen kun kan iværksættes mod mistænkte, og at den bør begrænses i henseende til sin genstand. Endelig findes "der Grund til at indskrænke Anvendelsen af denne Forholdsregel, der hører til de mest trykkende, som Straffeprocessen **kjender**, saaledes at den ikke kan finde Anvendelse ved en hvilken-somhelst, nok saa ubetydelig Lovovertrædelse".

De omtalte bestemmelser har følgende ordlyd:

"§ 112.

Ransagning af Hus, Person og Papirer for at søge efter Spor af Forbrydelsen eller Ting, der kunne antages at være tagne eller frembragte ved Forbrydelsen eller at have været brugte eller bestemte til dens Udførelse, eller som iøvrigt kunne give umiddelbar Oplysning om Gjerningen eller den Sigtedes Forhold til denne, kan finde Sted hos den, der er mistænkt for en Forbrydelse, som det ifølge Lovens almindelige Regel tilkommer Statsanklageren at forfølge, naar Omstændighederne give Grund til at antage, at Ransagningen ikke vil være frugtesløs. I Klasse med de ovenfor nævnte Ting stilles saadanne Ting, som ere undergivne **Konfiskation**.

Er der Mistanke om, at en blandt flere Personer er den Skyldige, men der Mangler Grund til at mistænke nogen Enkelt af disse fremfor de Andre, kan saadan Ransagning ske hos alle de Paagjældende.

§ 113.

Hos Personer, der ikke er mistænkte, kan Ransagning af Hus med det i § 112 angivne Formaal og iøvrigt med de i den nævnte Paragraf angivne Begrænsninger finde Sted:

- 1) naar Forbrydelsen er begaaet i Huset, eller den Mistænkte er paagreben i Huset eller har betraadt det, medens han forfulgtes paa friske Spor;
- 2) naar der ifølge Husets Bestemmelse tilstedes Enhver Adgang til samme;

3) naar Ransagningen omfatter en Samling af Huse, som udgjør en By eller et større afgrænset Del af en By eller et Sogn.

§ 114.

Ransagning i det Øjemed at eftersøge bestemte Spor af Forbrydelsen eller bestemte Ting, der kunne tjene til Bevis, kan i Anledning af en hvilkensomhelst Forbrydelse foretages saavel hos den Mistænkte som hos Andre, naar der er paaviselig Grund til at antage, at det Eftersøgte findes hos ham, men han forgjæves har været opfordret til at paavise eller udlevere det, i paatrængende Tilfælde ogsaa uden saadan forudgaaende Opfordring.

Er der paaviselig Grund til at antage, at en blandt flere Personer har det Eftersøgte i sin Besiddelse, men Formodningen ikke er særlig rettet mod nogen Enkelt, kan Ransagningen under Iagttagelse af foranstaaende Regel foretages hos alle de Paagjældende.

Fra ovennævnte Bestemmelser ere undtagne skriftlige Meddelelser mellem den Sigtede og de i §§ 130 og 131 Nr. 2 nævnte Personer, naar der ikke er grundet Mistanke om Meddelelsetighed, og Meddelelserne ikke ere i Andres Værge."

I bemærkningerne til § 113 er det fremhævet, at en undtagelse fra reglen i § 112 om, at ransagning kun kan finde sted hos den mistænkte, "maa efter Forholdets Natur forudsætte to Betingelser, dels at Omstændighederne udelukke, at Mistanken derved kastes paa den, hos hvem den foretages, dels at Forholdene medføre en faktisk Begrænsning for Besigtigelsens Udstrækning, der væsentligt formindsker Indgrebet i Privatlivets Fred". Disse betingelser anses ifølge bemærkningerne for opfyldt ved ransagning af lokaliteter, som nævnt i nr. 1 og 2. Efter bemærkningerne er det mere tvivlsomt, "om der fremdeles bør gjøres en Undtagelse, naar Husransagningen er en saakaldt almindelig, en saadan, som foretages i en større Kreds af Huse, der udgjøre en stedlig Enhed. Vistnok vil der ved en saadan ordenligvis ikke kastes Mistanke paa nogen Enkelt; men paa den anden Side rammer Indgrebet i det private Livs Fred mange Flere, og det er derhos vanskeligt at undgaa den Misbrug, at den almindelige Ransagning, der kun kan være begrundet, naar den Formodning, der ligger til Grund for den, fra første Færd er og maa være rettet paa den hele

kreds af Huse, uden at knytte sig til nogen enkelt, benyttes til at dække en speciel Ransagning, der mangler Hjemmel i Loven". Videre anføres det: "Det kan imidlertid til Forsvar for den gøres gjældende, at en almindelig Ransagning efter sin Beskaffenhed og med Hensyn til det Apparat, den udkræver for at lykkes, ... kun sjælden vil finde Anvendelse og ordentligvis kun i saadanne ejendommelige Tilfælde, hvor enhver af de Paagjældende i sin egen Interesse maa ønske den, og at det, naar den foretages, regelmæssig vil forbyde sig af sig selv, at den gaar saaledes i Enkeltheder som den specielle Ransagning, samt at det ovenberørte Misbrug af denne Grund og i Betragtning af de almindelige Betingelser for denne Slags Ransagning neppe vil være særdeles vanskelig at ramme."

§ 114 finder, jf. sidste punktum, ikke anvendelse på skriftlige meddelelser mellem den sigtede og de i §§ 130 og 131, nr. 2, nævnte personer (d.v.s. præster, forsvarere, jordemødre m.fl., embedsmænd og andre pålagt tavshedspligt samt sigtedes ægtefælle, forældre og børn), når der ikke er grundet mistanke om meddelagtighed, og meddelelserne ikke er i andres værge.

Efter lovforslagets § 115 skal ransagning ordentligvis kun kunne finde sted ifølge retskendelse, medmindre pågældende udtrykkeligt frafalder krav herpå.

Undtagelsesvis kan ransagning dog uden forudgående retskendelse foretages af politiet, jf. § 117:

"1) naar en Person eftersættes eller paagriber, som er truffen i Udførelsen af en Forbrydelse eller paa friske Spor, og Omstændighederne ikke tilstede at afvente en Retskjendelse,

2) samt ellers, naar Ransagningen har Hjemmel i § 114, og der er Fare for, at Øjemedet med Ransagningen kunde forspildes, hvis Retskjendelse forinden skulde erhverves.

Af Papirer kan dog ikke **Ransagning** finde Sted uden Retskjendelse, men kun en foreløbig Beslaglæggelse.

Har Ransagning eller foreløbig Beslaglæggelse fundet Sted i Medfør af denne Paragraf hos en Mistænk, imod

hvem Forfølgning ikke tidligere var begyndt, skal Sagens Behandling ved Retten foranlediges inden 24 timer. "

Vedrørende denne kompetencefordeling henvises i bemærkningerne til "forholdets Natur" og grundloven.

I §§ 118 og 119 findes bestemmelser om vidner og skånsomhed m.v., som i det væsentlige er identiske med gældende ret.

§ 148 i lovudkastet vedrører besigtigelse og er indeholdt i afsnittets kapitel III "Om Besigtigelser, Syn og Skøn". Bestemmelsen er stort set identisk med den gældende regel i retsplejelovens § 822.

2. Proceskommission.

Den 2. proceskommissions udkast til lov om strafferetsplejen findes i Rigsdagstidende 1901-1902, tillæg A, sp. 2381 ff. Fremlæggelsen, 1. behandling og udvalgsbetænkning er gengivet i henholdsvis Forhandlingerne, sp. 784 og 1497, og tillæg B, sp. 2331 og 2363.

Andet afsnit i dette lovudkast vedrører "Midler til Sagens Oplysning m.m." og indeholder i kapitel XII regler om "Besigtigelse, Syn og Skøn" (§ 115) og i kapitel XIV regler om "Ransagning" (§§ 142-148).

Reglerne om ransagning er i det væsentlige identiske med de i dag gældende regler i retsplejeloven.

De indledende bestemmelser, som var indeholdt i den 1. proceskommissions lovudkast, er udeladt.

Generelt siges det i bemærkningerne om de foreslåede regler, "at de vel i Formen afvige en Del fra de tilsvarende Bestemmelser i det tidligere Forslags 2det Afsnit 1ste Kapitel, men at de i Realiteten væsentligt bæres af de samme Betragtninger som dette, og det endog i saa høj Grad, at det ved nærmere Betragtning vil findes, at næsten hver

eneste Regel ... har sit bestemte Forebillede i det tidligere Forslag".

Ifølge bemærkningerne har man med de foreslåede ændringer ønsket større overskuelighed og større simpelhed i udtryksmåden. Man erindrer i denne forbindelse, "at der er Tale om straffeprocessuelle Magtmidler, om hvilke der bliver Spørgsmaal paa et Tidspunkt, hvor man i Reglen endnu befinder sig paa Formodningens Stadium og derfor ofte maa handle efter mere eller mindre usikkert Skøn, og om hvilke der derhos som oftest maa tages Beslutning uden lang forudgaaende Overvejelse og Undersøgelse. Som Følge heraf bør disse Regler gives med saa brede Linier, at de kunne indeholde en virkelig Vejledning for det hurtige praktiske Skøn, og i Forbindelse dermed kunne sætte virkelige og ikke blot nominelle Skranker for mulige Tilbøjeligheder til Misbrug, Hensynsløshed eller Overdrivelser".

I bemærkningerne til lovudkastets §§ 142 og 143 (svarende til de gældende bestemmelser i §§ 794 og 795) er det anført, at sondringen i det 1. proceskommissionsudkast mellem de tilfælde, hvor ransagning går ud på at søge efter spor og bevismidler overhovedet, og dem, hvor der skal søges efter bestemte spor eller bevismidler, er opgivet, da den forekommer for utydelig og uegnet som hovedsondring.

Man har i stedet valgt at bygge hovedsondringen med hensyn til ransagningsadgangen på, om ransagningen rettes mod en bestemt mistænkt eller ej, og i sidste fald udelukket ransagning, hvor det drejer sig om politisager. Om baggrunden for at undtage politisager anføres det generelt, at § 114 i den 1. proceskommissions lovforslag forekommer at give en alt for omfattende adgang til ransagning hos ikke-sigtede, idet begrænsningen "bestemte spor" ikke i sig selv utvetydigt afgrænser området. Der henvises i denne forbindelse til den situation, hvor der er visse grunde til at antage, at der hos en ikke-sigtet vil kunne findes spor, samt at der endvidere på forhånd er nogen grund til at vente, at disse spor netop vil være af en bestemt art (f.eks. blodpletter, en tings anbringelse på et bestemt

sted etc.), skønt det på den anden side ikke er usandsynligt, at sporene også kunne være af en ganske anden art.

Vedrørende kriteriet "paaviselig Grund" i lovudkastets § 142, 2. pkt. (nugældende § 794, 2. pkt.) anføres, at det vil sige, "at der maa kunne anføres bestemte objektive grunde, der gør det antageligt, at det man vil søge efter, **forefindes**".

Det anføres videre i denne sammenhæng: "Det følger af sig selv, at heller ikke i andre Sager bør en Ransagning foretages hos (en) sigtet, naar det paa Forhaand maa antages, at den ville være hensigtsløs, idet der slet ingen Rimelighed er for, at der kan findes noget. Denne almindelige Begrænsning ligger i, at Ransagning kun hjemles som Middel til opnaaelse af det Øjemed, som §§ 142 og 143 angive. Men for Politisagers Vedkommende kræves yderligere, at der kan paavises bestemte Omstændigheder, som gøre det antageligt, at der vil være noget at finde."

Vedrørende lovforslagets § 143 (nu retsplejelovens § 795) er det i bemærkningerne fremhævet, at ransagning hos ikke-sigtede er ubetinget udelukket i politisager - bortset fra de i § 144 (nuværende § 796) nævnte ganske særlige tilfælde.

I bemærkningerne til § 144 (nuværende § 796) er det fremhævet, at den her omtalte ransagningsadgang "paa den ene Side (er) af væsentlig praktiske Betydning, medens den paa den anden Side næppe vil føles som noget særligt haardt eller urimeligt Indgreb, men meget mere som noget selvfølgeligt". Ifølge bemærkningerne kan "Som Steder, der i nærværende Udkasts Forstand maa betragtes som "tilgængelige for alle og enhver", (kan) **nævnes Teatre, Ventesale, Jærnbanevaggoner, offentlige Beværtninger, Caféeer, Restavrationer, Badeanstaltninger o.lign., derimod ikke Butikker, Kontorlokaler, Fabrikker og lignende Steder, hvis Hovedbestemmelse ikke er at tjene Publikum i Almindelighed som egentlige Opholdssteder**".

1916-retsplejeloven.

Bestemmelserne i den 2. proceskommissions lovudkast genfindes i 1916-retsplejelovens Fjerde bog om strafferetsplejen, Andet afsnit, om "Midler til Sagens oplysning m.m.", Kapitel 67, Besigtelse, (§ 742), og Kapitel 69, Ransagning, (§§ 755-761).

Bestemmelserne er som ovenfor nævnt i det væsentlige identiske med de gældende regler.

Fremlæggelsen og 1.-3. behandling findes i Rigsdagstidende 1915-16, Forhandlingerne, sp. 1630, 1923, 3318 og 3356. Udvalgsbetænkningen er optrykt i tillæg B, sp. 739, og teksten i henholdsvis tillæg A, sp. 2641, og tillæg C, sp. 265 og 2083.

Landstingsforhandlingerne findes samme sted sp. 655, 1160 og 1233 og udvalgsbetænkning, tillæg B, sp. 2033.

Den nugældende bestemmelse i § 797, stk. 2, nr. 2, samt stk. 2 i § 799, er indsat ved en ændring af retsplejeloven i 1939 (lov nr. 196 af 15. maj 1939).

1.4. De gældende regler om ransagning.

Bestemmelserne om politiets ransagning for at søge efter spor af en forbrydelse eller efter ting, der kan beslaglægges, findes i retsplejelovens kapitel 73 (S 794 - S 800), mens reglerne om ransagning med henblik på at søge efter personer, der skal anholdes eller fængsles, findes i retsplejelovens § 759 og § 761.

Med hensyn til den nærmere beskrivelse og afgrænsning af begrebet ransagning henvises til kapitel 2.

Ransagning efter § 794 og § 795 omfatter bolig, rum, gemmer og person, mens ransagning for at søge efter personer, der skal anholdes eller fængsles, omfatter hus.

Reglerne om ransagning af personer er behandlet i strafferechtsplejeudvalgets betænkning nr. 1104/1987 om legemsindgreb under efterforskning, og der henvises herom til betænkningens beskrivelse af gældende ret, side 15 f. Ifølge betænkningen og det lovforslag, som er fremsat på grundlag af betænkningen, foreslås retsplejelovens § 794 og § 795 ændret, således at ransagning af person udgår af disse bestemmelser og i stedet reguleres i et særligt kapitel om legems **indgreb**.

Ifølge retsplejelovens § 794 kan ransagning af en sigtets bolig, hus eller gemmer ske for at finde spor af en forbrydelse eller genstande, der skal konfiskeres eller tilbageleveres til rette ejermand.

De materielle betingelser for at foretage ransagning er, at sigtelsen angår en forbrydelse, som det tilkommer statsadvokaten at forfølge, eller at der foreligger påviselig grund til at antage, at spor af forbrydelsen eller bestemte ting, som kan beslaglægges, kan findes dér. I statsadvokatsager stilles der altså ikke noget (udtrykkeligt) krav om, at der er særlig grund til at antage, at spor eller ting, der kan beslaglægges, vil kunne findes ved ransagningen.

Kompetencen til at træffe beslutning om ransagning hos en sigtet er som udgangspunkt, jf. retsplejelovens § 797, stk. 1, hos retten. Retskendelse er dog ikke nødvendig, hvis der meddeles udtrykkeligt samtykke til ransagningen. Samtykket til ransagning skal være skriftligt, jf. rigsadvokatens meddelelse nr. 12/1959 og cirkulæreskrivelse af 7. januar 1970, gengivet som bilag 4 og 5. Endvidere er rettens forudgående kendelse unødvendig i visse tilfælde, hvor øjemedet med ransagningen ville forspildes ved at afvente retskendelse ("periculum in mora"). Der stilles dog i så fald yderligere betingelser med hensyn til den påsigtede kriminalitets art og chancen for at finde spor af forbrydelsen eller andet af betydning ved ransagningen.

Er der uden retskendelse ransaget hos en mistænkt, mod hvem forfølgning ikke tidligere var begyndt, skal ransagningsberetning indgives til retten inden 24 timer, jf. S 797, stk. 3. Retten skal imidlertid ikke afsige kendelse eller træffe nogen beslutning efter modtagelsen af en sådan beretning. Retten skal derimod afkræve politiet en redegørelse, hvis den bliver opmærksom på, at politiet ikke har indgivet nogen beretning, eller beretning indkommer for sent. Også andre eventuelle fejl fra politiets side skal retten påtale, jf. Gomard, Studier i den danske straffeprocess, 1976, side 267.

Ransagning af en ikke-sigtets bolig, rum eller gemmer med henblik på at finde spor af en forbrydelse eller genstande, der kan beslaglægges, kan efter retsplejelovens S 795 kun ske i statsadvokatsager. Derudover stilles der krav om enten, at forbrydelsen er begået, eller sigtede pågrebet på stedet, eller har været der under forfølgelsen på fersk gerning eller friske spor, eller at der i øvrigt foreligger påviselig grund til at antage, at der dér kan findes spor eller ting, der kan beslaglægges.

Kompetencen til at træffe bestemmelse om ransagning hos en ikke-sigtet, tilkommer - ligesom ved ransagning hos sigtede - som hovedregel retten, jf. S 797, stk. 1. Rettens kendelse er dog, jf. § 797, stk. 2, nr. 2, unødvendig i visse tilfælde af "periculum in mora".

Ransagning med henblik på at søge efter spor hos personer, der ikke eller kun undtagelsesvis kan pålægges at afgive vidneforklaring, jf. retsplejelovens §§ 169-172, og som ikke kan pålægges editionspligt, jf. S 827, stk. 1, har givet anledning til flere tvister.

I forhold til journalister har Højesteret i U 1980.907 H udtalt, at der, hvis formålet kræver det, kan ske beslaglæggelse af dokumenter hos personer, der er omfattet af vidnefritagelsesreglen i § 172. Højesterets flertal fandt dog ikke, at der i det foreliggende tilfælde havde været tilstrækkeligt grundlag til at foretage ransagning og be-

slaglæggelse.

I 1984 afsagde Højesteret to kendelser vedrørende ransagning og beslaglæggelse hos forsvarere.

I U 1984.292 H udtaltes det, at ransagning og beslaglæggelse kan foretages hos en forsvarer, uanset at retten hverken kunne pålægge ham at afgive vidneforklaring under straffesagen, jf. retsplejelovens § 170, stk. 2, eller pålægge editionspligt efter § 785, stk. 1 (nu § 827, stk. 1). Ransagning og beslaglæggelse hos en forsvarer må imidlertid anses som et væsentligt indgreb, der kun undtagelsesvis bør anvendes. Et flertal fandt ikke, at der i sagen var oplyst sådanne ganske særlige omstændigheder, som kunne begrunde den skete ransagning med henblik på beslaglæggelse af dokumenter, som forsvareren havde i sin besiddelse til varetagelsen af sit hverv. Ransagningen og beslaglæggelsen blev ophævet.

I U 1984.762 H fandtes en foretaget ransagning og beslaglæggelse hos en forsvarer og dennes medarbejder at have været tilstrækkeligt begrundet i sagens omstændigheder.

Også i forhold til revisorer, der har tavshedspligt, og om hvilke retten kan bestemme, at de ikke skal afgive vidneforklaring, jf. § 170, stk. 3, antages det i retspraksis, at ransagning (og beslaglæggelse) kun kan anvendes, hvis der er særlige omstændigheder, der kan begrunde disse efterforskningskridt, jf. U 1985.711 0.

Ransagning med henblik på at finde en mistænkt, der skal anholdes, er reguleret ved retsplejelovens § 759 som ændret ved lov nr. 243 af 8. juni 1978. Reglen sondrer ikke mellem ransagning af sigtedes og en ikke-sigtets hus. Ifølge betænkning nr. 728/1974 om anholdelse og varetægt, side 63, havde sondringen i praksis givet anledning til mange vanskeligheder. Ved ændringen af bestemmelsen bortfaldt endvidere den hidtidige udtrykkelige hjemmel til at foretage ransagning af et afgrænset boligområde, såkaldt "razzia", for at søge efter personer, der skal anholdes.

Ransagning kan foretages, når der er grund til at antage, at den mistænkte opholder sig i det pågældende hus, og ransagningen i det foreliggende tilfælde ikke står i misforhold til sagens betydning. Kravet om "forholdsmæssighed" tilsigter at hindre ransagning i sager af underordnet betydning.

Bestemmelsen om ransagning træffes efter § 759, stk. 2, af retten ved kendelse. Ransagning kan dog besluttes af politiet, hvis der foreligger udtrykkeligt samtykke fra den, der har rådighed over huset, hvis ransagning foretages i forbindelse med forfølgelse i umiddelbar tilknytning til et strafbart forhold eller i tilfælde af "periculum in mora". Når beslutningen om ransagning er truffet af politiet, skal der inden 24 timer indgives beretning om ransagningen til retten, jf. henvisningen i § 759, stk. 3, til § 797, stk. 3.

Der kan under samme betingelser som i § 759 foretages ransagning for at pågribe en person med henblik på fuldbyrdelse af en straffedom eller forvandlingsstraffen for en bøde, jf. § 761.

Der findes ikke i retsplejeloven herudover regler om ransagning i forbindelse med fuldbyrdelse af straffedomme. I U 1968.357 0 blev en af politiet fremsat begæring om tilladelse til ransagning efter og beslaglæggelse af et førerbevis, tilhørende en person, der var frakendt retten til at føre motordrevet køretøj, ikke taget til følge, idet der hverken i retsplejeloven eller færdselsloven fandtes hjemmel til ransagning og beslaglæggelse med dette formål.

§ 796 indeholder regler om ransagning af hus eller rum, der er tilgængelige for alle og enhver, eller som står under politiets særlige tilsyn.

Ransagning af en samling af huse, som udgør en by eller en større afgrænset del af en by eller et sogn, såkaldt "raz-

zia", kan efter retsplejelovens § 795, stk. 1, finde sted i statsadvokatsager. En sådan systematisk undersøgelse af et område kan ske, selv om ingen bestemte spor peger mod den enkelte bolig inden for området. Kompetencen til at træffe bestemmelse om "razzia" tilkommer retten, medmindre der meddeles samtykke. Der er ikke adgang til at foretage "razzia" uden forudgående retskendelse i tilfælde af "periculum in mora".

I en række særlove, hvor strafferammen er højere end bøde og hæfte, f.eks. lov om euforiserende stoffer, jf. lovbekendtgørelse nr. 391 af 21. juli 1969 med senere ændringer, og kildeskatteloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 892 af 22. december 1987, er det bestemt, at overtrædelser behandles efter reglerne om politisager, men at ransagning (og andre straffeprocessuelle tvangsindgreb) kan foretages efter reglerne om statsadvokatsager.

Fremgangsmåden ved ransagning er beskrevet, i retsplejelovens §§ 798-800, hvortil der henvises.

For Københavns politi er der ved politidirektørens A - meddelelse III, nr. 5 af 13. november 1978, gengivet nedenfor som bilag 6, fastsat administrative regler om ransagning af bolig, rum og gemmer. Det er i meddelelsen bestemt, at der ved ransagning af husrum, hvor beboeren eller en repræsentant for denne ikke træffes på stedet, skal efterlades en skriftlig meddelelse om anledningen til politiets tilstedeværelse.

Afkald på vidner eller på tilstedeværelse under ransagningen skal efter rigsadvokatens meddelelse 12/1959 og cirkulæreskrivelse af 7. januar 1970 sikres ved den pågældendes **underskrift**.

I U 1962.788 0 blev det misbilliget, at der ved en ransagning ikke var givet oplysning om ransagningens formål, at sigtede eller en repræsentant for ham ikke var opfordret til at overvære ransagningen, og at der ikke var tilkaldt vidner eller oplyst, hvorfor der ikke var tilkaldt vidner.

De begåede fejl fandtes dog ikke at gøre ransagningen ugyldig.

Nærmere beskrivelse af reglerne om ransagning findes navnlig i følgende litteratur:

Hans Gammeltoft-Hansen, Straffeprocessuelle Tvangsindgreb, 1981, navnlig side 27-28, 45-48, 83-84, 134-138, 158-160, 181-184, 202 og 294-306, Mogens Kockvedgaard og Hans Gammeltoft-Hansen, Lærebog i Strafferetspleje, 1978, side 187-205, Bernhard Gomard, Studier i den danske Straffeprocess, 1976, side 264-268, Den kommenterede Retsplejelov, 3. udgave, 1982, bind III, side 87-88, 91, 125-128 og 148-156, og Stephan Hurwitz, Den danske Strafferetspleje, 3. udgave, 1959, side 514-520, samt 2. udgave, 1949, side 746-758.

Kapitel 2.

Begrebet ransagning og systematik for reguleringen.

2.1. Ransagning som straffeprocessuelt tvangsindgreb.

Ved ransagning forstår udvalget et straffeprocessuelt tvangsindgreb, hvorved der foretages undersøgelse af en persons husrum, andre lokaliteter eller genstande. Det fremgår af denne foreløbige definition, at kun sådanne efterforskningsmidler, som er straffeprocessuelle tvangsindgreb, kan være omfattede af begrebet ransagning.

I betænkning nr. 1023/1984 om indgreb i meddelelshemmeligheden og anvendelse af agenter findes side 11 ff udvalgets generelle bemærkninger om straffeprocessuelle tvangsindgreb, hvortil der henvises. Det karakteristiske ved et straffeprocessuelt tvangsindgreb er, 1) at det foretages som led i en strafforfølgning, 2) at det påtvinger sigtede eller andre indgreb i deres private interessesfære, og 3) at det foretages på en sådan måde, at politiets handlinger ville være strafbare, hvis de ikke var særligt hjemlede som led i strafforfølningen.

Det følger af den foreløbige definition, at undersøgelser, der ikke er led i en strafforfølgning, men foretages på rent administrativt grundlag, f.eks. toldvæsenets undersøgelser af importerede varer, brandmyndighedernes undersøgelser af brandfarlige oplag eller politiets tilsyn med forretninger, der handler med brugte genstande, ikke er omfattet af udvalgets begreb ransagning.

Det samme gælder undersøgelser, som politiet foretager som led i en strafforfølgning, men uden at der herved realiseres noget strafbart gerningsindhold. F.eks. vil politiets

eftersyn af biler på en offentlig parkeringsplads for at se, om nogen af dem har skrabemærker eller lakspor svarende til et færdselsuheld, hvor den ene part er flygtet fra stedet, ikke **være** nogen ransagning. Et sådant eftersyn af parkerede biler kan foretages af enhver, uden at der herved foretages nogen strafbar krænkelse af ejeren.

Heller ikke politiets afspærring og undersøgelse af et offentligt tilgængeligt areal, f.eks. et gadeareal eller et skovområde, for at finde spor af en forbrydelse, vil være omfattet af udvalgets begreb ransagning, idet der ikke herved sker indgreb i nogens private interessesfære.

I daglig tale bruges ordet ransagning muligvis i betydninger, der er videre end udvalgets forståelse af ordet. Nogen vil således måske kalde toldvæsenets undersøgelse af en rejsendes kuffert eller politiets besigtigelse af **asfaltbelægningen** på et uheldssted for at finde skrid- og bremsespor for "ransagninger".

Udvalgets ønske om at begrænse den lovtekniske anvendelse af ordet ransagning til undersøgelser, der er straffeprocessuelle tvangsindgreb, hænger sammen med det særlige behov, der er for at tilvejebringe hjemmel for og at regulere sådanne indgreb. De undersøgelser, som en privatperson lovligt og straffrit kan foretage, f.eks. besigtigelse af genstande på offentligt tilgængelige steder, kan politiet naturligvis også foretage. Hertil kræves ingen særlig hjemmel. Derimod kræves der hjemmel for, at politiet i efterforskningsøjemed og i strid med husfreden eller privatlivets fred kan trænge ind på nogens enemærker og foretage undersøgelser. På tilsvarende måde er der ikke i strafferechtsplejen behov for at hjemle og regulere de administrative eftersyn og undersøgelser, om hvilke der findes regler i toldloven, brandlovgivningen o.s.v., og som ikke foretages som led i en strafforfølgning. Først når der er tale om undersøgelser som led i politiets efterforskning af lovovertrædelser, og hvorved der sker indgreb i nogens private interessesfærer - altså som straffeprocessuelle tvangsindgreb - opstår behovet for regulering i retspleje-

loven.

Det følger af det anførte, at retsplejelovens regler om ransagning - i den af udvalget anvendte snævre betydning - som opgave bør have dels at tilvejebringe klar hjemmel for politiet til at foretage sådanne ransagninger, dels at beskrive de begrænsninger og betingelser, der må opstilles for politiets ransagninger, og de nærmere fremgangsmåder politiet skal følge, når der foretages ransagning.

2.2. Beskyttelsesinteressen.

Ved politiets ransagninger, således som udvalget definerer begrebet, vil gerningsindholdet i straffelovens § 264, stk. 1, nr. 1 og 2, om uberettiget at skaffe sig adgang til fremmed hus eller ikke frit tilgængeligt sted, og § 263, stk. 1, nr. 2, om uberettiget at skaffe sig adgang til andres gemmer typisk være realiseret. Det samme kan efter omstændighederne gælde § 263, stk. 1, nr. 1, om uberettiget at bryde eller gøre sig bekendt med indholdet af andres breve, telegrammer eller andre lukkede meddelelser eller optegnelser. Gennemføres ransagningen under trussel om eller anvendelse af den fornødne magt, vil også gerningsindholdet i § 260, nr. 1, om ulovlig tvang kunne være realiseret. Endelig vil der i tilfælde, hvor det for ransagningens gennemførelse er nødvendigt at foretage en vis tingsødelæggelse - f.eks. at bryde låsen til et skab - eller hvor ransagningen er så langvarig, at den indebærer en rådighedsberøvelse, kunne blive tale om, at indgrebet er omfattet af straffelovens § 291 om hærværk, henholdsvis § 293 om brugstyveri.

Også uden for straffeloven findes straffebestemmelser, der værner de interesser, som en ransagning kan komme i konflikt med. Dette gælder således mark- og vejfredslovens § 17 om færden på anden mands grund og politivedtægtens § 16 om uberettiget ophold på trapper, i porte m.v.

Undertiden foretager politiet efterforskningskridt, der er omfattede af straffelovens § 264 a, der omhandler foto-

grafering eller iagttagelse ved hjælp af kikkert eller andet apparat af personer, der befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted. Et sådant straffeprocessuelt tvangsindgreb er ikke i dag reguleret i retsplejeloven. Det omfattes ikke af de gældende bestemmelser om ransagning. Efter udvalgets opfattelse adskiller indgrebet sig så væsentligt fra det traditionelle begreb ransagning, at det ikke er egnet til regulering sammen med bestemmelserne herom. Indgrebet bør formentlig reguleres i forbindelse med udformningen af et helt nyt regelsæt om politiets freds- og ærekrænkende indgreb.

Fastlæggelsen af begrebet ransagning kan ikke ske alene ved angivelsen af den krænkede beskyttelsesinteresse. I det følgende redegøres derfor nærmere for den af udvalget valgte afgrænsning af begrebet ransagning og dermed af genstanden for de retsregler, som betænkningen søger at opstille.

2.3. Nærmere definition og afgrænsning.

I denne betænkning forstås ved ransagning et straffeprocessuelt tvangsindgreb, hvorved der i strid med husfreden eller privatlivets fred foretages undersøgelse af nogens bolig, øvrige husrum, andre lokaliteter, gemmer, andre genstande, dokumenter, papirer og lignende.

Definitionen af begrebet siger ikke noget om formålet med undersøgelsen, ud over hvad der følger af, at der er tale om et straffeprocessuelt indgreb, d.v.s. et indgreb, hvorved politiet under forberedelsen af en straffesag skaffer eller sikrer oplysninger i sagen eller på anden måde fremmer strafforfølgningen og kriminalitetsbekæmpelsen.

I praksis vil en ransagning typisk have til formål at finde bevismidler i sagen eller ting, der skal beslaglægges, jf. § 794 i den gældende retsplejelov. Ransagning kan dog også finde sted for at eftersøge en mistænkt, der skal anholdes, eller en person, over hvem en straffedom skal fuldbyrdes, jf. retsplejelovens § 759 og § 761.

De mulige genstande for ransagning er søgt fastlagt i definitionen. Det kan være fast ejendom i form af hus, **husrum**, have, gårdsplads eller andre lokaliteter. Det **kan** også være løsøre i form af f.eks. tasker, tøj, motorkøretøjer eller redskaber. Definitionen nævner specielt "gemmer" som mulig genstand for en ransagning. Dette ord, der også findes i straffelovens § 263, stk. 1, nr. 2, og som ikke har nogen skarpt afgrænset betydning, kan omfatte dele af en fast ejendom, f.eks. indbyggede skabe, skuffer og bokse, men også rum i løsøre, der er egnede til opbevaring, f.eks. tasker, kommoder, lommer i tøj eller bagagerummet i en bil.

En særlig gruppe af genstande er i definitionen beskrevet som dokumenter, papirer og lignende. Karakteristisk for disse genstande er, at de er særligt egnede til ved hjælp af bogstaver, tegn og symboler at være bærere af et meningsindhold og derfor ofte har stor efterforskningsmæssig betydning, samtidig med at indehaveren kan have en særlig interesse i at bevare de **hemmeligheder**, de måtte indeholde. Ordet "lignende" i definitionen omfatter andre medier - herunder elektroniske medier - der på samme måde som papirer er egnede til at være bærere af et meningsindhold. En undersøgelse af de magnetbånd, der findes under ransagning på et kontor, eller af de regnskabsoplysninger, der er indtalt i en datamats hukommelse, vil følgelig også være omfattet af definitionen på en ransagning.

Derimod vil hemmelig aflytning af korrespondancen mellem en sigtets terminal og en andetsteds anbragt database være et indgreb i meddelelshemmeligheden, som er reguleret i retsplejelovens kapitel 71. På samme måde vil undersøgelse af et brev under forsendelse være omfattet af kapitel 71, medens et brev, der endnu ikke er afsendt, eller som er kommet frem hos modtageren, vil kunne undersøges i medfør af ransagningsreglerne. Har en person indkoblet en båndoptager på sin telefon (automatisk telefonsvarer), må en afspilning af det, der er indgået på båndet på det tidspunkt, da ransagning finder sted, formentlig være omfattet

af ransagningen. Båndet har for indehaveren af telefonen samme funktion som de skriftlige telefonnotater, som den pågældende måtte have foretaget af en ført telefonsamtale. Om afgrænsningen mellem ransagning og indgreb i meddelel-seshemmeligheden se i øvrigt betænkning 1023/1984, side 55.

Ransagning efter ovenstående definition omfatter - i mod-sætning til de gældende regler, jf. retsplejelovens § 794 - ikke undersøgelser af en persons legeme. Dette hænger sammen med, at udvalget ved betænkning 1104/1987 har fore-slået en særskilt regulering af legemsindgreb. Det tøj, som en person er iført, er derimod omfattet af ovenstående definition af ransagning. I betænkningen om legemsindgreb har udvalget imidlertid af praktiske grunde foreslået, at reglerne herom også finder anvendelse på visitation af det tøj, som den undersøgte person er iført. I konsekvens her-af foreslår udvalget i nærværende betænkning (lovudkastets S 793, stk. 3, 2. pkt.), at reglerne om ransagning udfor-mes således, at de for så vidt angår visitation af en un-dersøgt persons tøj henviser til reglerne om legemsind-greb. Denne - ikke særlig systematiske, men praktiske - grænsedragning mellem de to regelsæt viser i øvrigt det ønskelige i, at de to regelsæt harmoniseres med hensyn til betingelser, kompetence etc.

For at gennemføre en ransagning er det undertiden nødven-digt at foretage hel eller delvis ødelæggelse af den un-dersøgte genstand. Er der mistanke om, at narkotika er indsyet i en persons beklædning eller gemt i et hemmeligt hulrum i en bil, kan det således være påkrævet at sprætte tøjet op eller at adskille bilen. På samme måde kan det være nødvendigt at bryde en lås til et skab op, hvis nøg-len ikke kan skaffes til veje, og låsen ikke kan dirkes op. En sådan tingsødelæggelse er ikke direkte omfattet af ovenstående definition af ransagning. Efter udvalgets op-fattelse bør den - i det omfang tingsødelæggelsen er nød-vendig for gennemførelsen af ransagningen - anses som et accessorium hertil og ikke som et selvstændigt tvangsind-greb. En ransagning, der indbefatter tingsødelæggelse, fo-

reslås derfor omfattet af de almindelige regler om ransagning. Se i øvrigt nedenfor kapitel 5.2.6.

Ligesom tingsødelæggelse kan være et accessorium til en ransagning, kan en ransagning være et accessorium til et andet indgreb, jf. betænkning nr. 1023/1984, side 60, hvor det beskrives, at en tilladelse for politiet til "anden aflytning" (rumaflytning) må indebære, at politiet i fornødent omfang kan skaffe sig adgang til de pågældende lokaler m.v. med henblik på anbringelse af aflytningsudstyr. De undersøgelser af lokalet og dets inventar, som i denne forbindelse er nødvendige, er altså ikke regulerede af ransagningsreglerne, men af reglerne om indgreb i meddelelseshemmeligheden.

Politiets adgang til at foretage en ransagning modsvares af, at indehaveren af de pågældende genstande må tåle, at disse undersøges. Derimod ligger der ikke begrebsmæssigt i ransagningen nogen rådighedsberøvelse. Undersøgelsen forudsættes principielt at kunne udføres straks og på stedet. Hvis genstanden skal indtransporteres til politiet for at undergå en nøjere teknisk analyse, der måske varer flere dage eller uger, eller der på anden måde sker en egentlig rådighedsberøvelse, vil der foreligge en beslaglæggelse, der er underkastet reglerne herom. I forbindelse med udvalgets fremtidige gennemgang af beslaglæggelsesreglerne vil også politiets undersøgelser af beslaglagte genstande blive reguleret, eventuelt med henvisning til ransagningsreglerne.

I praksis er det imidlertid vanskeligt at foretage en skarp grænsedragning mellem beslaglæggelse og ransagning. Også den ransagning, der principielt foretages straks og på stedet, indbefatter en vis rådighedsberøvelse, så længe undersøgelsen står på. Besidderen af en bil eller en taske, der skal ransages, må vente med at bortfjerne effekterne fra stedet, indtil undersøgelsen er afsluttet. Denne (kortvarige) rådighedsberøvelse må anses som et accessorium til ransagningen og reguleres af reglerne herom på samme måde som den kortvarige frihedsberøvelse, der er

nødvendig, mens et legemsindgreb gennemføres, er et accessorium hertil, jf. betænkning 1104/1987, side 61 og 83.

For så vidt angår ransagning af fast ejendom kan det i enkelte, særlige tilfælde være nødvendigt at udstrække undersøgelsen over længere tidsrum, uden at beslaglæggelse - under hensyn til arten af undersøgelsens genstand - kommer på tale. Også den heri liggende rådighedsberøvelse må opfattes som et accessorium til ransagningen. De forøgede ulemper for indehaveren af ejendommen, som dette kan give anledning til, må der tages hensyn til ved proportionalitetsafvejningen.

De beskrevne vanskeligheder ved at trække en skarp grænse mellem ransagning og beslaglæggelse gør det naturligt, at udvalget ved sin senere behandling af beslaglæggelsesreglerne tilstræber en harmonisering af de to regelsæt.

2.3.1. Særligt om den nedre grænse for ransagning.

Ikke alle politiets undersøgelser af husrum, andre lokaliteter eller genstande kan anses som egentlige ransagninger. Kun undersøgelser, der har karakter af straffeprocessuelle tvangsindgreb, er, som tidligere nævnt, ransagninger. Hermed er det teoretiske udgangspunkt givet. Problemet er imidlertid, hvorledes man nærmere skal beskrive og fastlægge grænsen mellem de undersøgelser, der er ransagning og dermed reguleret af reglerne herom, og de undersøgelser, der ikke udgør strafbare indgreb i nogens interessefare og derfor ikke er undergivet særskilt regulering. Hvor går den "nedre grænse" for ransagning ?

Spørgsmålets besvarelse har en række praktiske konsekvenser. Både i de gældende regler i retsplejeloven og i udvalgets lovudkast findes en ret detaljeret regulering af ransagning. Hvis en undersøgelse må anses som en egentlig ransagning, skal disse regler være opfyldt. Det drejer sig om, hvem der har kompetence til at tillade indgrebet, om eventuel indhentelse af formeligt samtykke fra indehaveren eller efterfølgende godkendelse af retten, om betingelser-

ne for indgrebet samt om den formelle fremgangsmåde ved indgrebets foretagelse, herunder tilkaldelse af vidner og underretning af indehaveren. Ligger undersøgelsen under den "nedre grænse", falder alle disse krav væk.

Navnlig ved undersøgelser af fast ejendom kan der foreligge en række tilfælde, hvor det er tvivlsomt, om undersøgelsen ligger over eller under den nedre grænse for ransagning: Er politiets undersøgelse i en privatejet skov, eventuelt for at finde nedgravede koster, en ransagning? Kan politiet uden at iagttage ransagningsreglerne foretage eftersyn på private gårdspladser, parkeringsområder og lignende, hvor man har mistanke om, at en forbrydelse kan have fundet sted? Skal politiet, når en forbryder forfølges gennem private haver, overholde ransagningsreglerne, det vil navnlig sige indhente efterfølgende samtykke fra ejerne? Kan politiet - uden at der foreligger ransagning - foretage eftersyn af opgange, vestibuler og fællesarealer i et boligkompleks, hvor man har mistanke om, at en eftersøgt person opholder sig?

Ved besvarelsen af disse spørgsmål må man se på, hvorvidt politiets adfærd - uden at være særligt hjemlet som ransagning - ville udgøre en strafbar krænkelse af de personer, der har rådighed over de pågældende arealer. De relevante straffebud indeholder imidlertid ikke nogen skarp angivelse af, hvornår der foreligger en strafbar krænkelse af andres enemærker. Straffelovens §§ 263 og 264 taler således om den, der "uberettiget" skaffer sig adgang til andres gemmer, til fremmed hus eller andet ikke frit tilgængeligt sted. Mark- og vejfredslovens § 17 taler om den, der "uden ejerens tilladelse eller anden hjemmel" færdes på anden mands grund. Og politivedtægtens § 16 taler om, at "uvedkommende" ikke må tage ophold på trapper, i porte, i opgange, gårde, haver, køretøjer **etc.** Det fremgår af disse formuleringer, at formålet med at skaffe sig adgang til andres enemærker er af væsentlig betydning ved vurderingen af, om der foreligger et strafbart forhold. Højesterets domme i U 1987.934 og U 1987.937 taler i samme retning.

Herefter må det antages, at politiet er berettiget til - uden at der foreligger egentlig ransagning - at skaffe sig adgang til og foretage iagttagelser på private områder i hvert fald i samme omfang, som udenforstående privatpersoner kan gøre det straffrit. Derudover må politiet på grund af de særlige **kvalificerede** formål, som det varetager - både efterforskningsmæssige formål og som uanmodet forretningsfører ("negotiorum gestor") for ejeren af den lokalitet, hvor en forbrydelse eller en ulykke måske er ved at finde sted eller har fundet sted - have en udvidet adgang til at foretage eftersyn af sådanne områder, som vel ikke er offentligt tilgængelige, men hvor politiets tilstedekomst for at løse dets opgaver er til ringe ulempe for ejeren eller snarere er til betryggelse for denne. På dette grundlag må det antages, at de ovenfor side 43, 2. afsnit, rejste spørgsmål alle må besvares derhen, at politiets undersøgelser og skaffen sig adgang til de pågældende steder ikke har karakter af ransagning. På samme måde må det antages, at politiet kan undersøge en henkastet tegnebog eller en på et usædvanligt sted efterladt og formentlig brugsstjålet bil for at finde eventuelle spor af en forbrydelse, uden at et sådant eftersyn kan betegnes som en ransagning.

Udvalget har overvejet, om man bør søge at opstille særlige regler, der præciserer den nedre grænse for ransagning. Udvalget er dog meget tilbage herfor, idet vurderingen i hvert enkelt tilfælde må afhænge af de konkrete omstændigheder, herunder ejerens interesse i at værne sine enemærker mod andres indtrængen og politiets formål med at skaffe sig adgang samt arten og omfanget af den undersøgelse, der agtes foretaget. Der er således en afgørende forskel imellem, f.eks. om politiet flygtigt gennemser en række private forhaver for at se, om en bankrøver, der er løbet forbi, har kastet sit overtrækstøj og sit våben ind i en have, og på den anden side, om politiet giver sig til at grave i en privat forhave for at lede efter nedgravede koster eller narkotika. Hvis politiet har en vis mistanke mod ejeren af det pågældende område, taler dette i retning

af at kræve de formelle ransagningsregler opfyldt.

Efter udvalgets opfattelse bør den endelige fastlæggelse i hvert enkelt tilfælde af den nedre grænse for ransagning overlades til praksis, herunder eventuelt retspraksis f.eks. på grundlag af en klage efter retsplejelovens § 746. Medvirkende for udvalget ved denne indstilling har det været, at de gældende regler om ransagning, der heller ikke fastlægger den nedre grænse, ikke i praksis har givet anledning til tvister og klager af betydning.

Udvalget foreslår dog, at det i lovudkastet (§ 793, stk. 2) udtrykkeligt fastslås, at undersøgelser af lokaliteter eller genstande, som er frit tilgængelige for politiet, ikke er omfattet af reglerne i ransagningskapitlet.

2.3.2. Særligt om kontrolforanstaltninger uden for strafferetsplejen.

Mange forvaltningsretlige love, f.eks. toldlovgivningen, momslovgivningen, skattelovgivningen, miljølovgivningen, byggellovgivningen og brandlovgivningen, hjemler vedkommende forvaltningsmyndighed adgang til at skaffe sig oplysninger, herunder ved undersøgelse af fast ejendom, ved besigtigelse af bestemte genstande, ved undersøgelse af regnskaber, forretningsbøger, korrespondance m.v. eller ved prøveudtagning. Disse indgreb, der er nærmere beskrevet i betænkning nr. 1039/1985 om tvangsindgreb uden for strafferetsplejen, side 31 ff, foretages især som led i vedkommende forvaltningsmyndigheds kontrol inden for sit sagsområde.

Indgrebene kan have betydelige lighedspunkter med ransagning. Undertiden yder politiet bistand ved indgrebenes gennemførelse. Ifølge retsplejelovens § 1018, stk. 2, finder bestemmelserne om politiets ransagning - ligesom de øvrige regler i lovens 4. bog, 2. afsnit - imidlertid ikke anvendelse på de administrative indgreb. Det er nævnt ovenfor, at de omhandlede tvangsindgreb uden for strafferetsplejen, der ikke er straffeprocessuelle tvangsindgreb,

falder uden for begrebet ransagning i denne betænkning.

I praksis sker det imidlertid ikke sjældent, at administrative tvangsindgreb tages i anvendelse på et tidspunkt, hvor der foreligger mistanke om en strafbar lovovertrædelse. En anmeldelse til forvaltningsmyndigheden om et ulovligt forhold er måske netop begrundelsen for, at et inspektionsbesøg foretages. Hvis der ved inspektionen konstateres strafbare forhold, underrettes politiet, der rejser en egentlig straffesag. Det kan også forekomme, at man sideløbende med politiets efterforskning og til brug for denne lader den administrative myndighed udnytte sin hjemmel til at skaffe flere oplysninger. De administrative tvangsindgreb kan i sådanne tilfælde tjene efterforskningsmæssige formål ganske på samme måde som et straffeprocessuelt tvangsindgreb.

Det er omdiskuteret, hvorvidt den hjemmel, der findes i en del forvaltningslove til at foretage administrative tvangsindgreb, kan og bør anvendes til at skaffe oplysninger om konkrete lovovertrædelser til brug for den videre strafforfølgning. På den ene side fremhæves det, at der herved kan ske en omgåelse af strafferetsplejens regler, der kan være retssikkerhedsmæssigt uheldig. På den anden side erkendes det, at det formentlig er helt nødvendigt, at de administrative beføjelser i et vist omfang kan anvendes også i tilfælde, hvor der er konkret mistanke om et strafbart forhold. Spørgsmålet er drøftet i betænkning 1039/1985, side 143 ff, uden at man dér har tilvejebragt fuld klarhed over den bestående retstilstand eller fremsat forslag til lovændringer, der generelt **afklarer** spørgsmålet.

Rigsadvokaten har på foranledning af Strafferetsplejeudvalgets arbejde med nærværende betænkning indhentet udtalelser fra statsadvokaterne og fra nogle politimyndigheder om anvendelsen af administrative tvangsindgreb som led i efterforskning af konkrete lovovertrædelser. Materialet er stillet til Strafferetsplejeudvalgets rådighed. Det fremgår heraf, at administrative tvangsindgreb faktisk **anven-**

des som grundlag for eller som led i politiets efterforskning, og at dette af en del statsadvokater og politimynderheder anses som nødvendigt, men at vurderingen af lovligheden heraf er stærkt varierende.

Det af rigsadvokaten indsamlede materiale viser efter udvalgets opfattelse, at der er behov for en afklaring af, i hvilket omfang det administrative kontrolapparat må anvendes til at indsamle oplysninger til brug ved forberedelsen af straffesager - eventuelt sideløbende med politiets efterforskning - og hvilke retssikkerhedsmæssige garantier, der bør knyttes til en sådan anvendelse.

Udvalget har overvejet, om det kunne være en rimelig og hensigtsmæssig løsning at acceptere en fri anvendelse af de kontrolforanstaltninger, der findes i **forvaltningsretlige** love, som supplement til retsplejelovens efterforskningsskridt og straffeprocessuelle tvangsindgreb, mod at der til gengæld f.eks. i retsplejelovens § 1018, stk. 2, indføres nogle retssikkerhedsmæssige garantiregler vedrørende administrative **tvangsindgrebs** anvendelse i straffetsplejen, navnlig med hensyn til forsvarerbeskikkelse og den mistænktes pligt til at udtale sig. Udvalget finder dog, at et sådant forslag burde gøres til genstand for en mere dybtgående behandling, end der er mulighed for i nærværende betænkning, og måtte nødvendiggøre forhandling med en lang række særmyndigheder. Udvalget afstår derfor fra at stille forslag om regulering af spørgsmålet.

Så længe der ikke er foretaget en regulering, vil spørgsmålet om, i hvilket omfang administrative tvangsindgreb kan anvendes for at skabe grundlag for eller som led i politiets efterforskning, være uafklaret. De af udvalget foreslåede regler om politiets ransagning finder kun anvendelse på de ovenfor side 38 definerede ransagninger, men ikke - i hvert fald ikke direkte - på administrative tvangsindgreb, selv om disse måtte anvendes som led i eller for at skabe grundlag for politiets efterforskning.

2.4. Systematik for reguleringen.

Ved al regulering af straffeprocessuelle tvangsindgreb opstår der spørgsmål om fastlæggelsen af kompetence/ formkrav, kriminalitetskrav, mistankekrav og indikationskrav. Endvidere må man overveje, om der er behov for en særlig udformning af de proportionalitets- og skånsomhedsgrundsatninger, der antages at gælde ved alle indgreb. Der henvises i øvrigt til udvalgets generelle bemærkninger om regulering af straffeprocessuelle tvangsindgreb i betænkning 1023/1984, side 18 ff, optrykt nedenfor som bilag 3.

Ikke alle ransagninger er lige byrdefulde for den, de retter sig imod. Ved den nærmere udformning af reguleringen er der grund til at skelne mellem mere eller mindre intense indgreb. Hertil kommer, at grundlovens § 72 foreskriver en bestemt kompetenceregulering for visse arter af ransagning. Der er også grund til at skelne imellem ransagninger mod mistænkte personer og ransagning mod personer, der ikke er mistænkte.

2.4.1. Ransagning af mistænkte eller ikke-mistænkte.

De gældende regler i retsplejeloven sonderer mellem ransagning mod sigtede (§ 794) og ransagning mod ikke sigtede personer (§ 795). En tilsvarende sondering foreslog udvalget i betænkningen om legemsindgreb (nr. 1104/1987).

Efter udvalgets opfattelse bør sonderingen i forbindelse med reglerne om ransagning ikke bygge på, hvorvidt der er rejst formel sigtelse eller ej, men derimod på, hvorvidt den pågældende er mistænkt eller ej. Dette beror på, at ransagning undertiden iværksættes mod en person, der mistænkes for lovovertrædelser, uden at der forinden er foreholdt den pågældende nogen sigtelse, og uden at der ved ransagningen bliver lejlighed hertil, idet han eller hun ikke træffes hjemme. I sådanne tilfælde, hvor der ikke er sket en formelig sigtelse, bør reglerne om ransagning mod mistænkte anvendes.

I udvalgets lovudkast er betingelserne for at foretage ransagning strengere ved indgreb mod ikke-mistænkte end ved indgreb mod mistænkte. På den anden side er der ved ransagning mod ikke-mistænkte - ligesom ved legemsindgreb mod ikke-sigtede, jf. betænkning 1104/1987, side 77 ff - givet mulighed for, at et samtykke bringer indgrebet helt uden for reguleringen.

Ransagning hos en ikke-mistænkt vil ofte have karakter af en gerningsstedsundersøgelse hos offeret for forbrydelsen. I disse tilfælde vil der normalt foreligge ikke blot et samtykke til undersøgelsen, men anmeldelsen vil ligefrem indeholde en anmodning herom. I andre tilfælde vil der være tale om ransagning mod tredjemænd, der formentlig intet har med forbrydelsen at gøre, f.eks. hvor der er mistanke om, at gerningsmanden har gemt koster hos en tredjemand, der meget muligt er uskyldig og uvidende om forholdet.

I sidstnævnte tilfælde bør politiet, inden ransagningen foretages, vurdere, om der er en vis mistanke mod den pågældende eller ej. Er der en vis mistanke, må reglerne om ransagning mod mistænkte personer anvendes, hvilket medfører, at et samtykke ikke suspenderer de materielle betingelser for indgrebets foretagelse, jf. nedenfor side 66. Hvis politiet først betragter den pågældende som ikke-mistænkt og forsøger at gennemføre ransagningen på **samtykke**-grundlag, for derefter, hvis samtykke nægtes, at rejse mistanke mod den pågældende og gennemføre ransagningen efter de lempeligere regler om ransagning mod mistænkte personer, vil det i nogle tilfælde kunne give anledning til kritik. Der kan dog naturligvis forekomme tilfælde, hvor en person først er ikke-mistænkt, men hvor senere omstændigheder giver grundlag for mistanke. Et afslag på samtykke til ransagning vil efter omstændighederne kunne give grundlag for at rejse mistanke, f.eks. hvor der er sikkerhed for, at en stjålet genstand befinder sig hos en af personerne i et selskab, og alle giver samtykke til ransagning af deres tasker med undtagelse af én person.

Om en ransagning skal anses som foretaget mod en mistænkt

eller ej, vil afhænge af, om den person, som har rådighed over det husrum eller anden lokalitet eller den løsøregenstand, som indgrebet retter sig imod, er mistænkt eller **ej**. Det er rådigheden og ikke ejerforholdet, der må lægges vægt på. Dette gælder både spørgsmålet, hvem indgrebet er rettet imod, og spørgsmålet, hvem der kan give samtykke. Som anført nedenfor side 68 må samtykke til ransagning indhentes hos den, der har rådighed over den pågældende genstand.

Eksempelvis er et hotelværelse, der er udlejet til en gæst, undergivet dennes rådighed, og ransagning af værelset må anses som et indgreb mod gæsten. Hotelejereren kan ikke give samtykke til indgrebet. På samme måde vil et skab eller en skuffe, som en medarbejder på en virksomhed får stillet til rådighed til opbevaring af sine personlige effekter, være undergivet medarbejderens rådighed, og en ransagning af skabet vil være rettet mod medarbejderen. En fører af en bil må normalt anses for at have rådighed over denne. Ransagning af bilen er rettet mod føreren, og det er ham, der skal give et eventuelt samtykke. Til en ransagning, der indbefatter tingsødelæggelse, må dog i almindelighed kræves samtykke fra ejeren. Hvis der med bilen fragtes aflukkede eller aflåste genstande, er det ikke sikkert, at føreren har rådighed over disse genstande og kan give samtykke til ransagning af dem. Hvis føreren selv mener at have rådighed over genstandene, må politiet dog normalt kunne lægge dette til grund.

2.4.2. Forskellige kategorier af ransagning.

Den ulempe, som en ransagning er forbundet med, kan være af meget forskellig styrke. De fleste mennesker har været udsat for lufthavns-check af håndbagage og vil derfor næppe føle politiets eftersyn af en medbragt taske som noget byrdefuldt. Derimod vil mange føle det som et alvorligt indgreb, hvis politiet indfinder sig i deres private hjem eller på deres kontor for at gennemse skabe og skuffer, dokumenter og arkiver.

Efter udvalgets opfattelse bør man ved udformningen af reglerne om ransagning - ligesom ved udformningen af reglerne om legemsindgreb, jf. betænkning nr. 1104/1987, side 40 f - opdele indgrebene i to kategorier efter deres intensitet. Et naturligt udgangspunkt for opdelingen er grundlovens § 72, der foreskriver, at husundersøgelse og undersøgelse af breve og andre papirer kun må ske efter en retskendelse. Ved ransagning af husrum, breve og andre papirer er det altså i grundloven fastsat, at kompetencen skal ligge hos domstolene. Et flertal af udvalgets medlemmer, jf. nedenfor side 62 f, er af den opfattelse, at det er praktisk og forsvarligt ved mange andre ransagninger at henlægge kompetencen til politiet. Dog vil visse ransagninger, der ikke er omfattet af grundlovens § 72, være så byrdefulde, at de bør sidestilles hermed.

Udvalget foreslår derfor, at ransagninger opdeles således:

Kategori 1: Ransagninger, der er omfattet af grundlovens § 72, samt ransagninger, der må ligestilles hermed.

Kategori 2; Andre ransagninger.

Ved fastlæggelsen af, hvilke ransagninger der bør ligestilles med de af grundlovens § 72 omfattede, har udvalget taget udgangspunktet i nogle klare eksempler. Ransagning i en bankboks er f.eks. klart et lige så intenst indgreb som ransagning på et kontor. Udvalget har overvejet, om ordet "gemmer", jf. straffelovens § 263, stk. 1, nr. 2, er egnet til at afgrænse de ransagninger, der bør ligestilles med de af grundlovens § 72 omfattede. Ordet "gemmer" har imidlertid en for vid betydning i denne relation og er i øvrigt ikke et særligt klart retsteknisk begreb. F.eks. antages "gemmer" også at omfatte lommer i **tøj**. Det er imidlertid næppe nødvendigt at foreskrive, at ransagning af lommer i tøj kræver retskendelse, og det ville harmonere mindre godt med, at visitation af det tøj, som en person har på, ifølge udvalgets forslag om legemsindgreb skal kunne ske uden retskendelse, jf. betænkning 1104/1987, side 43, jf. side 55.

Udvalget foreslår derfor, at de ransagninger, der lige-
stilles med de af grundlovens § 72 omfattede, beskrives
som ransagninger af indholdet af aflåste genstande. Den af
indehaveren foretagne aflåsning af et skab, en skuffe el-
ler en boks vil normalt være udtryk for en særlig interes-
se i, at uvedkommende ikke skaffer sig adgang dertil. Den
foreslåede afgrænsning vil derfor typisk omfatte de ran-
sagninger, der opfattes som lige så intense som husunder-
søgelser. Hertil kommer, at den foreslåede afgrænsning er
ret klar. Udvalget forudsætter, at ordet "aflåst" kun om-
fatter tilfælde, hvor låsemekanismen er slået til og nøg-
len fjernet. Et skab, hvor nøglen sidder i, kan ikke anses
som aflåst, selvom låsemekanismen er slået til.

Udvalgets opdeling bliver herefter således, at kategori 1
omfatter boliger og andre husrum, herunder kontorer, la-
gerrum, værksteder, beboelsesvogne og kahytter. Endvidere
omfatter kategori 1 dokumenter, papirer og lignende, her-
under elektroniske medier, samt indholdet af aflåste gen-
stande. Kategori 2 omfatter lokaliteter uden for husrum,
det vil sige haver og andre arealer under åben himmel samt
bygninger, der ikke kan anses som "husrum", f.eks. halvta-
ge, carporte, åbne skure og lignende. Endvidere omfatter
kategori 2 andre løsørestande end de i kategori 1 nævn-
te. Det kan f.eks. være tøj, biler, hvis døre ikke er af-
låse, maskiner eller uaflåste kufferter.

Sondringen mellem kategori 1 og 2 er nedfældet i lovudka-
stets § 793, stk. 1. Til sondringen svarer - for så vidt
angår ransagning hos en mistænkt - to forskellige regelsæt
i lovudkastet. Betingelserne er strengere ved ransagning
af kategori 1 end ved ransagning af kategori 2. Endvidere
er kompetencen vedrørende kategori 1 henlagt til retten og
vedrørende kategori 2 - ifølge flertallets indstilling -
til politiet.

2.4.3. Ransagning af "fast ejendom" eller "løsøre".

Ransagning kan efter det anførte ske med hensyn til både

fast ejendom (boliger, andre husrum og lokaliteter uden for husrum) og løsøre. Visse typer af ransagning af fast ejendom hører under kategori 1 og visse typer under kategori 2. På samme måde hører visse typer ransagning af løsøre under kategori 1 og visse typer under kategori 2.

Ransagning af en fast ejendom vil normalt omfatte det løsøre, der befinder sig i eller på ejendommen. Er der truffet bestemmelse om ransagning af en lejlighed, omfatter ransagningen også det inventar og de papirer, der befinder sig i lejligheden. Dette giver ingen komplikationer, idet selve ransagningen af lejligheden er omfattet af kategori 1, og bestemmelsen derfor er truffet i overensstemmelse med de strenge betingelser, der gælder herfor.

Ransagning af en have er omfattet af kategori 2 og dermed - hvis ransagningen foregår hos en mistænkt - af de mere lempelige betingelser. Bestemmelse om ransagning af en have må antages også at omfatte ransagning af løsøre, der befinder sig i haven, såfremt ransagning af løsøret er af kategori 2. Finder man derimod under ransagningen af haven en løsørengensstand, der er omfattet af kategori 1, f.eks. en aflåst beholder, må man, hvis indholdet heraf ønskes ransaget, gå frem efter de mere strenge regler om ransagning af kategori 1.

Ransagning af løsøre kan efter det anførte finde sted enten som led i en ransagning af fast ejendom eller som selvstændig løsøreransagning. Sidstnævnte kan komme på tale enten i tilfælde, hvor løsørengensstanden befinder sig på steder, der er frit tilgængelige for politiet (eventuelt som følge af en tilladelse fra indehaveren af stedet), eller i tilfælde, hvor man under ransagning af en fast ejendom af kategori 2 får behov for ransagning af en herpå værende løsørengensstand af kategori 1.

2.4.4. Andre sondringer.

Retsplejeloven behandler ransagninger med henblik på at søge efter spor af forbrydelsen eller efter ting, som er

genstand for beslaglæggelse, i kapitel 73 (§ 794 ff). Ransagning med henblik på anholdelse m.v. omtales derimod i §§ 759 og 761.

Udvalget foreslår, at denne opdeling af reglerne, der ikke skyldes en principiel forskel i reguleringen, opretholdes af praktiske grunde, jf. nedenfor kapitel 5.6.

I retsplejeloven findes endvidere særregler om "razzia", d.v.s. ransagning i "en samling af huse, som udgør en by eller en større afgrænset del af en by eller et sogn", jf. § 795, stk. 1, nr. 2 c. Endelig findes i § 796 en særregel om ransagning i hus eller rum, som står under politiets særlige tilsyn. Disse særregler vurderes nedenfor i kapitel 5.8.1. og 5.8.2. Udvalget finder ikke grundlag for at opretholde nogen af disse særregler.

Kapitel 3.

Ransagning mod en mistænkt.

3.1. Betingelser for iværksættelse af ransagning.

Udvalget foreslår, at der i retsplejeloven - i lighed med de gældende regler - udtrykkeligt fastsættes betingelser for, under hvilke omstændigheder politiet kan foretage ransagning. Betingelserne er i det følgende opdelt i kriminalitetskrav, indikationskrav, mistankekrav og proportionalitetskrav. Om skånsomhedsgrundsætningen henvises til kapitel 5.1.

3.1.1. Kriminalitetskrav.

Efter retsplejelovens § 794 kan ransagning hos en mistænkt ("sigtet") finde sted såvel i statsadvokatsager som i andre sager, d.v.s. politisager. Kriminalitetskravet er imidlertid koblet sammen med indikationskravet på den måde, at der i statsadvokatsager ikke opstilles noget udtrykkeligt indikationskrav, medens det i politisager kræves, at der foreligger "påviselig grund til at antage, at spor af forbrydelsen eller bestemte ting, som kan beslaglægges, der vil være at finde".

Udvalget foreslår, at sammenkoblingen mellem kriminalitetskravet og indikationskravet principielt opretholdes, således at indikationskravet gøres lempeligere ved alvorlig kriminalitet end ved mindre alvorlig kriminalitet.

Reglerne foreslås dog i detaljer udformet på en noget anden måde end i den gældende retsplejelov. Der er ikke her ved tilsigtet nogen væsentlig realitetsændring. Endvidere

foreslår udvalget, at skærpsen af indikationskravet ved den mindre alvorlige kriminalitet kun skal gælde de mere byrdefulde ransagninger, som ovenfor side 51 er betegnet som "kategori 1", og som i lovudkastet er beskrevet i § 793, stk. 1, nr. 1.

Som omtalt allerede i udvalgets betænkning nr. 728/1974 om anholdelse og varetægt, side 24, er sondringen mellem statsadvokatsager og politisager lidet egnet til at danne grundlag for udformningen af reglerne om straffeprocessuelle tvangsindgreb. Se også betænkning 1023/1984, side 89. Kriminalitetskrav bør i stedet udformes, således at der lægges vægt på strafferammer for lovovertrædelser, jf. retsplejelovens §§ 762, 770 a, stk. 2 og § 781, stk. 1, nr. 2. Se i øvrigt om forskellige mulige udformninger af kriminalitetskravet betænkning 1023/1984, side 21, som er optrykt nedenfor i bilag 3. Udformningen af kriminalitetskrav som strafferammekrav indebærer dog den ulempe, at det kan blive nødvendigt senere at justere kravene, såfremt der foretages gennemgribende ændringer af strafferammerne i straffeloven. Alligevel må **strafferammekrav** anses som den mest hensigtsmæssige løsning.

Udvalget foreslår i lovudkastets § 794, at det som grundbetingelse for enhver ransagning kræves, at der er mistanke om en lovovertrædelse, der er undergivet offentlig påtale. Dette er det laveste strafferammekriterium, der kan komme på tale, men svarer i øvrigt til det kriminalitetskrav, som udvalget i betænkning 1104/1987 har foreslået for legemsbesigtigelse. Hermed tilfredsstilles behovet for, at der for de mindst intense legemsindgreb gælder samme kriminalitetskrav som ved ransagning. Den foreslåede grundbetingelse svarer endvidere til gældende ret. I praksis kan der være behov for at foretage ransagninger helt ned til denne grundbetingelse.

Ordene "undergivet offentlig påtale" omfatter tilfælde, hvor offentlig påtale er betinget af en begæring, såfremt sådan begæring er fremsat. Er begæring ikke fremsat, vil indgrebet efter omstændighederne kunne være hjemlet i

retsplejelovens § 722, stk. 2.

Ved de mere byrdefulde ransagninger ("kategori 1", jf. side 51) foreslår udvalget, at der enten skal stilles et særligt kvalificeret indikationskrav, jf. nedenfor, eller at kriminalitetskravet skærpes, således at der skal være frihedsstraf i strafferammen. Når udvalget ikke foreslår en tilsvarende skærpelse ved ransagninger af "kategori 2", skyldes det, at disse - ligesom legemsbesigtigelse, jf. betænkning 1104/1987, side 50 - er af så ringe intensitet, at enhver mistænkt uden videre bør tåle dem.

Det ovennævnte skærpede kriminalitetskrav er lidt lavere end den gældende principielle sondring mellem statsadvokatsager og politisager, idet retsplejelovens teoretiske hovedregel i § 721 er, at lovovertrædelser, for hvilke der er fængsel i strafferammen, påtales af statsadvokaten, medens andre sager - herunder sager, hvor der er hæfte i strafferammen - er politisager. Denne teoretiske hovedregel er dog gennemhullet af en række undtagelser. Endvidere er der i nyere processuelle regler, jf. retsplejelovens § 688, stk. 2, nr. 2, og stk. 3, nr. 2, samt § 692, stk. 4, nr. 2, om domsmænds medvirken, lagt vægt på, om der er spørgsmål om frihedsstraf. Da endelig Straffelovrådet i betænkning 1099/1987 har foreslået, at al frihedsstraf samles i én **strafart**, kaldet fængsel, foretrækker udvalget ved udformningen af det **kvalificerede** kriminalitetskrav at se bort fra den gældende sondring mellem hæfte og fængsel og i stedet lægge vægt på, om der er frihedsstraf i strafferammen.

Som anført side 33 er der i en række særlove, hvor strafferammen er højere end bøde og hæfte, fastsat bestemmelse om, at sager om overtrædelse af loven behandles som politisager, men at visse straffeprocessuelle indgreb, herunder ransagning, skal kunne foretages efter de mere lempeelige regler herom i statsadvokatsager. Udvalgets forslag om at afskaffe sondringen statsadvokatsager/politisager som kriterium for ransagning vil medføre, at ransagning i disse sager skal ske i overensstemmelse med betingelserne

i lovudkastet. Da sondringen statsadvokatsager/politisager ved tidligere lovrevisioner er afskaffet i kapitlerne om anholdelse og varetægtsfængsling, og da sondringen ikke findes i reglerne om andre straffeprocessuelle tvangsindgreb, vil de bestemmelser i særlovgivningen, som hjemler adgang til ransagning m.v. efter reglerne for statsadvokatsager i politisager, i det hele kunne ophæves.

Udvalget har overvejet, om det **kvalificerede** kriminalitetskrav kunne skærpes til et strafferammekrav om fængsel i 1 år og 6 måneder, hvilket ville svare til reglen i retsplejelovens § 762, stk. 1, om varetægtsfængsling og til udvalgets forslag i betænkning 1104/1987 om kriminalitetskrav for legemsundersøgelse af en sigtet. En sådan stramning ville imidlertid indebære en uheldig begrænsning af politiets efterforskningsmuligheder. Eksempelvis er der i sager om spirituskørsel, hvor strafferammen i færdselslovens § 117 er fængsel i indtil 1 år, jævnligt behov for at foretage rutinemæssige ransagninger for at få oplysning om, hvorvidt sigtede kan have drukket efter kørslen, uden at der er bestemte grunde til at antage, at bevis i sagen kan findes ved den konkrete ransagning.

3.1.2. Indikationskrav.

Som nævnt ovenfor i afsnit 3.1.1. er der i den gældende retsplejelov sket en sammenkobling mellem indikationskrav og kriminalitetskrav, således at der i statsadvokatsager ikke er noget udtrykkeligt indikationskrav, medens der i andre sager, d.v.s. politisager, er opstillet et ret snævert indikationskrav. Denne sammenkobling ønsker udvalget principielt fastholdt.

Udvalget foreslår dog, at der vedrørende indikationsspørgsmålet - ligesom ved kriminalitetskravet - i loven opstilles en grundbetingelse, der skal være opfyldt ved enhver ransagning. Udvalget foreslår derfor, at det i retsplejeloven fastsættes, at ransagning mod en mistænkt kun må finde sted, hvis det er af væsentlig betydning for efterforskningen. Denne grundbetingelse, der svarer til

indikationskravet ved legemsbesigtigelse ifølge udvalgets forslag i betænkning 1104/1987, må antages at være i overensstemmelse med, hvad der allerede i dag uden udtrykkelig lovhjemmel er gældende ret.

Ved de mere byrdefulde legemsindgreb (legemsundersøgelser) foreslår udvalget i betænkning 1104/1987 indikationskravet skærpet til "afgørende betydning". Herved forstås, at indgrebet kun kan foretages, hvor det ikke på anden måde er muligt at fremskaffe de pågældende oplysninger, eller hvor fremskaffelse på anden måde end ved indgrebet vil være forbundet med uforholdsmæssigt besvær.

Udvalget har overvejet en tilsvarende trindeling vedrørende ransagninger, således at grundbetingelsen skulle gælde for de mindst byrdefulde ransagninger ("kategori 2", jf. side 51), medens indikationskravet ved de mere byrdefulde ransagninger ("kategori 1") skærpes til "afgørende betydning". Udvalget kan imidlertid ikke anbefale en sådan skærpelse, der også ville udgøre en stramning af reglerne i forhold til gældende ret. Den ville indebære, at ransagning af husrum og papirer m.v. kun måtte foretages, hvor efterforskning ikke kunne ske på anden måde uden at være uforholdsmæssigt besværlig. Herved ville politiets opklaringsmuligheder blive forringet på uheldig måde. Hertil kommer, at legemsundersøgelser, som er de mest intensive legemsindgreb, formentlig opleves som mere byrdefulde - og i praksis i hvert fald er langt mere ualmindelige - end ransagninger af husrum, papirer m.v. Det er derfor naturligt, at indikationskravet er strengere ved legemsundersøgelser end ved ransagning, også af "kategori 1".

Udvalget er herefter i lovudkastets § 794 blevet stående ved en udformning af indikationskravet, der indebærer, at der - udover ovennævnte grundbetingelse - ved ransagninger af "kategori 1" stilles krav om, enten at kriminaliteten er af en sådan art, at der er frihedsstraf i strafferammen, eller at der er "bestemte grunde til at antage, at bevis i sagen eller genstande, der kan beslaglægges, kan findes ved ransagningen".

Sidstnævnte indikationskrav, der svarer til den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 794, nr. 2, indebærer, at der skal være en konkret begrundet antagelse om, at ransagningen vil resultere i fundet af beviser eller genstande, der kan beslaglægges.

3.1.3. Mistankekrav.

Retsplejelovens § 794 præciserer ikke kravet om mistankens styrke, men taler blot om, at ransagningen rettes mod en sigtet. I praksis foretages der imidlertid en vis vurdering af, om sigtelsen er tilstrækkeligt underbygget, jf. således U 1965.410 H.

Det er udvalgets opfattelse, at niveauet for mistankekravet bør fastlægges i loven. Udvalget foreslår i lovudkastets § 794, at der stilles krav om, at den pågældende "med rimelig grund er mistænkt". Dette niveau svarer til retsplejelovens § 755, stk. 1, om anholdelse og til det mistankekrav, som udvalget i betænkning 1104/1987 foreslår ved legemsbesigtigelser.

I praksis foretager politiet ikke sjældent ransagninger i tilfælde, hvor dette ikke er påkrævet af hensyn til efterforskningen af den konkrete påsigtede lovovertrædelse, men hvor der er en vis mistanke om, at den pågældende kan have gjort sig skyldig i andre lovovertrædelser, som vil kunne afsløres under en ransagning. Når en person f.eks. tages på fersk gerning under et indbrudstyveri, er det af hensyn til opklaringen af dette tyveri uforløst at foretage ransagning af den pågældendes hjem. Alligevel vil man i mange tilfælde foretage ransagning af hjemmet i forbindelse med løsladelsen, hvorved der kan findes koster hidrørende fra andre tyverier.

Denne praksis bør efter udvalgets opfattelse opretholdes. Det foreslåede mistankekrav vil fastsætte en rimelig afgrænsning af, i hvilke tilfælde en sådan "hjemfølgelsesransagning" bør foretages. Det bør ske i tilfælde, hvor

den konkret påsigtede kriminalitet på grund af sin art eller udførelsesmåde giver rimelig grund til mistanke om, at den pågældende har begået anden tilsvarende kriminalitet, af hvilken spor vil kunne findes ved ransagningen.

3.1.4. Proportionalitetskrav.

For alle straffeprocessuelle tvangsindgreb antages der at gælde en grundsætning om proportionalitet. Det vil sige, at der ikke må være misforhold mellem på den ene side de ulemper, som indgrebet påfører den, det går ud over, og på den anden side indgrebets betydning for efterforskningen samt sagens karakter.

Proportionalitetsgrundsætningen er udtrykkeligt lovfæstet vedrørende anholdelse i retsplejelovens § 759, stk. 1, vedrørende varetægtsfængsling i § 762, stk. 3, og vedrørende indgreb i meddelelshemmeligheden i § 782, stk. 1. I betænkning 1104/1987 foreslog udvalget, at grundsætningen også lovfæstes for så vidt angår legemsindgreb.

Udvalget foreslår i denne betænkning, at grundsætningen tillige lovfæstes vedrørende ransagning, jf. lovudkastets § 797. Reglen i stk. 1 er udformet på samme måde som de tilsvarende proportionalitetsregler vedrørende indgreb i meddelelshemmeligheden og legemsindgreb. Hertil er der i lovudkastets stk. 2 føjet en særlig bestemmelse, hvorefter der ved proportionalitetsafgørelsen vedrørende ransagning tillige skal lægges vægt på, om indgrebet er forbundet med ødelæggelse eller beskadigelse af ting. Ransagning kan således være udelukket i tilfælde, hvor de øvrige betingelser (kriminalitetskrav, indikationskrav og mistankekrav) er opfyldt, hvis ransagningens skadevirkning er så omfattende, at hensynet til den, som indgrebet rammer, vejer tungere end hensynet til indgrebets gennemførelse.

Proportionalitetsreglen i lovudkastets § 797 gælder i øvrigt både ved indgreb mod mistænkte og ved indgreb mod ikke-mistænkte.

3.2. Kompetence.

Ifølge retsplejelovens § 797 kan ransagning som hovedregel kun finde sted efter forudgående retskendelse. Politiet kan dog foretage ransagning uden retskendelse i visse særlige tilfælde (samtykke og ransagning i lokaler, der er tilgængelige for alle og enhver, eller som er undergivet politiets særlige tilsyn), samt hvis øjemedet med ransagningen ville forspildes, hvis retskendelse skulle afventes ("periculum in mora"). Undtagelserne fra hovedregelens krav om retskendelse er udformet på en meget kompliceret måde, idet de er kombineret både med et forhøjet indikationskrav og med et forhøjet kriminalitetskrav. Dette gør reglerne noget uoverskuelige, hvilket er uheldigt, navnlig i en "periculum in mora"-situation.

Udvalget foreslår, jf. lovudkastets S 796, at kompetencen til at træffe bestemmelse om ransagning hos en mistænkt - i lighed med gældende ret - henlægges til retten for så vidt angår de mest byrdefulde former for ransagning ("kategori 1", jf. side 51). Dette skal altså gælde de ransagninger, der er omfattet af grundlovens S 72 (bolig og andre husrum, dokumenter, papirer og lignende) og de ransagninger, der må ligestilles hermed (indholdet af aflåste genstande).

Et flertal af udvalgets medlemmer (Dalgas Rasmussen, Heselbjerg, Hjorth, Kirk-Sørensen og Finn Larsen) finder det ubetænkeligt at tillægge politiet kompetence til at træffe beslutning om de mindre byrdefulde arter af ransagning ("kategori 2", jf. side 51). I forhold til de gældende regler indebærer dette en udvidelse af politiets kompetence til at træffe beslutning om ransagning. Flertallet finder det ønskeligt, at retssystemet ikke belastes med krav om domstolsforelæggelse af mindre betydningsfulde spørgsmål, og mener, at de omhandlede indgreb er af så ringe intensitet, at rettens kendelse om ransagning i disse tilfælde er unødvendig.

Flertallet lægger tillige vægt på, at udvalget i betænk-

ning 1104/1987 har foreslået kompetencen til at træffe bestemmelse om legemsbesigtigelse og visse legemsundersøgelser henlagt til politiet. Dette gælder således udtagning af blodprøver og besigtigelser af legemet, der kræver afklædning, ligesom det gælder visitation af det tøj, som en person er iført. Det vil harmonere dårligt hermed, hvis man kræver retskendelse for at ransage en uaflåst taske, som sigtede medbringer. (En aflåst taske er omfattet af "kategori 1", og ransagning heraf vil altså også efter flertallets forslag kræve retskendelse).

Endelig lægger flertallet vægt på, at der i retsplejelovens § 746, stk. 1, er hjemmel til at indbringe eventuelle tvister om en ransagning for retten. I de sjældne tilfælde, hvor nogen føler et særligt behov for at få en retlig afgørelse, er der altså mulighed herfor.

Et mindretal (Ove Hansen og Merethe Stagetorn) kan ikke anbefale, at kompetencen til at træffe beslutning om ransagning i disse situationer ("kategori 2") henlægges til politiet. Disse medlemmer finder, at den hidtil fulgte praksis fungerer så tilfredsstillende, at det vil være betænkeligt at flytte kompetencen til politiet. Derudover må den omstændighed, at politiet i tilfælde af "periculum in raora" efterfølgende skal forelægge indgrebet for retten til godkendelse, antages at medføre en vis begrænsning i anvendelsen af sådanne indgreb, og det findes derfor betænkeligt at mindske domstolskontrollen med de enkelte **indgreb**.

Mindretallet finder i øvrigt, at ransagning kan være et mere intensivt indgreb end legemsbesigtigelse. Det af flertallet ovenfor nævnte eksempel om ransagning af en uaflåst taske må anses for mere byrdefuldt end visitation af tøj m.v., idet der ofte i en taske findes personlige papirer og effekter, der ikke vedkommer andre.

Udvalget er enig om, at kompetencereglen i de situationer, hvor retten har kompetencen til at træffe bestemmelse om ransagning, bør suppleres med en adgang for politiet til

at træffe en foreløbig bestemmelse herom, hvis undersøgelsesøjemed ville forspildes, dersom retskendelse skulle afventes ("periculum in mora"). Denne adgang for politiet bør være generel og ikke knyttet til særlige indikations- eller kriminalitetskrav.

Derimod bør det, hvor politiet har truffet bestemmelse om ransagning i en "periculum in mora"-situation, i loven foreskrives, at politiet snarest muligt og senest inden 24 timer skal forelægge sagen for retten, der ved kendelse afgør, om indgrebet kan godkendes. En sådan forelæggelsesregel, der svarer til bestemmelsen i retsplejelovens § 783, stk. 3, 2. og 3. pkt., om indgreb i meddelelshemmeligheden og til den af udvalget i betænkning 1104/1987 om legemsindgreb foreslåede tilsvarende forelæggelsesregel, indebærer på to punkter en stramning i forhold til den gældende regel i retsplejelovens § 797, stk. 3, om ransagning. For det første foreskriver den gældende regel kun, at der skal indgives en "beretning" til retten, men ikke at retten skal afsige kendelse om, hvorvidt ransagningen kan godkendes. For det andet skal beretning efter den gældende regel kun indgives, hvis ransagningen er iværksat mod en mistænkt, imod hvem forfølgning ikke tidligere var begyndt. Efter udvalgets forslag skal sagen i alle tilfælde forelægges retten til afgørelse.

Udvalget har - ligesom i betænkning 1104/1987 om legemsindgreb, side 57 - ikke fundet det nødvendigt at foreslå en særlig indberetningspligt, hvis et indgreb ikke godkendes. Den i retsplejelovens § 783, stk. 3, sidste pkt., om indgreb i meddelelshemmeligheden foreskrevne indberetning til Justitsministeriet har sammenhæng med det særlige behov for at føre kontrol med disse hemmelige indgreb.

Om den særlige kompetenceregulering, hvis den mistænkte meddeler samtykke til indgrebet, henvises til afsnit 3.4. Om lokaliteter, der er tilgængelige for alle og enhver, eller som står under politiets særlige tilsyn henvises til henholdsvis kapitel 2.3.1. og kapitel 5.8.2.

3.3. Formkrav.

Rettens afgørelse om ransagning - både forudgående tilladelse og efterfølgende godkendelse af et "periculum in mora"-indgreb - bør træffes ved kendelse, der begrundes efter de samme kriterier, som angivet i retsplejelovens § 764, stk. 4, om varetægtsfængsling og § 783, stk. 1, 3. pkt., om indgreb i meddelelshemmeligheden. En tilsvarende regel foreslog udvalget vedrørende legemsindgreb, jf. betænkning 1104/1987, side 57.

Også vedrørende ransagning foreslår udvalget, at rettens kendelse til enhver tid skal kunne omgøres. Omgørelse har imidlertid kun virkning for fremtiden. Den del af et indgreb, der er foretaget i overensstemmelse med en retskendelse, kan ikke gøres uhjemlet.

Udvalget foreslår endvidere, at det i loven fastsættes, at der, inden retten træffer afgørelse, skal være givet den, mod hvem ransagningen retter sig, adgang til at udtale sig. Dette gælder dog ikke i de i retsplejelovens § 748, stk. 1, 2. pkt., omhandlede tilfælde, d.v.s. i tilfælde, hvor politiet søger rettens forudgående tilladelse til at foretage en ransagning. Reglen om, at den pågældende skal have lejlighed til at udtale sig for retten, vil altså i det væsentlige kun få betydning ved rettens efterfølgende godkendelse af et "periculum in mora"-indgreb.

Den praktiske gennemførelse af adgangen til at udtale sig over for retten kan ske ved, at politiet gør den pågældende bekendt hermed og optager notits derom i rapporten. Hvis der ikke træffes nogen under ransagningen, kan politiet eventuelt ved den underretning, der gives om ransagningen, jf. lovudkastets § 798, stk. 3, 2. pkt., oplyse om adgangen til at udtale sig og henvise den pågældende til at rette henvendelse til retten. Om fornødent kan retten også selv søge at indkalde den pågældende. Hvis det ikke inden for en rimelig tid er muligt at komme i kontakt med den, mod hvem ransagningen er foretaget, må retten træffe afgørelse i sagen uden den mistænkte udtalelse.

Der foreslås ikke særlige regler om beskikkelse af forsvarer i anledning af ransagning (se dog nedenfor side 101 om "hemmelig" ransagning). Om indkaldelse af en eventuelt tidligere beskikket forsvarer til retsmøder om ransagning henvises til reglen i retsplejelovens § 748, stk. 2.

De beskrevne formkrav ved rettens afgørelse om ransagning, der findes i lovudkastets § 796, stk. 2 og 4, gælder også ved ransagning hos en ikke-mistænkt.

I det omfang, der tillægges politiet adgang til at træffe bestemmelse om ransagning, finder udvalget ikke grundlag for at foreslå formkrav til politiets beslutninger. Det følger dog af retsplejelovens § 744, at politiet skal optage rapport om de efterforskningskridt, der foretages.

3.4. Samtykke.

I betænkningen om legemsindgreb, nr. 1104/1987, har udvalget side 59-60 foretaget en generel drøftelse af, hvilken virkning der bør tillægges den omstændighed, at en mistænkt samtykker i, at der foretages et indgreb mod ham eller hende. De heri fremførte betragtninger kan også finde anvendelse på ransagning.

På dette grundlag foreslår udvalget i lovudkastets § 796, stk. 5, at der tillægges et samtykke fra en mistænkt til foretagelse af ransagning den betydning, at afgørelsen om indgrebets foretagelse kan træffes af politiet, uanset om lovens hovedregel vedrørende det pågældende indgreb er, at retten har kompetencen.

Derimod bør samtykket - i modsætning til, hvad der må antages at være gældende ret i dag - ikke medføre en fravigelse af lovens materielle betingelser for, hvornår en ransagning må foretages, og bestemmelserne om, under hvilken form indgrebet skal foretages. Dette skyldes risikoen for, at samtykket ikke i virkeligheden er afgivet frivilligt.

Det følger af det anførte, at såfremt udvalgets flertals forslag til kompetenceregler følges, jf. ovenfor afsnit 3.2., vil et samtykke fra en mistænkt være uden enhver betydning ved de mindst byrdefulde ransagninger ("kategori 2", jf. foran side 51), idet kompetencen ved disse indgreb foreslås henlagt til politiet. Der opstår altså slet ikke spørgsmål om indhentelse af samtykke og derfor heller ikke en mulig efterfølgende tvist om, hvorvidt samtykke var afgivet eller ej. Hvis flertallets forslag til kompetenceregler følges, vil et samtykke fra en mistænkt kun have betydning ved ransagninger af "kategori 1", det vil sige ransagninger af bolig og andre husrum, af dokumenter, papirer og lignende og af indholdet af aflåste genstande.

I det omfang, samtykket efter udvalgets forslag herefter har betydning, vil den praktiske virkning af samtykket formentlig oftest være, at politiet kan undlade at forelægge en på grundlag af "**periculum in mora**"-synspunktet foretaget ransagning for retten. Denne virkning vil på den anden side indebære en ikke uvæsentlig arbejdsbesparelse. Det bemærkes i denne forbindelse, at de af udvalget indsamlede statistiske oplysninger, jf. nedenfor bilag 2, viser, at ransagning i formentlig langt de fleste tilfælde foretages på grundlag af samtykke.

Udvalget foreslår, at også samtykke til ransagning skal foreligge skriftligt, som det i dag er foreskrevet i rigsadvokatens meddelelse nr. 12/1959 og cirkulæreskrivelse af 7. januar 1970. Selv om kravet om skriftlighed har givet anledning til vanskelighed i enkelte sager, overskygges disse vanskeligheder af skriftlighedskravets værdi ved at afskære senere bevistvivl om, hvorvidt samtykke er meddelt.

Samtykke kan afgives såvel før som efter ransagningens foretagelse. I tilfælde, hvor en ransagning er sket på grundlag af "**periculum in mora**"-reglen, og samtykket meddeles efter ransagningens foretagelse, men inden sagen i medfør af lovudkastets § 796, stk. 3, 2. pkt., er forelagt

for retten, medfører samtykket, at forelæggelse for retten bortfalder. Meddeles samtykke efter politiets forelæggelse af ransagningen for retten, men inden retten har afsagt kendelse, bortfalder sagen, og retten skal således ikke afsige kendelse om ransagningen.

Om virkningen af tilbagekaldelsen af et meddelt samtykke henvises til udvalgets betænkning nr. 1104/1987, side 60.

Samtykke skal gives af den person, der har rådighed over den pågældende lokalitet eller genstand. Dette gælder også, hvor denne person kun har en midlertidig råden, jf. foran side 50. Har flere personer rådighed over lokaliteten eller genstanden, må samtykke fra én af disse personer være tilstrækkeligt, forudsat ingen af de andre er til stede og protesterer. Er én af de personer, der har rådigheden, mistænkt, medens de øvrige ikke er det, vil et samtykke fra en af de ikke-mistænkte formentlig kun have betydning med hensyn til kompetencen til at foretage ransagningen, mens de materielle betingelser og formreglerne må overholdes.

Kapitel 4.

Ransagning mod en ikke-mistænkt.

4.1. Betingelser for at iværksætte ransagning.

Det fremgår af de af udvalget indsamlede statistiske oplysninger, jf. bilag 2 til betænkningen, at det altovervejende antal ransagninger rettes mod lokaliteter eller genstande, som en mistænkt har rådighed over. Kun i få tilfælde er ransagninger rettede mod ikke-mistænkte personer. I disse få tilfælde bliver der (næsten) altid givet samtykke til ransagningen af den, som indgrebet retter sig imod. Selv om det således i praksis er uhyre sjældent, der er behov for at kunne gennemtvinge en ransagning mod en ikke-mistænkt, finder udvalget, at man - i lighed med gældende ret - i retsplejeloven bør fastlægge de materielle betingelser for gennemførelse af en sådan ransagning.

Betingelserne er i det følgende opdelt på samme måde som i kapitlet om ransagning mod mistænkte personer. Betingelserne for ransagning mod en ikke-mistænkt person foreslås generelt udformet strengere end betingelserne for at foretage ransagning mod en mistænkt. Til gengæld foreslås det, at et (skriftligt) samtykke fra en ikke-mistænkt skal bringe indgrebet helt uden for reguleringen, jf. nedenfor afsnit 4.4.1. og 4.4.2., hvorimod samtykke fra en mistænkt efter lovudkastet ikke vil suspendere de materielle betingelser, jf. ovenfor kapitel 3.4.

Vedrørende beskrivelse af, i hvilke tilfælde ransagning mod ikke-mistænkte kan komme på tale og om den nærmere sondring mellem ransagninger mod mistænkte og mod ikke-mistænkte, henvises til kapitel 2.4.1.

4.1.1. Kriminalitetskrav.

Efter retsplejelovens § 795, stk. 1, nr. 1, kan ransgning af en ikke-sigtets bolig, rum eller gemmer finde sted, når sagen angår en forbrydelse, som det ifølge lovens almindelige regel tilkommer statsadvokaten at forfølge.

Som anført ovenfor side 56 mener udvalget, at sondringen mellem statsadvokatsager og politisager er uegnet som grundlag for de betingelser, der opstilles for at tillade straffeprocessuelle tvangsindgreb. Kriminalitetskravet bør udformes som et **strafferammekrav**.

Udvalget foreslår i lovudkastets § 795, at ransgning mod en ikke-mistænkt uden samtykke kun må finde sted, såfremt efterforskningen vedrører en lovovertrædelse, for hvilken der er frihedsstraf (hæfte eller fængsel) i strafferammen. Herved bliver kriminalitetskravet i store træk i overensstemmelse med gældende ret, der som anført kræver, at efterforskningen vedrører en sag, der påtales af statsadvokaten. Om baggrunden for og konsekvensen af, at kriminalitetskravet udformes således, at der skal være "frihedsstraf" og ikke "fængsel" i strafferammen, henvises til bemærkningerne ovenfor side 57.

Den foreslåede udformning af kriminalitetskravet ved ransgning mod ikke-mistænkte er noget strengere end det foreslåede krav ved indgreb mod en mistænkt, hvor grundbetingelsen blot er, at der er tale om en lovovertrædelse, der er undergivet offentlig påtale.

4.1.2. Mistanke- og indikationskrav.

Ved ransgning over for ikke-mistænkte stilles naturligvis ikke noget krav om mistanke. Det kræves dog, at ransgning sker som led i efterforskningen af en konkret lovovertrædelse.

Det gældende indikationskrav for ransgning over for ikke-

sigtede, der findes i retsplejelovens § 795, stk. 1, nr. 2, er noget kompliceret. Hovedreglen findes i bestemmelsens litra b, hvorefter ransagningen forudsætter, at der er "påviselig grund til at antage, at spor af forbrydelsen eller bestemte ting, som kan beslaglægges, dér vil være at finde". Derudover kan ransagning ifølge litra a finde sted, hvis forbrydelsen er begået i den pågældende lokalitet, hvis den sigtede er pågrebet her, eller hvis han i øvrigt har betrådt lokaliteten under forfølgelse på fersk gerning eller friske spor. Endelig kan ransagning ifølge litra c finde sted i en samling af huse, som udgør en by eller en større afgrænset del af en by eller af et sogn.

Udvalget foreslår i lovudkastets § 795, at indikationskravet ved ransagning mod ikke-mistænkte udformes i det væsentligste i overensstemmelse med hovedreglen i den gældende retsplejelovs § 795, stk. 1, nr. 2, litra b, således at det kræves, at der er "bestemte grunde til at antage, at bevis i sagen eller genstande, der kan beslaglægges, kan findes ved ransagningen". Denne udformning af indikationskravet er noget strengere end det foreslåede krav ved ransagning mod en mistænkt ("væsentlig betydning for efterforskningen").

Udvalget finder ikke behov for at supplere det foreslåede indikationskrav med en særlig adgang til at foretage ransagning på de i retsplejelovens § 795, stk. 1, nr. 2, litra a, nævnte steder. Vel er der ofte grund til at foretage ransagning på gerningsstedet for en forbrydelse, eller hvor den sigtede er pågrebet eller forfulgt, men dog kun i de tilfælde, hvor det efter forbrydelsens art eller omstændighederne ved pågribelsen eller forfølgelsen er særligt indiceret, at der kan være spor eller ting, der skal beslaglægges, at finde på stedet. Disse tilfælde vil efter udvalgets opfattelse være omfattede af den foreslåede indikationsregel.

Om de i retsplejelovens § 795, stk. 1, nr. 2, litra a, nævnte situationer henvises i øvrigt til afsnit 4.3., hvor der omtales en særlig kompetenceregulering ved ransagninger i

tilslutning til opdagelsen eller anmeldelsen af en forbrydelse, samt til afsnit 4.4.2., hvor der omtales en særlig regel om samtykke ved sådanne ransagninger.

Om de i retsplejelovens § 795, stk. 1, nr. 2, litra c, nævnte ransagninger henvises til afsnit 5.8.1. om en særlig "razzia"-regel.

4.1.3. Proportionalitetskrav.

Den almindelige grundsætning om proportionalitet, som antages at gælde alle straffeprocessuelle indgreb, gælder også ved indgreb over for personer, der ikke er sigtede eller mistænkte.

Udvalgets forslag til en regel om proportionalitet er udformet således, at den gælder indgreb over for både mistænkte og ikke-mistænkte, jf. lovudkastets § 797 og afsnit 3.1.4., hvortil der i det hele kan henvises.

4.2. Kompetence og formkrav.

Efter retsplejelovens § 797, stk. 1, kan ransagning hos en **ikke-sigtet** kun finde sted ifølge retskendelse. Udvalget foreslår i lovudkastets § 796, at det som lovens principielle hovedregel fastholdes, at kompetencen til at træffe bestemmelse om ransagning hos en ikke-mistænkt ligger hos retten, medmindre der foreligger samtykke, jf. nedenfor afsnit 4.4.1. og 4.4.2. Udvalget er enig om, at denne kompetenceregulering bør gælde både ved ransagning af boliger og andre husrum, dokumenter, papirer og lignende samt indholdet af aflåste genstande (kategori 1, jf. foran side 51) og ved ransagning af andre genstande samt lokaliteter uden for husrum (kategori 2). Den foreslåede principielle kompetenceregulering ved ransagning hos ikke-mistænkte er herved strengere end den af udvalgets flertal foreslåede kompetenceregulering ved ransagning hos en mistænkt, jf. foran side 62 f.

Udvalget foreslår, at den principielle hovedregel om kom-

petence suppleres med to undtagelser:

For det første skal der også ved ransagning mod en ikke-mistænkt - ligesom i gældende ret - være adgang for politiet til at træffe en foreløbig bestemmelse herom, hvis undersøgelsens øjemed ville forspildes, dersom retskendelse skulle afventes ("periculum in mora"). Denne undtagelsesregel foreslås udformet på samme måde ved ransagning hos såvel mistænkte som ikke-mistænkte og er i lovudkastet samlet i en fælles bestemmelse (§ 796, stk. 3). Der kan om undtagelsesreglen derfor i det hele henvises til bemærkningerne foran side 64. Specielt skal det dog anføres, at udvalgets forslag indebærer, at der - i modsætning til gældende ret - indføres en efterfølgende domstolsprøvelse af en "periculum in **mora**"-**ransagning** mod en ikke-mistænkt. Den gældende regel i retsplejelovens § 797, stk. 3, omfatter ikke ransagning hos en ikke-mistænkt.

For det andet foreslår udvalget i lovudkastets § 796, stk. 6, at der indføres en særlig adgang for politiet til at træffe bestemmelse om, at der i tilslutning til opdagelsen eller anmeldelsen af en forbrydelse skal ske ransagning af gerningsstedet, såfremt den person, der har rådighed herover, ikke er mistænkt, og det ikke er muligt at komme i kontakt med den pågældende. Der henvises herom til afsnit 4.3.

Med hensyn til formkrav ved domstolenes og politiets afgørelser om ransagning foreslår udvalget, at disse udformes ensartet for indgreb mod mistænkte og indgreb mod ikke-mistænkte. Formreglerne vedrørende domstolsafgørelserne findes i lovudkastets § 796, stk. 2 og 4. Der henvises i øvrigt til bemærkningerne i kapitel 3.3.

4.3. Særregel om visse **gerningsstedsundersøgelser**.

Det er ofte påkrævet, at politiet ransager gerningsstedet for en forbrydelse. I mange af disse tilfælde vil der være tale om ransagning hos en ikke-mistænkt, nemlig hos offeret for forbrydelsen. Er der f.eks. begået et indbrudsty-

veri, må politiet have adgang til gerningsstedet for at søge efter fingeraftryk eller andre spor af gerningsmanden.

I disse tilfælde vil ransagningen ikke - eller næsten aldrig - blive opfattet som noget byrdefuldt for den person, den er rettet imod. Tværtimod vil ransagningen virke bertryggende for den pågældende som et udslag af det offentliges beskyttelse af borgeren i dennes egen interesse.

De særlige omstændigheder ved sådanne ransagninger medfører, at der er anledning til at udforme en særlig samtykkeregulering herom, jf. nedenfor afsnit 4.4.2. På grundlag af denne samtykkeregulering vil politiet i de fleste tilfælde kunne skaffe sig hjemmel til gennemførelsen af ransagningen.

Ofte kommer politiet imidlertid ud for den situation, at der efter anmeldelse af en forbrydelse er behov for ransagning af gerningsstedet, uden at politiet har mulighed for straks at komme i forbindelse med den, der har rådighed over stedet og kan give samtykke. Det kan således være tilfældet ved indbrud i huse eller lejligheder, hvis beboerne er bortrejst, eller ved indbrud i sommerhuse.

Reglerne om uanmodet forretningsførelse ("negotiorum gestio") vil i vidt omfang kunne berettige politiet til i sådanne tilfælde i ejerens interesse at tage vare på gerningsstedet, herunder at lukke døre og vinduer og at kontrollere, om gerningsmanden har efterladt noget på en måde, hvoraf der kan opstå fare.

Også herudover vil efterforskningsmæssige hensyn imidlertid ikke sjældent gøre det påkrævet for politiet hurtigt at kunne foretage en ransagning. Det vil efter udvalgets opfattelse være urimelig omstændeligt, hvis man i sådanne tilfælde stillede krav om, at politiet skulle indhente retskendelse hos vedkommende domstol inden ransagningens foretagelse, eller at politiet efter foretagelse af ransagningen på "periculum in mora"-grundlag skulle forelægge sagen for retten inden 24 timer. Dette sker heller ikke i

dag, hvor politiet - muligvis på grundlag af en mindre sikker hjemmel i retsplejelovens § 822, stk. 1 - foretager sådanne ransagninger uden retskendelse. De interesser, som ransagningsreglerne normalt skal beskytte, gør sig ikke gældende i disse tilfælde, og udvalget anser det derfor for ubetænkeligt at henlægge selve kompetencen til at træffe afgørelse om sådanne ransagninger til politiet, jf. lovudkastets § 796, stk. 6.

Det foreslås dog, at det pålægges politiet i disse tilfælde snarest muligt at give den, der har rådighed over lokaliteten eller genstanden, underretning om ransagningen. Herved får den pågældende mulighed for at indbringe spørgsmålet om indgrebets berettigelse for retten i medfør af retsplejelovens § 746, stk. 1, i de i praksis formentlig uhyre sjældent forekommende tilfælde, hvor vedkommende måtte være utilfreds med indgrebet. Den foreslåede underretningspligt er mere vidtgående end den almindelige underretningspligt ved alle ransagninger, jf. nedenfor kapitel 5.2.7. og lovudkastets § 798, stk. 3, 2. pkt. Underretningspligten efter § 796, stk. 6, kan således ikke opfyldes ved at efterlade en skriftlig meddelelse på stedet, men vil kræve, at politiet søger at finde frem til den pågældende eller en repræsentant for den pågældende og giver denne skriftlig, telefonisk eller personlig besked. Denne fremgangsmåde må antages at svare til politiets praksis i tilfælde, hvor der f.eks. har været indbrud i boliger eller lokaler, hvis indehavere ikke er til stede.

Om de situationer, hvor politiet - uden at det kan anses som en egentlig ransagning - i et vist omfang uden ejerens samtykke har adgang (og pligt) til at foretage eftersyn af private områder, f.eks. hvor en forbrydelse eller ulykke måske er ved at finde sted eller har fundet sted, henvises til kapitel 2.3.1.

4.4.1. Skriftligt samtykke.

Som omtalt ovenfor i kapitel 3.4. bør samtykke fra en mistænkt kun medføre, at politiet får kompetence til at afgø-

re, om indgrebet skal foretages. Det vil sige, at de materielle betingelser for indgrebet opretholdes, men at forelæggelse for retten bliver unødvendig. Dette skyldes, at samtykket ikke nødvendigvis er afgivet frivilligt, men kan være afgivet under den forudsætning, at manglende samtykke ikke forhindrer indgrebet. Hertil kommer, at den mistænkte ofte vil føle sig presset af situationen og kan tro, at nægtelse af at meddele samtykke til ransagning kan opfattes som et udtryk for, at han har noget at skjule.

Ved ransagning over for ikke-mistænkte foreligger efter udvalgets opfattelse ikke tilsvarende hensyn. Den ikke-mistænkte befinder sig ikke i den samme pressede situation som den mistænkte og kan endog have interesse i, at den af politiet ønskede ransagning foretages.

På denne baggrund foreslår udvalget, at samtykke fra en ikke-mistænkt medfører ikke alene, at der sker en forskydning af kompetencen til at træffe beslutning om ransagning til politiet, men også at de materielle betingelser for ransagning bortfalder, således at samtykket bringer ransagning hos en ikke-mistænkt helt uden for reguleringen. Dette foreslås udtrykkeligt bestemt i lovudkastets S 795, stk. 1.

Samtykket kan meddeles såvel før indgrebets foretagelse som efterfølgende i de tilfælde, hvor ransagningen er foretaget i en "periculum in mora"-situation. Et efterfølgende samtykke medfører, at forelæggelse for retten bliver uforholden, eller - hvis sagen er forelagt retten, men den ikke har truffet afgørelse - at retten kan henlægge sagen.

Om virkningen af en tilbagekaldelse af et meddelt samtykke henvises til udvalgets betænkning nr. 1104/1987, side 60.

Samtykket skal gives af den person, der har rådighed over den pågældende lokalitet eller genstand, jf. foran side 50 og side 68.

Også ved ransagning hos en **ikke-mistænkt** foreslår udvalget, at der stilles krav om, at samtykket for at have retsvirkninger skal være skriftligt, jf. foran side 67.

De foreslåede regler om samtykke til ransagning svarer til de regler om samtykke til legemsindgreb, som udvalget foreslog i betænkning nr. 1104/1987, side 58 ff og 77 f. På ét punkt foreslår udvalget imidlertid i afsnit 4.4.2. en fravigelse herfra i form af, at kravet om skriftlighed **frafaldes**.

4.4.2. Samtykke i tilslutning til opdagelsen eller anmeldelsen af en forbrydelse.

Som anført ovenfor i afsnit 4.3. vil den person, der er forurettet ved en forbrydelse, normalt have interesse i, at der som led i politiets undersøgelse foretages ransagning af gerningsstedet. Hvis forurettede har rådighed over gerningsstedet, vil den pågældende normalt uden videre give samtykke til ransagningen. Hvis forbrydelsen anmeldes af offeret, vil man endog i de fleste tilfælde kunne opfatte anmeldelsen som et samtykke. Kommer forbrydelsen på anden måde til politiets kundskab, vil politiet ved henvendelse til offeret - f.eks. når ejeren af et sommerhus telefonisk underrettes om, at der har været indbrud - normalt let kunne få samtykke til ransagning.

I disse situationer vil der ikke i praksis **være** risiko for tvist om, hvorvidt samtykke er meddelt eller ej, og om det er sket på en tilstrækkelig betryggende måde. Da situationerne endvidere er almindeligt forekommende, vil kravet om, at samtykket skal være skriftligt, besværliggøre politiets arbejde uden rimelig grund, ligesom det vil være vanskeligt forståeligt for publikum.

På denne baggrund foreslår udvalget, at bestemmelsen om samtykke fra en ikke-mistænkt i lovudkastets § 795, stk. 1, udformes således, at samtykke i tilslutning til opdagelsen eller anmeldelsen af en forbrydelse ikke behøver at være skriftligt.

Kapitel 5.

Udførelsesmåden og andre spørgsmål om ransagning.

5.1. Skånsomhedsgrundsætningen.

Der antages ved alle straffeprocessuelle indgreb at gælde en generel grundsætning om, at indgrebet skal foretages så skånsomt, som omstændighederne tillader, jf. udvalgets betænkning nr. 1023/1984 om politiets indgreb i meddelelsehemmeligheden og anvendelse af agenter, side 22-23, optrykt nedenfor som bilag 3.

Grundsætningen må antages at gælde uden særlig lovhjemmel, men finder dog ved visse indgreb udtryk i generelle regler i loven, jf. således vedrørende anholdelse retsplejelovens § 758, stk. 1, og vedrørende ransagning, § 800, stk. 2. I betænkning nr. 1104/1987 foreslog udvalget i lovudkastets § 792 e, stk. 2, en generel regel om skånsomhed ved legemsindgreb.

Skånsomhedsgrundsætningen kan imidlertid også give sig specielle udtryk ved de enkelte indgreb afhængig af deres art. Reglerne i retsplejelovens §§ 770-773 om behandling af varetægtsfanger har således skånsomhedsgrundsætningen som deres baggrund. Det samme gælder de af udvalget i betænkning 1104/1987, lovudkastets § 792 e, stk. 2 og 3, foreslåede regler om kønsfællesskab mellem den undersøgte og undersøgeren ved visse legemsindgreb samt om medvirken af en læge.

I de gældende regler om ransagning findes specielle bestemmelser om udførelsesmåden, som har deres baggrund i skånsomhedsgrundsætningen. Det gælder således retsplejelo-

vens § 800, stk. 3, om tidspunktet for ransagningens foretagelse, § 800, stk. 4, om åbning med magt af lukkede adgange eller gemmer, og § 799, stk. 4, om opfordring til at udlevere eller påvise det eftersøgte.

Udvalget foreslår, at en generel og udtrykkelig regel om skånsomhed ved ransagning fortsat bør findes i retsplejeloven, jf. lovudkastets § 798, stk. 1. Reglen er udformet således, at den tillige mere specielt giver udtryk for, at ransagning skal ske så vidt muligt uden at forårsage ødelæggelse eller beskadigelse, og uden at indgrebet på grund af tidspunktet for foretagelsen eller den måde, hvorunder det foretages, giver anledning til unødigt opsigt.

Derudover foreslår udvalget nogle mere detaljerede regler om udførelsesmåden i lovudkastets § 798, stk. 2 og 3, ved hvis udformning skånsomhedsgrundsætningen også har haft betydning.

5.2. Krav til udførelsesmåden.

Retsplejeloven indeholder i § 798, stk. 2 og 3, § 799 og § 800, ret udførlige regler om fremgangsmåden ved iværksættelsen af ransagning.

Udvalget finder, at retsplejeloven fortsat bør indeholde de for borgerne og i retsplejemæssig henseende mest betydningsfulde regler om udførelsesmåden ved ransagning. Reglerne kan dog i et vist omfang forenkles i forhold til de gældende.

Reglen i retsplejelovens § 798, stk. 2, om, hvilke politibetjente, der kan foretage ransagning, bør efter udvalgets opfattelse ophæves, jf. afsnit 5.2.1. nedenfor.

Andre af de gældende regler er udeladt i lovudkastet, uden at der herved er tilsigtet nogen ændring af retstilstanden.

Retsplejelovens § 799, stk. 4, hvorefter politiet, hvis

der under ransagningen eftersøges bestemte ting, forinden påbegyndelsen bør opfordre vedkommende til at udlevere eller påvise tingene, er således ikke gentaget i lovudkastet. Dette er ikke udtryk for, at udvalget mener, at reglen og den praksis, den har skabt, ikke fortsat bør følges. Reglen er imidlertid ikke af en sådan karakter, at der er grund til at optage den i lovteksten. Hertil kommer, at den fremgangsmåde, som politiet hidtil i overensstemmelse med reglen har fulgt, er en naturlig følge af selve **skånsomhedsgrundsætningen**. Ved straks at få lejlighed til at påvise de ting, som politiet søger, således at eftersyn af alle skabe og skuffer undgås, kan ransagningen blive væsentlig mindre byrdefuld for den, som den er rettet imod. Den fremgangsmåde, som retsplejelovens § 799, stk. 4, foreskriver, må politiet derfor allerede som følge af skånsomhedsgrundsætningen have pligt til at følge, medmindre hensynet til efterforskningen tilsiger andet. På den baggrund finder udvalget det forsvarligt ikke at medtage reglen i lovudkastet.

Af de samme grunde er bestemmelsen i retsplejelovens § 800, stk. 4, ikke medtaget i lovudkastet. Reglen foreskriver, at åbning med magt af lukkede adgange eller gemmer kun bør finde sted, når en opfordring om at åbne har vist sig frugtesløs, eller der ingen er til stede, til hvem den kan rettes. Også politiets pligt til at gå frem på denne måde følger af skånsomhedsgrundsætningen, hvorfor det er overflødigt at optage bestemmelsen i lovteksten.

Reglen i retsplejelovens § 800, stk. 3, om, at ransagning ved nattetid kun bør foretages, når øjemedets opnåelse afhænger deraf, har udvalget endvidere ment at kunne udelade i lovudkastet. Til gengæld er den almindelige regel om skånsomhed i lovudkastets § 798, stk. 1, udformet således, at det specielt foreskrives, at indgrebet ikke på grund af tidspunktet for foretagelsen må give anledning til unødigt opsigt.

Bestemmelsen i retsplejelovens § 799, stk. 5, om affattelse af en beretning om ransagningen må anses som afløst af

reglen om, at der skal udfærdiges rapport over foretagne efterforskningskridt, jf. retsplejelovens § 744 som affattet ved lov nr. 243 af 8. juni 1978. Kravet om, at vidner skal underskrive en beretning, har i praksis mistet sin betydning. På den baggrund er § 799, stk. 5, ikke medtaget i lovudkastet.

Endelig er retsplejelovens § 799, stk. 6, om personlig ransagning af en kvinde i udvalgets betænkning nr. 1104/1987 om legemsindgreb foreslået ophævet og erstattet af andre regler.

5.2.1. Hvilke politifolk kan udføre ransagning ?

Retsplejelovens § 798, stk. 1, foreskriver, at det, hvor ransagning ikke skal iværksættes af retten selv, i kendelsen angives, ved hvem iværksættelsen skal ske. I § 798, stk. 2, stilles der krav om, at ransagning kun i påtrængende tilfælde bør overlades til politiets underordnede betjente, medmindre der foreligger samtykke fra den, mod hvem ransagningen rettes.

Ifølge retsplejelovens § 742, stk. 2, som affattet ved lov nr. 243 af 8. juni 1978 varetager politiet efterforskningen. Dommeren har ikke mere nogen opgave som undersøgelsesleder, jf. udvalgets betænkning nr. 622/1971, side 8. I overensstemmelse hermed foretages ransagninger ikke mere af retten selv, men altid af politiet.

Efter udvalgets opfattelse bør der ikke i retsplejeloven gives regler om den interne kompetencefordeling i politiet. Dette gav udvalget i anden sammenhæng udtryk for allerede i betænkning nr. 1023/1984, side 170. Heller ikke retten bør have adgang til at træffe bestemmelse om opgavernes fordeling mellem politiets personale.

Udvalget foreslår derfor, at der ikke i lovudkastet om ransagning optages regler svarende til retsplejelovens § 798, stk. 1 og stk. 2. Disse regler må i øvrigt anses for at have mistet deres betydning. I det omfang, man i dag

fortsat i retskendelser om ransagning navngiver de polititjenestemænd, der skal lede ransagningen, er der tale om en ren formalitet, der indføres i kendelsen efter politiets diktat.

Udvalget forudsætter dog, at det fortsat er politifolk, der udfører ransagninger, ligesom afhøringerne og efterforskningen i øvrigt foretages af politiet. Dette er ikke til hinder for, at politiet under en ransagning medtager eller tilkalder særlige sagkyndige som bistand.

5.2.2. Tilkendegivelse m.v. over for tilstedeværende.

Ifølge retsplejelovens § 799, stk. 3, skal rettens kendelse oplæses eller forevises, eller - hvor ingen kendelse foreligger - øjemedet betydes, forinden ransagning påbegyndes.

Da en formelig oplæsning af en retskendelse i praksis ikke er en hensigtsmæssig foranstaltning, foreslår udvalget, at denne bestemmelse ændres, således at det i stedet **fore**skrives, at politiet skal gøre den, der har rådighed over lokaliteten eller genstanden, eller i dennes fravær andre personer, der træffes til stede, bekendt med ransagningens foretagelse og grundlaget herfor, jf. lovudkastets S 798, stk. 2, 1. pkt. Hvis ransagningen foretages på grundlag af en retskendelse, bør den eller de personer, der træffes på stedet, dog fortsat have adgang til efter begæring at gennemse kendelsen. En udskrift af kendelsen må derfor medtages af politiet.

Oplysning om grundlaget for ransagningen må omfatte en kort beskrivelse af sigtelsen og de omstændigheder, der begrundes ransagningens foretagelse, samt oplysning om det formelle grundlag for ransagningen, d.v.s. oplysning om, hvorvidt der foreligger en retskendelse, eller ransagningen foretages uden retskendelse i medfør af lovudkastets § 796, stk. 1 eller stk. 3.

Udvalget foreslår endvidere - i lighed med den gældende

regel i retsplejelovens § 799, stk. 1, at den eller de personer, der træffes på stedet, skal opfordres til at overvære ransagningen. Undtagelse herfra kan gøres dels i de i afsnit 5.2.4. beskrevne tilfælde, dels i tilfælde hvor den eller dem, der antræffes, må anholdes og indtransporteres til politistationen.

5.2.3. Vidner.

Efter retsplejelovens § 798, stk. 3, skal der ved enhver ransagning så vidt muligt tilkaldes to uberygtede mænd som vidner. Bestemmelsen fastslår endvidere en pligt for enhver til inden for en afstand af 2 km fra sin bopæl at fungere som vidne.

I praksis gives der ofte afkald på tilkaldelsen af vidner, jf. udvalgets statistiske oplysninger nedenfor i bilag 2. Baggrunden herfor kan være den mistænktes ønske om at undgå, at naboer eller andre udenforstående gøres bekendt med, at den pågældende er genstand for en politimæssig undersøgelse.

I nogle tilfælde, hvor ingen træffes til stede ved en ransagnings foretagelse, og der derfor ikke foreligger afkald på tilkaldelse af vidner, har politiet endvidere i praksis haft vanskelighed ved at skaffe vidner til veje. Pligten for enhver til at fungere som vidne håndhæves såvidt udvalget bekendt ikke.

Bl.a. under hensyn til det anførte foreslår udvalget, at bestemmelsen i retsplejelovens § 798, stk. 3, ændres og opdeles i to regler (lovudkastets § 798, stk. 2, 3. pkt., og § 798, stk. 3, 1. pkt.) henholdsvis om den situation, at nogen træffes til stede ved ransagningens foretagelse, og den situation, at ingen træffes til stede.

I lovudkastets § 798, stk. 2, 3. pkt., gives der den person, der har rådighed over det husrum, den lokalitet eller den genstand, som er omfattet af ransagningen, adgang til at udpege et vidne, der kan være til stede under ransag-

ningen. Reglen, der angår både ransagning mod mistænkte og mod ikke-mistænkte, forudsætter, at den pågældende gøres bekendt med sin adgang.

Bag reglen ligger et ønske om at styrke retsstillingen for den person, som ransagningen rettes imod. I praksis har den pågældende kun i få tilfælde ønske om at have vidne til ransagningen. I de få tilfælde, hvor dette ønske haves, er det imidlertid væsentligt, at vidnet er en person, som den pågældende har tillid til, og ikke et af politiet udpeget vidne.

Af praktiske og efterforskningsmæssige grunde må der sættes en vis begrænsning på adgangen til at udpege et vidne. En hastende ransagning kan ikke udsættes for at skaffe et vidne til veje, der opholder sig langt borte. Vidnet må enten være til stede - f.eks. husfæller - eller hurtigt kunne komme til stede - f.eks. naboer eller personer i samme byområde. I nogle tilfælde gør efterforskningsmæssige grunde det nødvendigt at afskære adgangen til at tilkalde et vidne. Dette kan således være tilfældet i sager om organiseret kriminalitet, der begås af flere i forening, og hvor den blotte telefonopringning til en bekendt med anmodning om at komme til stede for at være vidne til en ransagning kan indeholde et signal til medgerningsmænd, der derved får mulighed for at skjule koster og beviser eller på anden måde at skade efterforskningen. Derfor foreslår udvalget, at adgangen til at udpege et vidne begrænses til de tilfælde, hvor det kan ske uden skade for efterforskningen.

I lovudkastets § 798, stk. 3, 1. pkt., foreslår udvalget, at man i de tilfælde, hvor ingen træffes til stede ved ransagningens foretagelse, og hvor ransagningen omfatter boliger, andre husrum, dokumenter, papirer og lignende samt indholdet af aflåste genstande, opretholder den gældende regel om, at politiet tilkalder to vidner. Vidnereglen er altså i forhold til gældende ret begrænset dels til de ransagninger, der griber mest intenst ind i privatsfæren, ("kategori 1", jf. side 51) dels til tilfælde, hvor

ingen træffes til stede. Det er udvalgets opfattelse, at der kun i disse situationer er behov for den bevissikring, som tilstedeværelse af vidner medfører.

Selv i disse tilfælde er det undertiden på grund af stedet for ransagningens foretagelse og dens hastende karakter ikke praktisk muligt at skaffe vidner til veje. Lovudkastet gør derfor - i overensstemmelse med den gældende vidnerregel i retsplejelovens § 798, stk. 3 - undtagelse for sådanne tilfælde.

Udvalget har overvejet, om det - i lighed med den gældende regel i retsplejelovens § 799, stk. 2, in fine - bør **fore**skrives, at vidner også skal tilkaldes i tilfælde, hvor de tilstedeværende personer efter politiets beslutning fjernes, jf. nedenfor afsnit 5.2.4.

I de sjældne tilfælde, hvor sådan fjernelse er påkrævet, vil særskilt tilkaldelse af vidner imidlertid næppe være praktisk mulig. Da udvalget endvidere mener, at der er behov for at forenkle den gældende regel i retsplejelovens § 799, stk. 2, har udvalget ikke i lovudkastet medtaget en regel svarende til sidste pkt. i dette stykke.

Det er ikke i lovudkastet angivet, hvilke personer der kan fungere som politiets tilkaldte vidner. Udvalget går imidlertid ud fra, at politifolk eller personer, der bistår politiet ved ransagningen, f.eks. sagkyndige eller en tilkaldt låsesmed, ikke kan fungere som vidner.

5.2.4. Fjernelse af tilstedeværende.

I særlige tilfælde kan det være nødvendigt af hensyn til efterforskningen, at de personer, der træffes til stede, fjernes, medens efterforskningen foregår. Dette kan skyldes, at de pågældende ligefrem lægger hindringer i vejen for gennemførelsen af undersøgelsen. Det kan også skyldes, at en eller flere mistænkte personer ikke på sagens nuværende stade må gøres bekendt med, hvilke koster, narkotika eller andet, politiet har fundet, eller at et vidne, der

senere skal afhøres om udseendet af et mordvåben, ikke må se, hvilke våben politiet eventuelt finder under en ransagning.

Retsplejeloven indeholder i dag i § 799, stk. 2, udførlige og noget omstændelige regler om fjernelse af tilstedeværende under en ransagning. Kompetencen til at træffe bestemmelse herom er som hovedregel henlagt til retten.

Udvalget foreslår i lovudkastets § 798, stk. 2, 4. pkt., at adgangen til at fjerne tilstedeværende under en ransagning, når de ovennævnte betingelser er opfyldt, opretholdes, men at reglen forenkles i betydeligt omfang, herunder at kompetencen til at træffe beslutning om fjernelse henlægges til politiet. Den gældende kompetenceregulering, hvorefter retten træffer beslutning, har sammenhæng med rettens oprindelige virke under efterforskningen som undersøgelsesret, der ofte selv iværksatte ransagninger. I praksis er det aldeles uhensigtsmæssigt, hvis politiet under foretagelsen af en ransagning skal søge rettens tilladelse til at fjerne tilstedeværende. Hvis disse ønsker rettens prøvelse af, hvorvidt politiets beslutning om fjernelse har været berettiget, må det ske enten under rettens efterfølgende behandling af ransagningen i medfør af lovudkastets § 796, stk. 3, 2. pkt., eller ved at indbringe spørgsmålet i medfør af retsplejelovens § 746, stk. 1.

5.2.5. Første gennemsyn af papirer.

I retsplejelovens § 829, jf. § 799, stk. 5, findes en særregel om, at det første gennemsyn af papirer, som beslaglægges, skal iværksættes af retten.

I praksis fraviges denne regel dog, når politiet foretager ransagning med henblik på beslaglæggelse af papirer, hvor de eftersøgte papirer ikke umiddelbart kan **identificeres**, men forudsætter en gennemgang af arkiver, regnskabsmateriale eller andre samlinger af dokumenter. I disse tilfælde foretages det første gennemsyn af papirerne af politiet, jf. U 1953.792 H.

En tilsvarende bestemmelse om, at retten skal foretage det første gennemsyn af breve m.v., som bliver tilbageholdt ved indgreb i meddelelshemmeligheden, blev ophævet ved lov nr. 227 af 6. juni 1985 om telefonaflytning m.v. Se herom udvalgets betænkning nr. 1023/1984, side 69-70.

Efter udvalgets opfattelse kan reglerne om, at det første gennemsyn af papirer skal iværksættes af retten, generelt ophæves. Reglerne svarer ikke til den nuværende opgavefordeling mellem retten og politiet under efterforskningen og efterledes ikke i praksis. Når reglen kan undværes ved indgreb i meddelelshemmeligheden, må den så meget desto mere kunne undværes ved ransagning. Derfor er henvisningen i retsplejelovens § 799, stk. 5, til S 829 ikke medtaget i lovudkastet.

Ved den senere revision af beslaglæggelsesreglerne agter udvalget at foreslå bestemmelsen i retsplejelovens § 829, stk. 1, 1. pkt., ophævet. Der vil i forbindelse hermed blive taget stilling til, hvorledes der kan gennemføres en retlig kontrol med, at beslaglæggelse af en større samling af dokumenter med henblik på nøjere undersøgelse ikke udstrækkes videre end påkrævet, og at dokumenter, der ikke er nødvendige som bevismidler, snarest udleveres til besidderen.

5.2.6. Tingsødelæggelse i forbindelse med ransagning.

Som beskrevet ovenfor side 40 kan tingsødelæggelse undertiden være nødvendig for at gennemføre en ransagning. Denne tingsødelæggelse må anses som et accessorium til ransagningen.

Udvalget har overvejet, om der er behov for i lovudkastet at opstille særlige betingelser for foretagelse af **tingsødelæggelse** i forbindelse med ransagning. Udvalget har dog fundet, at dette vil være mindre hensigtsmæssigt under hensyn til, at den nødvendige tingsødelæggelse kan være af meget varierende omfang, der spænder fra helt **bagatelagti-**

ge beskadigelser, der nemt kan udbedres, til meget alvorlige ødelæggelser, f.eks. hvor paneler må nedtages og gulve brydes op i en lejlighed for at finde gemte narkotiske stoffer eller andet. Hertil kommer, at det som regel først under ransagningens foretagelse vil stå klart, om tingsødelæggelse er nødvendig for indgrebets foretagelse, og hvilket omfang den vil have. Det fremgår af de af udvalget indsamlede statistiske oplysninger, jf. nedenfor side 149, at det er uhyre sjældent, tingsødelæggelse finder sted i forbindelse med ransagning.

Det vil derimod følge af proportionalitetsgrundsætningen, jf. ovenfor kapitel 3.1.4. og 4.1.3., at en ransagning med tingsødelæggelse kræver en særlig afvejning af sagens betydning mod ulemperne ved indgrebet. Er der tale om omfattende ødelæggelser, må indgrebet opgives, medmindre sagen er af særlig alvorlig karakter. Også skånsomhedsgrundsætningen, jf. ovenfor afsnit 5.1., har betydning, idet enhver ransagning bør udføres på en sådan måde, at **tingsødelæggelse** så vidt muligt undgås eller i hvert fald begrænses mest muligt. Er der sket tingsødelæggelse i forbindelse med en ransagning, kan erstatning herfor ydes efter reglerne i retsplejelovens §§ 1018 b og 1018 c.

5.2.7. Underretning om foretaget ransagning.

Der findes ikke i de gældende regler i retsplejeloven nogen særlig regel om underretning, når en ransagning er foretaget, uden at den, der har rådigheden over stedet eller genstanden, har været til stede. Underretning må dog antages at ske i praksis, jf. Folketingets Ombudsmands Beretning 1975, side 419, og ovenfor side 75.

Udvalget foreslår, at en udtrykkelig regel om underretning gives i retsplejeloven, jf. lovudkastets § 798, stk. 3, 2. pkt.

Underretningspligten foreslås alene ved ransagninger af boliger og andre husrum, papirer, dokumenter og lignende samt aflåste genstande, d.v.s. de ransagninger, der griber

mest intenst ind i privatsfæren ("kategori 1", jf. ovenfor side 51), mens underretning findes unødvendig ved politiets ransagning af de af § 793, stk. 1, nr. 2, omfattede lokaliteter og genstande.

Underretning kan ske ved efterladelse af en meddelelse om ransagningen på stedet. Denne meddelelse bør indeholde oplysning om grundlaget for ransagningen. Herudover bør der gives oplysning om eventuel beslaglæggelse af effekter, tidspunktet for ransagningen samt meddelelse om, hvor yderligere oplysninger om ransagningen kan fås.

Pligten til at foretage underretning gælder både ved ransagning hos mistænkte og ikke-mistænkte. Reglen kan fraviges efter lovudkastets § 799 om hemmelig ransagning.

5.2.8. Attest om foretaget ransagning.

Efter retsplejelovens § 799, stk. 7, skal der, hvis en ransagning har været uden resultat, på begæring udstedes skriftlig erklæring herom.

I 1978 bortfaldt den tidligere bestemmelse i retsplejelovens § 1018 d, hvorefter politimesteren på begæring kunne udstede erklæring om, at strafforfølgning og visse foranstaltninger havde vist sig at mangle grundlag og ikke havde været forskyldt ved sigtedes eget forhold. Se herom betænkning nr. 801/1977 om erstatning i anledning af strafretlig forfølgning, side 45.

Begæring om udstedelse af erklæring efter retsplejelovens § 799, stk. 7, fremsættes i praksis meget sjældent. Udvalget finder på denne baggrund ikke grundlag for at opretholde bestemmelsen. Der forudsættes dog, at erklæring om, at en ransagning har været uden resultat, fortsat udstedes på begæring. Om fortolkning af retsplejelovens § 799, stk. 7, henvises til Folketingets Ombudsmands Beretning 1982, side 140.

5.3. Tilfældighedsfund.

Det hænder undertiden, at politiet finder spor af en helt anden forbrydelse end den, der dannede grundlag for ransagningen. F.eks. kan det ske, at politiet under ransagning i en narkotikasag finder efterlyste tyvekoster. Eller politiet kan under ransagning i en tyveri- eller hælerisag finde et lager af smuglervarer.

Sådanne fund, der giver anledning til undersøgelser vedrørende en anden forbrydelse end den, som efterforskningen hidtil har været rettet imod, kaldes tilfældighedsfund. Det kan forekomme ikke alene ved ransagninger, men også ved andre straffeprocessuelle efterforskningsskridt, navnlig indgreb i **meddelelseshemmeligheden**.

I retsplejelovens § 789 som affattet ved lov nr. 227 af 6. juni 1985 er der givet regler om tilfældighedsfund ved indgreb i meddelelseshemmeligheden. Om forarbejderne til § 789 og om de generelle problemstillinger ved tilfældighedsfund henvises til udvalgets betænkning nr. 1023/1984, side 110-116. § 789 fik sin endelige udformning under Folketingets behandling. Der henvises til Folketingstidende 1984-85, Forhandlingerne, sp. 5403, 5985, 10678 og 11229, tillæg A, sp. 2955, og tillæg B, sp. 1709 og 2225.

Det følger af § 789, at tilfældighedsfund frit kan anvendes under politiets efterforskning, men at de oplysninger, der er kommet frem ved tilfældighedsfundet, ikke må anvendes som bevis i retten, medmindre tilfældighedsfundet angår en lovovertrædelse, der i sig selv kunne have dannet grundlag for indgrebet. Hvis politiet f.eks. under en telefonaflytning får oplysninger om et tyveriforhold, der ikke i sig selv kunne have begrundet telefonaflytning, må politiet benytte oplysningerne i den videre efterforskning. Hvis politiet herunder får en tilståelse fra den skyldige eller finder andre beviser, kan politiet gå i retten med disse. Derimod må politiet ikke anvende selve telefonaflytningen som bevis i retten. Baggrunden for denne begrænsning er et ønske om at hindre, at indgreb sø-

ges gennemført på grundlag af en påstået mistanke om en lovovertrædelse, som kan danne grundlag for indgrebet, men reelt med henblik på at skaffe bevis vedrørende andre lovovertrædelser, der ikke i sig selv kunne have begrundet indgrebet.

Forud for indsættelsen af § 789 indeholdt retsplejeloven ikke regler om tilfældighedsfund, og det var i teori og praksis ikke ganske afklaret, i hvilket omfang tilfældighedsfund kunne anvendes. Der er heller ikke i retsplejelovens gældende kapitel om ransagning nogen bestemmelse om tilfældighedsfund.

Efter udvalgets opfattelse bør de principper, der er fastlagt i § 789, gælde ved alle straffeprocessuelle tvangsindgreb, hvor tilfældighedsfund kan forekomme. Derfor har udvalget i lovudkastets § 800 udformet en regel om tilfældighedsfund, der svarer til lovens § 789.

Selv om tilfældighedsfund må antages at forekomme ret hyppigt ved ransagninger, vil § 800 kun i ringe omfang begrænse politiets anvendelse af tilfældighedsfund ved ransagninger. Dette hænger sammen med, at kriminalitetskravet ved almindelige ransagninger er foreslået sat relativt lavt, således at det vil være sjældent, at et tilfældighedsfund vedrører en lovovertrædelse, der ikke i sig selv kunne have begrundet ransagning. Det kan dog f.eks. tænkes, at politiet under ransagning hos en ikke-mistænkt, hvor kriminalitetskravet er fængsel i strafferammen, finder en radioinstallation, der er i strid med **radiopredningslovgivningen**, der kun hjemler bødestraf.

Hvis de af udvalgets flertal i lovudkastets § 799 foreslåede regler om hemmelig ransagning gennemføres, vil bestemmelserne om tilfældighedsfund få betydning for sådanne ransagninger, for hvilke der foreslås et højt kriminalitetskrav.

5.4. Ransagning af kommunikation med vidneudelukkede personer.

I retsplejelovens kapitel 18 findes en række regler om vidneudelukkelse og vidnefritagelse. I § 170, stk. 1, om præster, læger og advokater, er der således fastsat regler, som udelukker disse personer fra afgivelse af vidneforklaring. Baggrunden herfor er hensynet til det særlige tillidsforhold mellem sigtede og den vidneudelukkede. Endvidere er der i § 171, stk. 1, om sigtedes nærmeste pårørende og § 171, stk. 2, om personer, for hvem afgivelse af forklaring kan medføre straf, tab af velfærd eller anden væsentlig skade, regler om vidnefritagelse, hvor afgivelse af forklaring vil medføre en loyalitetskonflikt for vidnet. Endelig findes særlige regler i § 172 om journalisters adgang til kildebeskyttelse, i § 170, stk. 3, om vidneudelukkelse for personer, der er undergivet særlig tavshedspligt, og i § 169 om tjenestemænd.

Disse regler suppleres af to regler om beslaglæggelse og editionspligt med hensyn til dokumenter m.v.:

I § 824, stk. 2, er det således bestemt, at skriftlige meddelelser mellem sigtede og de i §§ 169-170 nævnte personer ikke er genstand for beslaglæggelse, så længe de er i sidstnævnte personers besiddelse, og disse ikke sigtes for delagtighed i forbrydelsen.

Editionspligt (d.v.s. pligt til at forevise eller udlevere dokumenter m.v.) kan endvidere efter retsplejelovens § 827, stk. 1, ikke pålægges de i §§ 169-172 nævnte personer, såfremt der derved vil fremkomme oplysninger om forhold, som vedkommende vil være udelukket fra eller fritaget for at afgive forklaring om som vidne.

I forbindelse med disse regler kan nævnes bestemmelsen i retsplejelovens § 772, stk. 2, om en varetægtsfanges ret til ukontrolleret brevveksling med forsvareren og visse offentlige myndigheder og reglen i § 771, stk. 1, in fine, om arrestanters ret til ukontrolleret besøg af deres for-

svarer.

Spørgsmålet om, i hvilket omfang de hensyn, der ligger bag de nævnte regler om vidnefritagelse og -udelukkelse, om forbud mod beslaglæggelse og om begrænsning i editionspligt m.v., bør medføre begrænsninger i politiets adgang til at foretage eller udnytte indgreb i meddelelseshemmeligheden med hensyn til kommunikation mellem en mistænkt og de nævnte personer, er drøftet i udvalgets betænkning nr. 1023/1984, side 104-110. Overvejelserne mundede ud i bestemmelserne i retsplejelovens § 782, stk. 2, og § 791, stk. 3.

S 782, stk. 2, forbyder indgreb i meddelelseshemmeligheden (bortset fra teleoplysning, jf. § 780, stk. 1, nr. 3) med hensyn til en mistænchts forbindelse med personer, der efter reglerne i § 170 er udelukket fra at afgive forklaring som vidne, d.v.s. præster, læger og advokater samt medhjælpere for disse personer. § 791, stk. 3, påbyder destruktion af materialet, hvis sådant indgreb i meddelelseshemmeligheden har fundet sted (hvad der på grund af indgrebets tekniske udførelsesmåde undertiden ikke kan undgås), medmindre materialet giver anledning til, at der rejses sigtelse for strafbart forhold mod den vidneudelukkede person, eller at hvervet som forsvarer bliver frataget den pågældende.

Der er altså vedrørende indgreb i meddelelseshemmeligheden ikke fundet grundlag for at gennemføre begrænsninger med hensyn til kommunikation med tjenestemænd (jf. retsplejelovens § 169), med sigtedes nærmeste pårørende (jf. S 171, stk. 1) eller med journalister (jf. § 172).

De gældende regler i retsplejeloven regulerer ikke, i hvilket omfang ransagning kan ske med hensyn til kommunikation mellem en mistænkt og de i SS 169-172 nævnte personer. Som anført ovenfor side 30 har spørgsmålet givet anledning til en del retssager i den senere tid, ligesom spørgsmålet er behandlet i teorien.

Efter udvalgets opfattelse er der ved ransagning - ligesom ved indgreb i **meddelelshemmeligheden**, jf. retsplejelovens § 782, **stk. 2** - kun grundlag for i loven at foretage begrænsning med hensyn til kommunikation mellem en mistænkt og de personer, der efter reglerne i § 170 er udelukket fra at afgive forklaring som vidne. Dette gælder efter paragraffens **stk. 1** præster, læger og advokater og efter **stk. 4** disses medhjælpere.

Udvalget finder ikke grundlag for at foreslå begrænsninger med hensyn til kommunikation med nære pårørende og kan herom henvise til flertallets bemærkninger i betænkning 1023/1984, side 109. Heller ikke kommunikation med journalister, tjenestemænd eller særlige rådgivere for den mistænkte, f.eks. revisorer eller bankrådgivere, er der grund til at fastsætte regler om. I praksis vil man dog formentlig stille særlige proportionalitetskrav til sådanne ransagninger, jf. U 1980.907 H og U 1985.711 O.

Der er i udvalget enighed om, at reglen om begrænsning af ransagning med hensyn til præster, læger, advokater og disse personers medhjælpere bør udformes med model i retsplejelovens § 782, **stk. 2**, om indgreb i meddelelshemmeligheden, således at den omfatter "personer, som efter reglerne i § 170 er udelukket fra at afgive forklaring som vidne". Det følger heraf, at undtagelsen er absolut for så vidt angår mistænktes kommunikation med præster i folkekirken eller anerkendte trossamfund og forsvarere i en straffesag, idet der for disse personers vedkommende ikke er dispensationsadgang i § 170. For så vidt angår læger og andre advokater end forsvarere, for hvem der i § 170, **stk. 2**, er hjemmel til under særlige omstændigheder at pålægge vidnepligt, vil der derimod ganske undtagelsesvis kunne foretages ransagning, hvis betingelserne for at pålægge vidnepligt efter § 170, **stk. 2**, er til stede. Da konstateringen heraf imidlertid kræver en retslig afgørelse, vil indgrebet først kunne iværksættes, når retskendelse herom foreligger, men vil ikke kunne ske på grundlag af politiets forudgående beslutning, selv om der foreligger "periculum in mora".

Vedrørende den nærmere afgrænsning af anvendelsesområdet for reglen har der ikke kunnet opnås enighed i udvalget.

To medlemmer (Ove Hansen og Merethe Stagetorn) finder, at de begrænsninger, som gælder for de af § 170, stk. 1 og stk. 4, omfattede personer med hensyn til afgivelse af vidneforklaring og pligt til edition, jf. retsplejelovens S 827, stk. 1, også bør gælde generelt med hensyn til foretagelse af ransagning. Disse medlemmer foreslår derfor udformning af en regel, hvorefter ransagning slet ikke må foretages hos de personer, der i medfør af § 170, stk. 1 og stk. 4, er udelukkede fra at afgive vidneforklaring i sagen. De hensyn, der ligger bag reglerne i § 170, stk. 1 og stk. 4 - at beskytte det særlige fortrolighedsforhold, der bør kunne bestå mellem læge og patient, mellem advokat og klient og mellem en præst og den, der opsøger ham med henblik på sjælesorg - taler med vægt for helt at undtage disse personer fra ransagning.

De nævnte medlemmer af udvalget mener, at det ikke er tilstrækkeligt, at kommunikationen mellem den mistænkte og de omhandlede personer beskyttes. De begrænsninger, der gælder for disse personers vidnepligt og editionspligt, bør også gælde generelt ved ransagning.

Et flertal af udvalgets medlemmer (Dalgas Rasmussen, Hesselbjerg, Hjorth, Kirk-Sørensen og Finn Larsen) finder ikke, at ransagning generelt bør være udelukket hos de personer, der i medfør af § 170, stk. 1 og 4, er udelukket fra at afgive vidneforklaring. En sådan regel gælder ikke i dag, og i praksis foretages der - omend kun i sjældne tilfælde - sådanne ransagninger, jf. U 1984.762 H. Det af mindretallet foreslåede generelle forbud mod ransagning hos de omhandlede personer vil - navnlig for så vidt angår advokater - kunne medføre en betænkelig indskrænkning i politiets muligheder for at opklare visse typer af økonomisk kriminalitet. Det må herved erindres, at advokater ikke blot virker som rådgivere for deres klienter, men også undertiden i større eller mindre omfang som forret-

ningsførere for disse varetager udfærdigelse og indgåelse af kontrakter, oprettelse af selskaber, mødeledelse, førelse af byggeregnskaber **etc.** Det vil være helt uacceptabelt, hvis politiet afskæres fra at gøre sig bekendt med det materiale, der i den forbindelse opbevares hos advokater. Det må også erindres, at i samme øjeblik den pågældende advokat er blevet forsvarer for den mistænkte - og herved er det tilstrækkeligt, at den mistænkte vælger advokaten som forsvarer; en beskikkelse kræves ikke i § 170, stk. 2 - vil beskyttelsen mod ransagning efter mindretallets forslag være absolut, således at end ikke retten med støtte i § 170, stk. 2, har mulighed for at træffe bestemmelse om ransagning. Hvis den af mindretallet foreslåede regel gennemføres, kan man frygte, at personer, der i økonomiske anliggender bevæger sig på eller ud over kanten for det strafbare, bevidst vil søge at gøre belastende materiale utilgængeligt for politiet ved at deponere det hos deres advokater.

Derfor mener udvalgets flertal, at begrænsningen i ransagningsadgangen kun bør omfatte kommunikationen med de efter § 170 vidneudelukkede personer og disse personers notater og lignende vedrørende den mistænkte. En tilsvarende begrænsning blev foretaget af Østre Landsret i kendelsen i U 1954.901. Derimod bør politiet ikke generelt afskæres fra at foretage ransagning hos vidneudelukkede personer - bortset fra hemmelig ransagning, jf. nedenfor side 101.

Med ordene "notater og lignende" tænkes på f.eks. lægers journaler, advokaters notater om samtaler med klienter eller om indhentede oplysninger vedrørende disse samt advokaters procedurenotater. Begrænsningen omfatter både nedskrevne notater og oplysninger, der opbevares på anden måde, f.eks. i elektroniske medier. Derimod er dokumenter, kontrakter, brevveksling med andre end klienten, regnskaber og mødereferater udfærdiget af andre end advokaten ikke unddraget fra ransagning.

Ved således kun at inddrage kommunikation med den mistænkte og den vidneudelukkedes egne notater fra ransagning

bringes reglen i en vis harmoni med retsplejelovens § 782, stk. 2, om indgreb i meddelelshemmeligheden og (med undtagelse af persongruppens afgrænsning) med S 824, stk. 2, om beslaglæggelse. Af betydning for flertallets indstilling er det tillige, at der i praksis antages at gælde en skærpet proportionalitetsafvejning ved de omhandlede ransagninger.

Lovudkastets regler om begrænsninger i ransagningsadgangen er på grundlag af udvalgsflertallets indstilling udformet således, at S 794, stk. 3, vedrører den del af kommunikationen, der befinder sig hos den mistænkte, og S 795, stk. 2, vedrører kommunikation og notater, der befinder sig hos præsten, lægen eller advokaten. Begge bestemmelser omfatter både originale meddelelser, der er kommet frem til modtageren, og kopier, som afsenderen har beholdt. Under forsendelsen er de pågældende meddelelser omfattede af reglerne om indgreb i meddelelshemmeligheden, jf. retsplejelovens § 782, stk. 2.

Lovudkastets § 794, stk. 3, er mere vidtgående end den gældende regel i § 824, stk. 2, om beslaglæggelse, der ikke omfatter materiale hos en mistænkt. Udvalget har imidlertid fundet, at der i konsekvens af f.eks. reglen i § 772, stk. 2, om ukontrolleret brevveksling mellem en varetaget sarrestant og forsvareren også bør være en beskyttelse af brevvekslingen, når den er i den mistænkte besiddelse. Reglen omfatter - i modsætning til § 795, stk. 2 - ikke den mistænkte notater vedrørende et møde med en vidneudelukket person. En regel herom ville give den mistænkte mulighed for at bringe alle sine notater i ly for politiets ransagning ved at hævde, at der er tale om notater fra møder med en advokat, læge **etc.** Af tilsvarende grund må politiet også vedrørende korrespondance have mulighed for at sikre sig, at der virkelig er tale om kommunikation med en vidneudelukket person.

Hvis politiet under ransagning hos en mistænkt støder på en konvolut, som synes at indeholde et brev fra den mistænkte advokat, må politiet undlade at åbne konvolutten.

Såfremt der er grundlag for mistanke om, at konvolutten indeholder andet end de fra ransagning undtagne meddelelser, må politiet imidlertid kunne foretage en foreløbig beslaglæggelse af konvolutten med henblik på at få rettens afgørelse af, hvorvidt konvolutten kan åbnes til konstatering af dens indhold. **Såfremt** indholdet viser sig at være kommunikation med de af § 170, stk. 1 eller 4, omfattede personer, kan ransagning ikke foretages, medmindre retten træffer beslutning i medfør af § 170, stk. 2. Findes der ikke grundlag herfor, kan meddelelsen ikke anvendes som bevis eller konfiskeres, og beslaglæggelsen må ophæves, jf. § 824, stk. 2.

Såfremt politiet ved et tilfælde bliver bekendt med de af bestemmelsen omfattede meddelelser, f.eks. fordi det ikke umiddelbart fremgår af et brev, at dette er afsendt af en af de af § 170, stk. 1 eller 4, nævnte personer, må politiet være afskåret fra at anvende de herved fremkomne oplysninger som bevis i sagen.

Lovudkastets § 795, stk. 2, om kommunikationsmateriale og notater, der befinder sig hos en vidneudelukket person, indebærer, at såfremt politiet under en ransagning finder sådant materiale, må politiet afstå fra at gøre sig bekendt med oplysningerne. Hvis politiet ved en fejl får kendskab til de undtagne oplysninger, må disse ikke bruges som bevis i retten. Dette gælder dog ikke, hvis oplysningerne giver anledning til, at der rejses sigtelse for strafbart forhold mod den vidneudelukkede person, eller at hvervet som forsvarer bliver frataget den pågældende, jf. princippet i retsplejelovens § 791, stk. 3, in fine. Udvalget har ikke fundet det nødvendigt at foreslå indsættelse af en hertil svarende udtrykkelig regel i ransagningskapitlet.

5.5. "Hemmelig" ransagning.

Retsplejelovens regler om ransagning må såvel efter deres tilblivelseshistorie som efter reglernes nærmere indhold - herunder § 799, stk. 1, om opfordring til at være til ste-

de eller tilkaldelse af husfælle eller nabo, stk. 3 om oplæsning af rettens kendelse m.v. og stk. 4 om opfordring til at udlevere eller påvise de ting, der eftersøges - antages at have tilfælde for øje, hvor ransagning foregår åbenlyst. I betænkning nr. 1023/1984 er udvalget side 55 gået ud fra, at ransagning (og beslaglæggelse) principielt ikke gennemføres hemmeligt.

Under udarbejdelsen af nærværende betænkning er udvalget af politiet gjort bekendt med, at det i særlige tilfælde kan være påkrævet, at en ransagning gennemføres hemmeligt, således at den, mod hvem indgrebet rettes, ikke gøres bekendt dermed, og at der ikke tilkaldes vidner. Dette kan især skyldes hensynet til at undgå, at den fremtidige efterforskning vanskeliggøres eller umuliggøres derved, at de implicerede og navnlig bagmænd advares. Udvalget er endvidere blevet gjort bekendt med, at domstolene i enkelte sager om alvorlig narkotikakriminalitet eller manddrab har afsagt kendelser, som har tilladt politiet at foretage hemmelig ransagning, d.v.s. ransagning uden tilstedeværelse af den, der råder over den pågældende bolig eller de pågældende rum eller gemmer, uden tilkaldelse af en husfælle eller nabo og uden vidner samt uden efterfølgende underretning om indgrebet.

På den baggrund finder udvalget det ønskeligt, at der i loven tages stilling til spørgsmålet om hemmelig ransagning, og at der - i det omfang sådan ransagning accepteres - sker en udførlig regulering heraf.

Et flertal af udvalgets medlemmer (Dalgas Rasmussen, Heselbjerg, Hjorth, Kirk-Sørensen og Finn Larsen) mener ikke at kunne afvise, at det i enkelte tilfælde af hensyn til efterforskningen er nødvendigt, at der gives politiet adgang til at foretage hemmelig ransagning. Hvor der foreligger meget alvorlig kriminalitet, ville det i sådanne tilfælde være betænkeligt at afskære politiet herfra. Allerede i dag har politiet via reglerne om indgreb i meddelelseshemmeligheden en vis adgang til at foretage hemmelig ransagning. En tilladelse til at foretage "anden aflyt-

ning" (rumaflytning) antages således at indebære en adgang for politiet til hemmeligt at skaffe sig adgang til det pågældende rum for at anbringe det nødvendige udstyr, jf. betænkning 1023/1984, side 60. Politiet må herunder kunne foretage de undersøgelser, som er nødvendige for en hensigtsmæssig placering af udstyret.

For flertallet er det afgørende, at der i retsplejeloven foretages en sådan begrænsning og regulering af hemmelige ransagninger, at anvendelsen af dette retsmiddel kun sker i absolutte undtagelsestilfælde, og at der sikres den fornødne kontrol. Flertallet mener tillige, at anvendelse af hemmelig ransagning bør afskæres over for personer, der i medfør af retsplejelovens § 170 er udelukket fra at afgive vidneforklaring i sagen, og hvis kommunikation med og notater om den mistænkte er unddraget fra ransagning, jf. foran side 96 ff.

På den baggrund foreslår flertallet, at der i retsplejeloven (lovudkastets § 799) optages udtrykkelige regler om hemmelig ransagning, men at dette indgreb samtidig - ud over den nævnte begrænsning vedrørende vidneudelukkede personer - knyttes til de samme betingelser og den samme kontrol, som i dag er gældende for "anden aflytning", som er det mest intense indgreb i meddelelshemmeligheden. Dette indebærer, at kriminalitetskravet såvel i retsplejelovens § 781, stk. 1, nr. 3 (hovedregel: fængsel i 6 år eller derover i strafferammen) som i § 781, stk. 4 (en forbrydelse, som har medført eller kan medføre fare for menneskers liv eller velfærd eller for betydelige samfundsværdier), skal være opfyldt. Det indebærer også, at der skal beskikkes en særlig advokat for den, som indgrebet vedrører, og at denne skal underrettes om alle retsmøder og have adgang til at udtale sig, jf. retsplejelovens §§ 784 og 785. Endelig indebærer det, at tilladelsen skal være **tidsbegrænset**, jf. § 783, stk. 2, at Justitsministeriet skal have underretning, hvis et "periculum in mora"-indgreb ikke efterfølgende kan godkendes af retten, jf. § 783, stk. 3, og at der skal gives efterfølgende underretning til den, som indgrebet har været rettet imod, jf. §

788.

Ved således i det hele at underlægge den hemmelige ransagning samme regler som "anden aflytning" mener flertallet at have tilvejebragt de nødvendige retsgarantier.

Om forarbejderne til de gældende regler om "anden aflytning" henvises til betænkning nr. 1023/1984, side 59 ff og Folketingstidende 1984-85, tillæg A, sp. 2971 ff og tillæg B, sp. 1709 ff og sp. 2225 ff.

To medlemmer af udvalget (Ove Hansen og Merethe Stagetorn) finder, at hemmelig ransagning er et så ekstraordinært efterforskningskridt, der bryder radikalt med de hidtil i retsplejeloven tilsikrede retsgarantier, herunder opfordring til at være til stede, tilkaldelse af vidner, oplæsning af kendelse, at det principielt ikke bør tillades.

Retsplejeloven indeholder for tiden ikke hjemmel til hemmelige ransagninger, og der er ikke fra anklagemyndighedens side påvist tilfælde, hvor en hemmelig ransagning ville kunne have muliggjort en ellers umulig efterforskning.

Selv om mindretallet har forståelse for, at det formentlig kunne være hensigtsmæssigt med hemmelige ransagninger i narkotikasager, hvor der forventes levering af narkotika på et bestemt sted, har mindretallet principielt modvilje over for hemmelig efterforskning.

Der blev i forbindelse med ændringerne i retsplejeloven vedrørende indgreb i meddelelshemmeligheden indført hjemmel til at gøre indgrebet hemmeligt, jf. retsplejelovens S 781, stk. 1, jf. § 788, stk. 4, men det er imidlertid mindretallets opfattelse, at der ikke for enhver pris bør tilstræbes en overensstemmelse mellem de enkelte straffeprocessuelle indgreb, og at der er en væsentlig forskel på indgreb i **meddelelshemmeligheden**, som efter indgrebets karakter nødvendigvis må foretages uden forudgående meddelelse, og ransagninger, hvor sådanne hensyn

ikke er gældende.

Mindretallet mener dog, at hensyn til statens forhold til fremmede magter eller til statens sikkerhed kan gøre det påkrævet, at ransagning foretages hemmeligt. Sager, der behandles af politiets efterretningstjeneste, vil i en del tilfælde være af særegen karakter og kræve diskretion i et omfang, der ikke kan sammenlignes med de hensyn, der gør sig gældende i andre straffesager.

At disse særlige hensyn gør sig gældende i alvorligere sager om statens sikkerhed er klart. Men også i andre sager, hvori medlemmer af udenlandske repræsentationer kan være indblandet, og hvor sagerne i mange tilfælde resulterer i et diplomatisk skridt, er det for opretholdelsen af fortsatte venskabelige forhold ofte påkrævet, at ransagning kan foregå i hemmelighed.

Mindretallet finder derfor, at der bør kunne gives adgang til at hemmeligholde en ransagning i sager vedrørende forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitel 12 eller kapitel 13.

Mindretallet foreslår herefter, at § 799 udformes således:

"Såfremt det er af afgørende betydning for efterforskningen, at ransagningen foretages, uden at den mistænkte eller andre gøres bekendt hermed, kan retten, hvis efterforskningen angår en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitel 12 eller 13, ved kendelse bestemme, at ransagningen foretages, uden at de pågældende underrettes, og at reglerne i § 798, stk. 2, 1.-3. pkt., og stk. 3, fraviges.
Stk. 2. Reglerne i § 783, stk. 2 og 3, § 784, § 785 og § 788, finder anvendelse på de i stk. 1 omhandlede tilfælde."

5.6. Ransagning med henblik på anholdelse.

I den gældende retsplejelov findes reglerne om ransagning for at søge efter spor af forbrydelsen eller efter ting, som er genstand for beslaglæggelse, i ransagningskapitlet (§§ 794 ff), medens reglerne om ransagning med henblik på

anholdelse eller på fuldbyrdelse af en straffedom findes i kapitlet om anholdelse (§§ 759 og 761).

Sidstnævnte regler er senest revideret i 1978, jf. udvalgets betænkning nr. 728/1974 om anholdelse og varetægt, side 62 f og 70 f. Udvalget gav i den forbindelse udtryk for, at reglerne muligvis bør flyttes til kapitlet om ransagning, når dette revideres.

Udvalget har derfor drøftet, om §§ 759 og 761 nu bør flyttes til retsplejelovens kapitel om ransagning. Udvalget finder imidlertid ikke tilstrækkelig grund til at foreslå en sådan flytning. Af hensyn til overskueligheden bør reglen i § 759 fortsat være placeret i retsplejelovens kapitel om anholdelse. Udvalget foreslår derimod, at der i retsplejelovens kapitel om ransagning indsættes en henvisning til bestemmelserne i §§ 759 og 761, jf. lovudkastets S 793, stk. 3, 1. pkt. Ordet "tillige" i denne bestemmelse indicerer, at man ved ransagning med henblik på anholdelse kan vælge at gå frem enten efter § 759 eller i overensstemmelse med reglerne i ransagningskapitlet. Den praktiske betydning heraf er minimal, idet udvalget nedenfor foreslår, at de to sæt ransagningsbestemmelser indholdes i det væsentligste ensartede. Da ransagninger imidlertid ikke sjældent sker både for at finde spor og for at anholde personer, har udvalget fundet den nævnte konstruktion praktisk.

Samtidig foreslår udvalget, at der sker en forenkling af reglen i § 759, hvorved reglerne i ransagningskapitlet om kompetence, proportionalitet, skånsomhed og udførelsesmåde, hemmelig ransagning og tilfældighedsfund gøres anvendelige på ransagning med henblik på anholdelse.

Grundbetingelsen i § 759: "... når der er grund til at antage, at den pågældende opholder sig der" foreslås dog opretholdt uændret, ligesom der ikke i § 759 foreslås indført en sondring mellem ransagning hos en mistænkt og ransagning hos en ikke-mistænkt. Se om ophævelsen af denne sondring betænkning nr. 728/1974 om anholdelse og vare-

tægt, side 63.

Af grundbetingelsen følger, at ransagningen med henblik på anholdelse altid kan foretages på den pågældendes bopæl og i de lokaliteter, som tilhører den pågældende, idet der i disse tilfælde altid vil være en vis formodning for, at den pågældende opholder sig der. For ransagning på lokaliteter, som den eftersøgte ikke råder over, kræves, at der foreligger oplysninger, som sandsynliggør, at den eftersøgte opholder sig på stedet.

Af retsplejelovens § 755 fremgår de materielle betingelser for at foretage anholdelse af en mistænkt under efterforskning. Udvalget finder ikke grundlag for at fastsætte særskilte krav til kriminalitet og mistanke, når ransagning skal gennemføres med henblik på anholdelse. Det er således tilstrækkeligt, at grundlaget for anholdelse er opfyldt.

I § 759 nævnes alene ransagning af hus. Ifølge betænkning nr. 728/1974, side 70, skal bestemmelsen anvendes analogt på andre rum end hus - f.eks. beboelsesvogne og skibe. Ransagning med henblik på anholdelse kan undertiden forekomme med hensyn til andre lokaliteter eller genstande, f.eks. skure, telte eller biler, hvor en person kan skjule sig, og udvalget foreslår derfor, jf. lovudkastets S 759, stk. 1, at det præciseres, at ransagning med henblik på anholdelse omfatter både huse og andre lokaliteter eller genstande. Ransagningen må selvsagt ikke strække sig ud over sit formål, og det følger heraf, at ransagning med henblik på anholdelse ikke omfatter genstande, hvor en person ikke kan være skjult, f.eks. skuffer og tasker. Se dog ovenfor kapitel 4.1.2. (side 71) om ransagning af en ikke-mistænks lokaliteter i forbindelse med pågribelsen af en mistænkt.

5.7. Privat ransagning.

Retsplejeloven indeholder i § 755, stk. 2, og § 825, stk. 1, 3. pkt., hjemmel for private til at foretage anholdelse

og beslaglæggelse. Der er ikke efter retsplejeloven hjemmel til privat ransagning.

Udvalget har overvejet, om der er behov for en sådan hjemmel. Der kunne tænkes situationer, hvor adgang hertil vil være praktisk, f.eks. ved en butikskontrollants pågribelse af en formodet butikstyv.

Udvalget er imidlertid ikke bekendt med oplysninger om, at der i praksis har været følt et savn af en sådan hjemmel. Normalt ordnes spørgsmålet vel ved hjælp af et samtykke, som - når det afgives over for private - gør indgrebet lovligt. Gives der ikke samtykke, kan tilbageholdelse ske i medfør af § 755, stk. 2, indtil politiet kommer til stede.

Når hertil kommer, at der kan være en vis betænkelighed ved at hjemle private en adgang til at foretage den integritet skrænkelse, som en ransagning er, og som ikke har samme foreløbige karakter som en privat anholdelse eller beslaglæggelse, mener udvalget ikke at kunne foreslå en regel om privat ransagning.

5.8. Andre særlige regler.

5.8.1. "Razzia" i større områder.

Retsplejelovens § 795, stk. 1, nr. 1, jf. nr. 2 c, indeholder en særlig hjemmel til ransagning hos personer, der ikke er sigtede, når ransagningen omfatter en samling af huse, som udgør en by eller en større afgrænset del af en by eller et sogn. Sådant ransagning betegnes ofte "razzia".

Det karakteristiske ved "razzia"-reglen er, at der ikke stilles noget indikationskrav i loven. Dette hænger sammen med, at en "razzia" i forhold til den enkelte person, som den er rettet imod, anses som mindre byrdefuld end andre ransagninger, idet alle naboerne udsættes for samme indgreb.

Til gengæld kan "razzia" efter de gældende regler kun foretages i henhold til en retskendelse. Der er ikke hjemmel for politiet til at foretage "razzia" uden retskendelse, selv om øjemedet ville forspildes ved at afvente retskendelse.

Der findes ikke trykt praksis om anvendelsen af reglen om "razzia". Københavns politi har over for udvalget oplyst, at bestemmelsen i den senere tid kun er anvendt i et enkelt tilfælde. I den pågældende sag blev det ved retskendelse tilladt politiet at foretage ransagning af et afgrænset område, hvor en forsvunden kvinde sidst var set, idet man frygtede, at hun havde været udsat for en forbrydelse. Der blev ikke gjort brug af kendelsen.

Udvalget har på denne baggrund overvejet, om reglen bør opretholdes.

Der har ikke for udvalget kunnet oplyses tilfælde, hvor den nu 70 år gamle "razzia"-regel har været anvendt som grundlag for en ransagning. Hertil kommer, at indikationskravet i lovudkastets § 795, stk. 1, nr. 2, om ransagning hos en ikke-mistænkt ("bestemte grunde til at antage, at bevis i sagen eller genstande, der kan beslaglægges, kan findes ved ransagningen") må antages at være opfyldt også i tilfælde, hvor omstændighederne giver grund til at gå ud fra, at bevis i sagen findes i én af flere lokaliteter, uden at det kan sandsynliggøres i hvilken. Har politiet f.eks. iagttaget, at narkotika er bragt ind i en ejendom med beboelseslejligheder, uden at man har kunnet se, i hvilken lejlighed det er anbragt, må politiet på grundlag af den almindelige ransagningsregel i lovudkastets § 795 kunne foretage ransagning af alle lejligheder, forudsat sagen har et sådant omfang og en så alvorlig karakter, at dette ikke vil være i strid med proportionalitetsgrundsatningen. Endelig vil politi (og redningsfolk) på **nødrets-**grundlag kunne foretage eftersøgning inden for et større område, hvis nogen må antages at befinde sig i akut fare dér.

Under hensyn til det anførte finder udvalget ikke tilstrækkelig grund til at foreslå, at "razzia"-reglen oprettholdes .

5.8.2. Lokaliteter under politiets særlige kontrol.

I medfør af retsplejelovens § 796 kan ransagning med henblik på at søge efter spor eller ting, der kan beslaglægges, "finde sted af hus eller rum, som efter sin bestemmelse er tilgængeligt for alle og enhver, eller som står under politiets særlige tilsyn".

Steder, der efter deres bestemmelse er tilgængelige for alle og enhver, er ifølge motiverne til bestemmelsen bl.a. teatre og ventesale. Steder, som står under politiets særlige tilsyn, var oprindeligt bordeller, marskandiserforretninger og lignende.

Bestemmelsen i § 796 synes at forudsætte, at politiets undersøgelser af offentligt tilgængelige lokaliteter er omfattede af begrebet ransagning, men således at betingelserne for indgrebet er særligt lempelige. Som anført ovenfor i kapitel 2.1., er undersøgelser, som en privatperson lovligt og frit kan foretage på offentligt tilgængelige steder, ikke omfattet af begrebet straffeprocessuelle tvangsindgreb, og politiets tilsvarende undersøgelser betragtes herefter heller ikke som ransagning.

Bestemmelsen i § 796 om politiets adgang til undersøgelse af hus eller rum, som står under politiets særlige tilsyn, omfatter undersøgelser, der foretages på et rent administrativt grundlag som følge af en særlig tilsynspligt. Disse eftersyn tager ikke særligt sigte på en strafferetlig efterforskning og er derfor heller ikke omfattet af udvalgets definition af ransagning som et straffeprocessuelt indgreb. Om anvendelsen af administrative tvangsindgreb som led i politiets efterforskning henvises i øvrigt til kapitel 2.3.2.

På denne baggrund, og da reglen er uden praktisk betyd-

ning, finder udvalget ikke grundlag for at opretholde bestemmelsen i lovens § 796.

5.8.3. Motorkøretøjer.

Udvalget har, under hensyn til at berigelseskriminalitet og narkotikakriminalitet ofte foretages under anvendelse af biler, overvejet, om der er behov for at indføre en udvidelse af adgangen til at foretage ransagning af motorkøretøjer.

Ifølge færdselslovens § 77, stk. 1, kan politiet uden nogen konkret grund til enhver tid standse et køretøj og lade det undersøge for fejl og mangler samt kontrollere, at føreren opfylder betingelserne for at føre køretøjet.

Et sådant eftersyn omfatter kun de dele af køretøjet, som kan have betydning for færdselssikkerheden. Undersøgelse af et køretøjs bagagerum for at se, om det indeholder tyvekoster eller tyveværktøj, eller undersøgelse af bilen med hunde for at spore narkotika, kan kun ske, såfremt betingelserne for ransagning er opfyldt.

En særlig regel om ransagning af køretøjer måtte for at nå sit formål - at vanskeliggøre anvendelse af køretøjer ved indbrud m.v. - udformes således, at der ikke stilledes noget krav til indikation. Der ville i givet fald blive adgang til at standse ethvert køretøj med henblik på ransagning.

Udvalget mener ikke, at der er tilstrækkeligt grundlag for at foreslå en så vidtgående regel.

Kapitel 6.

Retsplejelovens kapitel 75 a.

6.1. Besigtigelse.

Kapitel 75 a (§§ 822 og 823) i retsplejeloven handler om besigtigelse. Reglerne vedrører både politiets besigtigelser og besigtigelser foretaget af retten - såvel under domsforhandlingen som under sagens forberedelse.

Reglerne har sammenhæng med bestemmelserne om ransagning, jf. § 822, stk. 5. Se endvidere foran kapitel 4.3., hvor det omtales, at retsplejelovens § 822, stk. 1, muligvis i et vist omfang anvendes som hjemmel for politiets geringsstedsundersøgelser, uagtet disse retteligt har karakter af ransagninger.

På den baggrund finder udvalget det hensigtsmæssigt at foreslå en revision af kapitel 75 a samtidig med en revision af ransagningsreglerne. Ved denne revision vil en del af reglerne i kapitel 75 a kunne ophæves, medens andre foreslås flyttet til de afsnit i retsplejeloven, hvor de naturligt hører hjemme.

6.2. Syn og skøn i straffesager.

Som led i politiets ransagninger og andre undersøgelser under efterforskningen er det ofte nødvendigt at søge bistand hos særligt sagkyndige personer. Dette kan ske ved indhentelse af udtalelser fra særlige politiafdelinger, f.eks. fra rigspolitechefens tekniske afdeling om våben og andre redskaber anvendt under lovovertrædelser, eller fra Centralbureauet for **Identifikation** om **fingeraftryk**. I vidt omfang indhentes også erklæringer fra andre offentlige in-

stitutioner, f.eks. fra de retsmedicinske institutter om blodprøver og analyser af narkotiske stoffer eller fra Statens Bilinspektion om omstændigheder i forbindelse med færdselsuheld. I nogle tilfælde er det nødvendigt for politiet at antage privatpersoner til at udføre de ønskede undersøgelser, f.eks. revisorer til revision af regnskaber.

Erklæringer fra sådanne sagkyndige personer eller institutioner kan af politiet indhentes og anvendes som bevis under sagen uden tilladelse fra retten. Erklæringer fra privatpersoner kan dog kun benyttes som bevismidler, når retten giver tilladelse i medfør af retsplejelovens § 877, stk. 3. Forsvareren har under domsforhandlingen mulighed for at søge at anfægte rigtigheden af erklæringerne under henvisning til, at de er ensidigt indhentede af anklagemyndigheden. Som oftest vil erklæringerne dog have betydelig autoritet.

På denne baggrund og under hensyn til, at det er anklagemyndigheden, der har bevisbyrden i straffesager, er der sjældent behov for foretagelse af egentligt syn og skøn i straffesager. Det kan dog forekomme navnlig på forsvarrets begæring, jf. f.eks. U 1974.627 ØLK. Hjemmel til syn og skøn i straffesager findes i retsplejelovens § 823, der henviser til de almindelige regler om syn og skøn i kapitel 19, der er placeret i lovens anden bog, som omhandler "Fælles bestemmelser for borgerlige sager og straffesager".

Udvalget foreslår, at denne hjemmel opretholdes, men at bestemmelsen i § 823 forenkles og flyttes til § 196, stk. 1. Herved opnås en samlet fremstilling af reglerne om syn og skøn i straffesager i retsplejelovens kapitel 19. Udvalgets forslag til ændret og forenklet formulering af § 196, stk. 1, indeholder ikke særlige betingelser for udmeldelse af syn og skøn i straffesager, men det er naturligvis en forudsætning for beslutning om foretagelse af syn og skøn, at retten finder dette nødvendigt.

6.3. Rettens besigtigelse.

Retsplejelovens § 822 indeholder udførlige regler om rettens besigtigelse både under domsforhandlingen og under sagens forberedelse. I sidstnævnte henseende anvendes betegnelsen "undersøgelsesretten", som også findes i § 686, hvorimod den tilsvarende betegnelse udgik af § 694 ved ændringsloven nr. 243 af 8. juni 1978, jf. udvalgets betænkning nr. 622/1971 om efterforskning i straffesager.

I praksis foretages der i dag næsten ikke retlige besigtigelser under efterforskningen. Dette hænger sammen med den rollefordeling mellem politiet og retten, som blev endeligt fastlagt ved den nævnte ændringslov, og hvorefter selve efterforskningen varetages af politiet, medens retten kun kommer ind i billedet, hvis der skal træffes foranstaltninger, som kræver rettens godkendelse, hvis der skal ske anteciperet bevisførelse i form af indenretlige afhøringer, eller hvis der skal tages stilling til tvister under efterforskningen.

Derimod foretager retten ikke sjældent besigtigelser som led i bevisførelsen under domsforhandlingen. Dette kan ske i form af forevisning i retten af synbare bevismidler, f.eks. våben, beklædningsgenstande eller dokumenter. Sådanne besigtigelser må antages at have hjemmel i de almindelige regler om bevisførelsen.

Det hænder også - men mere sjældent - at der under domsforhandlingen foranstalttes en besigtigelse af lokaliteter uden for retslokalet, navnlig af gerningsstedet for en forbrydelse. I så fald skal ifølge retsplejelovens § 822, stk. 3, "de personer være til stede, som ellers skal være nærværende under domsforhandlingen".

Efter udvalgets opfattelse kan de bestemmelser i § 822, som omhandler retlige besigtigelser under efterforskningen, ophæves. Såfremt der i ganske ekstraordinære tilfælde er behov for bevissikring inden domsforhandlingen ved besigtigelse af genstande, der ellers vil gå til grunde, kan

dette ske ved udmeldelse af syns- og eventuelt skønsmand, der afgiver en beretning til retten - om fornødent bilagt kortskitser og fotografier - og som kan afhjemles under domsforhandlingen. På denne baggrund kan § 822, stk. 2, sidste pkt., og stk 4, ophæves.

Udvalget foreslår endvidere, at reglerne om rettens besigtigelse af gerningssteder m.v. som led i domsforhandlingen flyttes til kapitel 77, der handler om domsforhandling ved landsret, og her indsættes som et nyt stk. 4 i S 880.

Det er ikke herved tilsigtet at afskære retten fra at foretage besigtigelse i forbindelse med efterforskningsforhør.

Sådanne åstedsforretninger vil ofte finde sted på lokaliteter, hvortil almenheden har adgang. Ellers vil fornødent samtykke fra den, der har rådighed over lokaliteten, i praksis altid foreligge. Udvalget finder det derfor ikke nødvendigt i retsplejeloven at indsætte regler om pligt for den pågældende til at lade retten foretage åstedsforretning. I øvrigt må det antages, at retten kan træffe bestemmelse om sådan forretning i samme omfang, som retten kan træffe bestemmelse om ransagning ved politiet.

6.4. Andre regler i kapitel 75 a.

Efter udvalgets opfattelse er der ikke behov for regler i retsplejeloven om politiets besigtigelser. Hvis disse har karakter af ransagning, vil de være regulerede i lovudkastets kapitel 73. Hvis de ikke har karakter af ransagning, vil de ikke udgøre straffeprocessuelle tvangsindgreb, og regulering er derfor ufornøden, jf. nærmere foran, side 35 ff samt kapitel 2.3.1.

Heller ikke reglen i retsplejelovens § 822, stk. 1, sidste led, om, at politiet skal drage omsorg for, at den forefundne tilstand bliver uforandret, indtil retshandlingen kan finde sted, findes det nødvendigt at overføre til lovudkastet. Hvor en sådan opretholdelse af en tilstand af

hensyn til efterforskningen og retsforfølgningen måtte være nødvendig, følger politiets pligt dertil allerede af retsplejelovens §§ 108, stk. 1, og 742-743.

Herefter kan retsplejelovens kapitel 75 a i det hele ophæves.

Udvalgets lovudkast.

Lov om ændring af retsplejeloven
(Ransagning).

§ 1.

I lov om rettens pleje, jf. lovbekendtgørelse nr. 567 af 1. september 1986 som ændret ved . . ., foretages følgende ændringer:

1. § 196, stk. 1, affattes således:

"Når der i en borgerlig sag eller i en straffesag fremsættes begæring om optagelse af syn og skøn, og begæringen af retten tages til følge, udmelder retten en eller flere syns- eller skøns mænd."

2. § 759 affattes således:

"§ 759. Ransagning af hus, andre lokaliteter eller genstande for at eftersøge en mistænkt, der skal anholdes, kan foretages, når der er grund til at antage, at den pågældende opholder sig der.

Stk. 2. Bestemmelserne i §§ 795, stk. 1, 1. pkt., og 796-800 finder tilsvarende anvendelse."

3. Kapitel 73 (§§ 794-800) ophæves, og i stedet indsættes som nyt kapitel:

"Kapitel 73

Ransagning.

§ 793. Politiet kan efter reglerne i dette kapitel foreta-

ge ransagning af

- 1) boliger og andre husrum, dokumenter, papirer og lignende samt indholdet af aflåste genstande og
- 2) andre genstande samt lokaliteter uden for husrum.

Stk. 2. Undersøgelser af lokaliteter eller genstande, som er frit tilgængelige for politiet, er ikke omfattet af reglerne i dette kapitel.

Stk. 3. Ransagning for at eftersøge en mistænkt, der skal anholdes, eller en person, der skal pågribes med henblik på fuldbyrdelse af en straffedom eller forvandlingsstraffen for bøde, kan tillige finde sted efter §§ 759 og 761. Om undersøgelse af en persons legeme og visitation af det tøj, som den pågældende er iført, gælder reglerne i kapitel 72. Om undersøgelse af breve, telegrammer og lignende under forsendelse gælder reglerne i kapitel 71.

§ 794. Ransagning af husrum, andre lokaliteter eller genstande, som en mistænkt har rådighed over, må kun foretages, såfremt

- 1) den pågældende med rimelig grund er mistænkt for en lovovertrædelse, der er undergivet offentlig påtale, og
- 2) ransagningen må antages at være af væsentlig betydning for efterforskningen.

Stk. 2. Ved ransagning af de i § 793, stk. 1, nr. 1, nævnte arter kræves tillige, enten at sagen angår en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre frihedsstraf, eller at der er bestemte grunde til at antage, at bevis i sagen eller genstande, der kan beslaglægges, kan findes ved ransagningen.

Stk. 3. Findes der under ransagningen hos en mistænkt skriftlige meddelelser eller lignende, som hidrører fra en person, som efter reglerne i § 170 er udelukket fra at afgive forklaring i sagen, må der ikke foretages ransagning heraf.

§ 795. Ransagning af husrum, andre lokaliteter eller genstande, som en person, der ikke er mistænkt, har rådighed over, er ikke omfattet af reglerne i dette kapitel, såfremt den pågældende meddeler skriftligt samtykke til ran-

sagningen, eller der i tilslutning til opdagelsen eller anmeldelsen af en forbrydelse gives samtykke af den pågældende. I øvrigt må ransagning hos en person, der ikke er mistænkt, kun ske, såfremt

- 1) efterforskningen vedrører en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre frihedsstraf, og
- 2) der er bestemte grunde til at antage, at bevis i sagen eller genstande, der kan beslaglægges, kan findes ved ransagningen.

Stk. 2. Hos personer, som efter reglerne i § 170 er udelukket fra at afgive forklaring som vidne i sagen, er skriftlige meddelelser og lignende mellem den mistænkte og den pågældende person samt dennes notater og lignende vedrørende den mistænkte ikke genstand for ransagning.

§ 796. Afgørelse om ransagning vedrørende de i § 793, stk. 1, nr. 2, nævnte genstande eller lokaliteter, som en mistænkt har rådighed over, træffes af politiet.

Stk. 2. Afgørelse om ransagning i andre tilfælde træffes ved rettens kendelse, jf. dog stk. 5 og 6. I kendelsen anføres de konkrete omstændigheder i sagen, hvorpå det støttes, at betingelserne for indgrebet er opfyldt. Kendelsen kan til enhver tid omgøres.

Stk. 3. Såfremt undersøgelsens øjemed ville forspildes, dersom retskendelse skulle afventes, kan politiet træffe beslutning om at foretage ransagningen. I så fald skal politiet snarest muligt og senest inden 24 timer forelægge sagen for retten, der ved kendelse afgør, om indgrebet kan godkendes. Dette gælder dog ikke, såfremt der efter ransagningen meddeles samtykke i overensstemmelse med stk. 5 eller med § 795, stk. 1.

Stk. 4. Inden retten træffer afgørelse efter stk. 2 eller stk. 3, 2. pkt., skal der være givet den, mod hvis husrum, lokaliteter eller genstande ransagningen retter sig, adgang til at udtale sig. Dette gælder dog ikke i de i § 748, stk. 1, 2. **pkt.**, omhandlede tilfælde.

Stk. 5. Såfremt ransagningen er rettet imod husrum, lokaliteter eller genstande, som en mistænkt har rådighed over, og denne meddeler skriftligt samtykke til, at ransagningen foretages, kan beslutning om ransagning også

træffes af politiet.

Stk. 6. Bestemmelse om, at der i tilslutning til opdagelsen eller anmeldelsen af en forbrydelse skal ske ransagning af gerningsstedet, kan uanset bestemmelsen i stk. 2 også træffes af politiet, såfremt den person, der har rådighed over vedkommende husrum, lokalitet eller genstand, ikke er mistænkt, og det ikke er muligt straks at komme i kontakt med den pågældende. Der skal i så fald snarest muligt gives den pågældende underretning om ransagningen.

§ 797. Ransagning må ikke foretages, såfremt det efter undersøgelsens formål, sagens betydning og den krænkelse og ulempe, som undersøgelsen må antages at forvolde, ville være et uforholdsmæssigt indgreb.

Stk. 2. Ved afgørelsen efter stk. 1 skal tillige lægges vægt på, om ransagningen er forbundet med ødelæggelse eller beskadigelse af ting.

§ 798. Ransagning skal foretages så skånsomt, som omstændighederne tillader, herunder så vidt muligt uden at forårsage ødelæggelse eller beskadigelse, og uden at indgribet på grund af tidspunktet for foretagelsen eller den måde, hvorunder det foretages, giver anledning til unødigt opsigt.

Stk. 2. Såfremt den person, der har rådighed over husrummet, lokaliteten eller genstanden, eller i dennes fravær andre personer træffes til stede, skal de pågældende gøres bekendt med ransagningens foretagelse og grundlaget herfor samt opfordres til at overvære ransagningen. Foretages ransagningen på grundlag af en retskendelse, skal denne på begæring forevises. Den person, der har rådighed over husrummet, lokaliteten eller genstanden, kan kræve, at et af den pågældende udpeget vidne er til stede under ransagningen, hvis det kan ske uden skade for efterforskningen. Såfremt ransagningens øjemed gør det påkrævet, herunder hvis der lægges hindringer i vejen for ransagningens gennemførelse, kan politiet bestemme, at de personer, der træffes til stede, fjernes, medens ransagningen foregår.

Stk. 3. Træffes der ingen til stede, når en ransagning som omhandlet i § 793, stk. 1, nr. 1, skal foretages, tilkal-

des så vidt muligt to husfæller eller andre vidner til at overvære ransagningen. Efter foretagelsen af en ransagning som omhandlet i § 793, stk. 1, nr. 1, underrettes den person, der har rådighed over husrummet eller genstanden, herom, eventuelt ved at politiet efterlader en skriftlig meddelelse på stedet.

§ 799. Såfremt det er af afgørende betydning for efterforskningen, at ransagningen foretages, uden at den mistænkte eller andre gøres bekendt hermed, kan retten, hvis efterforskningen angår en lovovertrædelse som i § 781, stk. 1, nr. 3, og stk. 4, omhandlet, ved kendelse træffe bestemmelse herom, og om at reglerne i § 798, stk. 2, 1.-3. pkt., og stk. 3, fraviges. Dette gælder dog ikke med hensyn til ransagning af husrum, andre lokaliteter eller genstande, som nogen, der efter reglerne i § 170 er udelukket fra at afgive forklaring som vidne i sagen, har rådighed over.

Stk. 2. Reglerne i § 783, stk. 2 og 3, § 784, § 785 og § 788 finder anvendelse på de i stk. 1, 1. pkt., omhandlede tilfælde.

§ 800. Får politiet ved en ransagning oplysning om en lovovertrædelse, der ikke har dannet og efter henholdsvis § 794, stk. 1, nr. 1, og stk. 2, § 795, stk. 1, nr. 1, eller § 799, stk. 1, heller ikke kunne danne grundlag for indgrebet, kan politiet anvende denne oplysning som led i efterforskningen af den pågældende lovovertrædelse, men ikke som bevis i retten vedrørende lovovertrædelsen."

4. Kapitel 75 a (§§ 822 og 823) ophæves.

5. I § 880 indsættes som stk. 4:

"Stk. 4. Retten kan foretage besigtigelse af personer, genstande og lokaliteter, når det findes nødvendigt eller hensigtsmæssigt for sagens oplysning. Besigtigelser skal overværes af de personer, som ellers skal være til stede under domsforhandlingen."

Loven træder i kraft den ...

Bemærkninger til lovudkastet.

Lovudkastet indeholder forslag til nye regler om ransagning i retsplejeloven. Reglerne om ransagning foreslås som hidtil placeret i retsplejelovens kapitel 73.

Forslaget omfatter ransagning af husrum, andre lokaliteter og genstande. Regler om ransagning af person er ikke medtaget i lovudkastet, idet udvalget i betænkning nr. 1104/1987 har foreslået regler om legemsindgreb under efterforskning, herunder undersøgelse af en persons legeme, samlet i et nyt kapitel 72 i retsplejeloven. Lovforslag på grundlag heraf om ændring af retsplejeloven (legemsindgreb) er fremsat af justitsministeren den 3. november 1988.

Det foreslås i nærværende betænkning, at kapitel 73 bevares overskriften "Ransagning", som er en fast indarbejdet betegnelse for de indgreb, som lovudkastet regulerer. Undersøgelser, som enhver lovligt kan foretage, eller som vedrører steder eller genstande, som er frit tilgængelige for politiet, er ikke omfattet af lovudkastet. Om udvalgets definition af begrebet ransagning henvises i øvrigt til kapitel 2.1., 2.2. og 2.3.

Lovudkastet bygger på en sontring mellem ransagning over for mistænkte og over for ikke-mistænkte, jf. lovudkastets §§ 794 og 795 samt betænkningens kapitel 2.4.1. Endvidere inddeles ransagning i to kategorier: dels de mere **byrdefulde** ransagninger af boliger og andre husrum, dokumenter, papirer og lignende samt indholdet af aflåste genstande (kategori 1), dels de mindre byrdefulde ransagninger af andre genstande samt lokaliteter uden for husrum (kategori 2), jf. lovudkastets § 793, stk. 1, nr. 1 og 2, og betænkningens kapitel 2.4.2. Sondringen har betydning bl.a. for kompetencen til at træffe bestemmelse om ransagning, jf.

lovudkastets § 796, stk. 1 og 2, og for udformningen af betingelserne for foretagelse af ransagning mod en mistænkt, jf. § 794, stk. 2.

De foreslåede regler om ransagning medfører flere ændringer i forhold til gældende ret.

Således foreslår udvalget en egentlig efterprøvelse ved retten af ransagninger, der er foregået uden forudgående retskendelse, fordi øjemedet ville forspildes ved at afvente en retskendelse ("periculum in mora"), jf. lovudkastets § 796, stk. 3. Endvidere foreslås begrænsninger i adgangen til at ransage hos personer, der står i et særligt tillidsforhold til den mistænkte (læger, præster og advokater), og som efter de gældende regler er udelukket fra at afgive vidneforklaring, jf. lovudkastets § 795, stk. 2. Det samme gælder breve og lignende fra disse personer til mistænkte, jf. § 794, stk. 3. Lovudkastet indfører fremdeles en ret for den, mod hvem en ransagning retter sig, til at udpege et vidne, der skal overvære ransagningen, jf. § 798, stk. 2. Endvidere pålægges det politiet - i overensstemmelse med gældende praksis - at give underretning om foretagne ransagninger, hvis ingen træffes til stede, jf. lovudkastets § 798, stk. 3. Ved mindre indgribende ransagninger (kategori 2) over for mistænkte henlægger lovudkastet kompetencen til politiet, jf. § 796, stk. 1. Lovudkastet indeholder i § 799 en nærmere lovregulering af "hemmelige" ransagninger, d.v.s. sådanne ransagninger, som den person, der har rådighed over vedkommende lokalitet eller genstand, ikke gøres bekendt med. Hemmelig ransagning begrænses til tilfælde, hvor man efter de gældende regler i retsplejelovens § 781, stk. 1 og 4, kan foretage rumaflytning. Endelig indeholder lovudkastet en udførlig regulering af betydningen af samtykke fra den person, som ransagningen er rettet imod, jf. § 795, stk. 1, og § 796, stk. 5 og 6.

Forslaget til et nyt kapitel 73 i retsplejeloven regulerer ligesom de gældende regler ransagning med henblik på at finde spor af en forbrydelse eller ting, der skal beslag-

lægges. Regler om ransagning med henblik på at finde personer, der skal anholdes, foreslås som hidtil placeret i retsplejelovens §§ 759 og 761 i kapitel 69 om anholdelse. I øvrigt foreslår udvalget en ændret formulering af retsplejelovens § 759.

Udvalget har endelig gennemgået reglerne i retsplejelovens kapitel 75 a om besigtigelse. Det foreslås, at kapitel 75 a ophæves, således at bestemmelserne om syn og skøn i straffesager (retsplejelovens § 823) og om rettens besigtigelser under domsforhandlingen (retsplejelovens § 822, stk. 2 og 3) opretholdes, men placeres henholdsvis i lovens kapitel 19 om syn og skøn og i lovens kapitel 77 om domsforhandling ved landsret, jf. lovudkastets § 1, nr. 1 og 5. De øvrige bestemmelser i kapitel 75 a findes uden betydning og foreslås derfor ophævet.

Til lovudkastets § 1, nr. 1, 4 og 5.

Retsplejelovens kapitel 75 a (§§ 822 og 823) foreslås ophævet, og reglerne i § 822, stk. 2 og 3, om rettens besigtigelser under domsforhandlingen foreslås indsat som nyt stk. 4 i retsplejelovens § 880, der omhandler bevisførelse under domsforhandling i landsret. Reglen i § 823 om syn og skøn i straffesager foreslås indsat i retsplejelovens § 196, stk. 1, om rettens udmeldelse af syn og skøn.

Der henvises til kapitel 6, side 111 ff.

Til lovudkastets § 1, nr. 2.

Den gældende regel om ransagning med henblik på anholdelse findes i retsplejelovens § 759, mens ransagning for at pågribe en person med henblik på fuldbyrdelse af en straffedom reguleres ved en henvisning i retsplejelovens § 761 til § 759.

Det foreslås, at bestemmelserne om ransagning med henblik på anholdelse og fuldbyrdelse af en straffedom fortsat placeres i retsplejelovens kapitel om anholdelse, men at §

759 omformuleres, således at det udtrykkeligt fremgår af stk. 1, at ransagning også omfatter andre lokaliteter end "hus", f.eks. skure og biler. Det vil efter lovudkastet fortsat være en betingelse for ransagning efter S 759, at der er grund til at antage, at den pågældende opholder sig på stedet. Dette krav vil altid være opfyldt, hvor ransagningen rettes mod lokaliteter, som den eftersøgte har rådighed over.

Bestemmelsen i stk. 2 er endvidere omformuleret, således at der med hensyn til reglerne om kompetence og udførelsesmåde m.v. henvises til lovudkastets regler i kapitel 73.

Om den nærmere udformning af reglerne om ransagning med henblik på anholdelse eller på fuldbyrdelse af en straffedom henvises til side 103 ff.

Til lovudkastets § 1, nr. 3.

Til § 793.

Bestemmelsen i stk. 1 indeholder en beskrivelse af de lokaliteter og genstande, der er omfattet af reglerne i kapitel 73.

Ransagning af de lokaliteter og genstande, der er nævnt i stk. 1, nr. 1, anses af udvalget for de mest intense indgreb, mens de mindre indgribende ransagninger er beskrevet i stk. 1, nr. 2. Udgangspunktet for denne sondring, der er nærmere omtalt i betænkningens kapitel 2.4.2., er grundlovens § 72, der stiller krav om retskendelse for undersøgelse af hus og af breve og andre papirer. Stk. 1, nr. 1, omhandler de indgreb, der må anses for omfattet af grundlovens § 72, og indgreb, der i intensitet må sidestilles hermed, mens stk. 1, nr. 2, omfatter alle andre ransagninger.

Sondringen har betydning for den af udvalgets flertal foreslåede kompetenceregulering, hvorefter ransagninger, der er

omfattet af § 793, stk. 1, nr. 2, over for mistænkte kan besluttes af politiet uden retskendelse. Der henvises herom til lovudkastets § 796, stk. 1, og betænkningens kapitel 3.2. Sondringen har også betydning bl.a. for betingelserne for at foretage ransagning mod en mistænkt, jf. lovudkastets § 794, stk. 2.

Kapitel 73 omfatter kun indgreb, der er straffeprocessuelle tvangsindgreb. Om forståelsen af dette begreb henvises til betænkningens kapitel 2.1. Undersøgelser, som enhver lovligt kan foretage, eller som vedrører lokaliteter eller genstande, som er frit tilgængelige for politiet, er ifølge stk. 2 ikke omfattet af reguleringen. Udvalget har ikke forsøgt at fastlægge en præcis nedre grænse for, hvad der er ransagning og dermed omfattet af reguleringen, og hvilke undersøgelser politiet frit kan foretage, fordi de ligger under denne grænse. I betænkningens kapitel 2.3.1. diskuteres denne nedre grænse, der belyses ved eksempler. Om afgrænsningen af ransagning over for offentlige myndigheders kontrolforanstaltninger uden for strafferetsplejen henvises til kapitel 2.3.2.

Stk. 3, 1. pkt., indeholder en henvisning til reglerne om ransagning med henblik på anholdelse og fuldbyrdelse af en straffedom i retsplejelovens §§ 759 og 761. Se nærmere herom bemærkningerne til § 1, nr. 2. Af ordet "tillige" i lovudkastet følger, at politiet kan vælge mellem reglerne i §§ 759 og 761 samt kapitel 73, hvilket har praktisk betydning, hvor der foretages ransagning både med henblik på f.eks. at finde spor af en forbrydelse og at anholde den for forbrydelsen mistænkte person. I øvrigt er betingelserne i de to regelsæt i alt væsentligt identiske, jf. kapitel 5.6., side 103 f.

Bestemmelserne i stk. 3, 2. og 3. pkt., indeholder en afgrænsning af ransagning over for de straffeprocessuelle legemsindgreb og indgreb i meddelelshemmeligheden, som er reguleret henholdsvis i det på grundlag af betænkning nr. 1104/87 fremsatte lovforslag og i retsplejelovens kapitel 71. Da forslaget til regler om legemsindgreb også

omfatter visitation af det tøj, som en person er iført, foreslås det, at sådan visitation, som ellers er omfattet af ordlyden af § 793, stk. 1, nr. 2, holdes uden for reguleringen i kapitel 73. Derimod anses undersøgelse af tøj i øvrigt samt tasker, som medbringes af en person, for omfattet af reglerne om ransagning. Se nærmere herom side 39 f.

Reglerne om indgreb i meddelelshemmeligheden i retsplejelovens kapitel 71 omfatter aflytning eller anden undersøgelse af meddelelser under forsendelse eller afgivelse. Undersøgelse af en meddelelse, der er kommet frem til modtageren, eller som beror hos afsenderen, skal foretages efter reglerne om ransagning.

Til § 794.

Retsplejelovens §§ 794 og 795 sondrer mellem ransagning hos en sigtet og hos en ikke sigtet. Denne sondring foreslås i princippet opretholdt. Det foreslås dog, at sondringen ændres, således at det afgørende ikke bliver, hvorvidt der formelt er rejst sigtelse mod den pågældende, men om der foreligger en vis mistanke, jf. nærmere side 48 ff. Ved afgørelsen af, om ransagning skal anses for rettet mod en mistænkt eller ej, er det mistanken mod den person, der har rådighed over lokaliteten eller genstanden, der har betydning, mens ejerforholdet ikke er afgørende.

Bestemmelserne i lovudkastets § 794, stk. 1 og 2, erstatter den nugældende § 794. Reglerne indeholder de materielle betingelser for at foretage ransagning hos en mistænkt og beskriver de krav, der skal være opfyldt med hensyn til kriminalitetens art, mistankens styrke og indgrebets betydning for efterforskningen, jf. nærmere kapitel 3.1., side 55 ff.

Betingelserne for at foretage ransagning af den i § 793, stk. 1, nr. 1, nævnte art, (d.v.s. af boliger, husrum, dokumenter, papirer og lignende samt indholdet af aflåste genstande) er strengere end for andre ransagninger, idet

der, jf. stk. 2, stilles yderligere krav til enten kriminaliteten eller indgrebets betydning for efterforskningen.

Stk. 3 indeholder i forhold til gældende ret en udtrykkelig regulering af adgangen til at foretage ransagning af meddelelser, der hidrører fra personer, der er vidneudelukkede i medfør af retsplejelovens § 170, og som befinder sig hos den mistænkte. Omfattet af bestemmelsen er f.eks. breve fra den mistænkte præst, læge eller advokat samt disses medhjælper. Reglen er begrundet i det særlige tillidsforhold, der bør kunne være i forhold til de nævnte personer. Ordene "udelukket efter reglerne i § 170" omfatter ikke de i § 170, stk. 3, omhandlede personer. Der henvises til kapitel 5.4., side 93 ff, og til lovudkastets § 795, stk. 2, om samme problematik.

Til § 795.

Bestemmelsen indeholder reglerne om foretagelse af ransagning over for personer, der ikke er mistænkte. I stk. 1, 1. pkt., er betydningen af samtykke til ransagning fra den ikke-mistænkte fastlagt. Hvis en ikke-mistænkt meddeler samtykke til ransagning, medfører dette, at indgrebet i det hele holdes uden for reguleringen, jf. side 75 ff.

Det foreslås, at samtykket af hensyn til eventuel senere bevistvivl skal være skriftligt, medmindre det meddeles i tilslutning til opdagelsen eller anmeldelsen af en forbrydelse. De sidstnævnte tilfælde omfatter f.eks. situationer, hvor politiet tilkaldes af den forurettede i anledning af et indbrud, jf. nærmere kapitel 4.4.2. side 77 f.

Samtykke kan gives såvel forud for indgrebets foretagelse som efterfølgende. Er en ransagning foretaget på grundlag af "periculum in mora"-bestemmelsen i lovudkastets § 796, stk. 3, vil et samtykke, meddelt inden forelæggelsen for retten, medføre, at forelæggelse kan undlades. Har forelæggelse for retten fundet sted, men er rettens afgørelse ikke truffet, vil et samtykke medføre, at retten kan henlægge sagen.

I stk. 1, nr. 1 og 2, fastlægges de materielle betingelser, der gælder for ransagning hos ikke-mistænkte, såfremt der ikke meddeles samtykke til indgrebet. Der stilles krav til kriminalitetens art og til indgrebets betydning for efterforskningen. De foreslåede krav er noget strengere end de krav, som stilles for ransagning hos mistænkte. Ransagning uden samtykke kan således ikke ske hos ikke-mistænkte, såfremt efterforskningen vedrører en lovovertrædelse, der alene kan medføre bødestraf.

Den foreslåede regel er en forenkling af den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 795.

Om udvalgets overvejelser om udformningen af betingelserne for ransagning hos ikke-mistænkte henvises til side 69 ff.

Bestemmelsen i stk. 2 er formuleret på grundlag af et forslag fra et flertal af udvalgets medlemmer om lovregulering af adgangen til at foretage ransagning hos personer, som er omfattet af vidneudelukkelsesreglen i retsplejelovens § 170, d.v.s. den mistænkte præst, læge eller advokat. Ordene "udelukket efter reglerne i § 170" omfatter ikke de i S 170, stk. 3, omhandlede personer. Der henvises til kapitel 5.4., side 93 ff.

Bestemmelsen indebærer, at ransagning vel kan foretages hos de pågældende personer og deres medhjælpere, men ikke med hensyn til papirer og lignende, som indeholder meddelelser mellem den vidneudelukkede person og den mistænkte, og heller ikke af notater m.v., som den vidneudelukkede har foretaget vedrørende den mistænkte. Bestemmelsen omfatter ikke f.eks. dokumenter vedrørende den mistænkte, der er udfærdiget af andre end den vidneudelukkede. Bestemmelsen omfatter heller ikke den vidneudelukkedes breve til andre end den mistænkte. Bestemmelsen forudsætter, at materialet befinder sig hos den vidneudelukkede.

Også notater og meddelelser, der opbevares på elektroniske medier, er omfattet af bestemmelsen, jf. ordene "og lig-

nende".

Et mindretal af udvalgets medlemmer foreslår, at reglen udformes således, at ransagning slet ikke må foretages hos de personer, der i medfør af lovens § 170, stk. 1 og 4, er udelukket fra at afgive vidneforklaring i sagen, jf. side 102 f.

Til § 796.

Bestemmelsen indeholder regler om kompetencen til at træffe afgørelse om ransagning.

Stk. 1 indebærer i forhold til gældende ret den ændring, at politiet tillægges kompetencen til at træffe afgørelse om ransagning af de i § 793, stk. 1, nr. 2, nævnte genstande hos mistænkte. Ransagning kan således besluttes af politiet med hensyn til en mistænks uaflåste taske eller kuffert, bil, have m.v. Henlæggelsen af kompetencen til politiet i disse tilfælde er foreslået af et flertal af udvalgets medlemmer.

For så vidt angår ransagning af de i § 793, stk. 1, nr. 1, nævnte genstande over for mistænkte samt ransagning over for ikke-mistænkte, kræves der ifølge stk. 2, 1. pkt., retskendelse.

Om baggrunden for den foreslåede fordeling af kompetencen henvises til kapitel 3.2., side 62 ff, og kapitel 4.2., side 72 f.

Stk. 2, 2. og 3. pkt. og stk. 4, indeholder bestemmelser om retskendelsens indhold og om fremgangsmåden ved behandlingen af en af politiet fremsat begæring om ransagning. Den adgang, som efter stk. 4 skal gives for den, mod hvem indgrebet retter sig, til at udtale sig, inden retten træffer afgørelse om ransagning, gælder ikke for retsmøder, der afholdes med henblik på at opnå rettens forudgående kendelse om ransagning, jf. henvisningen til § 748, stk. 1, 2. pkt. Reglen vil derfor kun få praktisk anvendelse

delse i de tilfælde, hvor retten efterfølgende tager stilling til, om en ransagning, foretaget på grundlag af "periculum in mora"-reglen i stk. 3, skal godkendes. Udtalelse kan afgives til politirapport, der videregives til retten. En anmodning om at udtale sig direkte over for retten skal dog imødekommes. Der henvises i øvrigt til kapitel 3.3., side 65 f, og kapitel 4.2., side 72.

Stk. 3 indeholder en regel om de tilfælde, hvor øjemedet ville forspildes ved at afvente en retskendelse ("periculum in mora"). Reglen giver politiet adgang til at træffe en foreløbig beslutning om ransagning i disse tilfælde. Indgrebet skal i så fald snarest og senest inden 24 timer forelægges for retten, der ved kendelse afgør, om indgrebet kan godkendes. Såfremt der efter ransagningens gennemførelse meddeles samtykke til indgrebet (som hovedregel skriftligt, jf. § 795, stk. 1, og § 796, stk. 5), bortfalder pligten til at forelægge indgrebet for retten. Meddeles samtykke efter forelæggelse af sagen for retten, skal retten ikke tage stilling til indgrebet, jf. nærmere side 67 f og side 76.

Stk. 5 indeholder en bestemmelse om betydningen af, at en mistænkt meddeler samtykke til ransagning. Hvis samtykke meddeles, indebærer det, at kompetencen til at træffe bestemmelse om indgrebet overføres til politiet. Samtykke medfører derimod ikke, at de øvrige regler i lovens kapitel 73, herunder kravene til kriminalitetens art, mistankens styrke og indikationen, kan fraviges. Politiet vil således ikke kunne træffe bestemmelse om ransagning, medmindre betingelserne i § 794, stk. 1 og 2, er opfyldt, selv om der meddeles samtykke til indgrebet. Det foreslås, at samtykke som efter de gældende regler skal foreligge skriftligt.

Om begrundelsen for udformningen af reglen henvises til kapitel 3.4., side 66 ff.

Bestemmelsen i stk. 6 er indsat i lovudkastet med henblik på at skabe hjemmel for politiet til at foretage ransag-

ning af gerningssteder, hvor det ikke er praktisk muligt forinden at opnå samtykke fra den ikke-mistænkte, der har rådighed over lokaliteten eller genstanden. Reglen har især betydning, hvor der konstateres indbrud i huse eller lejligheder, hvis indehavere er bortrejst, eller i ubeboede sommerhuse. Underretning om en ransagning foretaget i medfør af denne regel skal snarest gives den, der har rådighed over lokaliteten eller genstanden, men sagen skal ikke forelægges for retten. Der er dog adgang til at indbringe en sådan ransagning for retten i medfør af reglen i retsplejelovens § 746, stk. 1.

Der henvises i øvrigt til kapitel 4.3., side 73 ff.

Til § 797.

I stk. 1 foreslås, at den proportionalitetsgrundsætning, som antages at gælde ved alle straffeprocessuelle tvangsindgreb, lovfæstes også for ransagning. Reglen gælder for indgreb både mod mistænkte og ikke-mistænkte og foreslås udformet i overensstemmelse med retsplejelovens § 782, stk. 1, om indgreb i meddelelseshemmeligheden. Der henvises i øvrigt om proportionalitetsgrundsætningen til kapitel 3.1.4., side 61.

Stk. 2 indeholder en bestemmelse om, at der ved afvejningen efter stk. 1 særligt skal lægges vægt på, om ransagningen er forbundet med ødelæggelse eller beskadigelse af ting, jf. nærmere kapitel 5.2.6., side 88 f.

Til § 798.

Bestemmelsen i lovudkastets § 798 indeholder regler om politiets fremgangsmåde ved gennemførelsen af ransagninger.

I stk. 1 lovfæstes den almindelige grundsætning om skånsomhed, som antages at gælde for alle straffeprocessuelle tvangsindgreb. En lignende regel findes i dag i retsplejelovens § 800. Lovudkastets bestemmelse er udformet, således at det specielt angives, at ransagning så vidt muligt

skal foretages uden at forårsage ødelæggelse og beskadigelse og uden at **vække** unødigt opsigt. Heraf følger bl.a., at politiet - som det i dag er foreskrevet i § 799, stk. 4 - inden ransagningen iværksættes, skal opfordre dem, der træffes til stede, til at åbne låste døre, genstande m.v. samt til at udlevere eftersøgte genstande. Der henvises i øvrigt til kapitel 5.1., side 79, kapitel 5.2., side 80, og kapitel 5.2.6., side 88.

I stk. 2, 1. og 2. pkt., fastsættes regler om pligten til at gøre den, mod hvem indgrebet rettes, eller andre tilstedeværende bekendt med ransagningens foretagelse og grundlaget herfor. Oplysning om grundlaget for ransagningen bør omfatte en kort beskrivelse af sigtelsen og de omstændigheder, der begrundet ransagningen, samt det formelle grundlag for ransagningen. Foreligger der retskendelse for indgrebet, skal denne på begæring forevises.

Endvidere foreslås det, at politiet ligesom efter gældende ret skal opfordre tilstedeværende til at overvære ransagningen. Se i øvrigt kapitel 5.2.2., side 83.

Stk. 2, 3. pkt., indebærer i forhold til gældende ret en ændring i pligten til at tilkalde vidner til ransagning. Efter forslaget har den, mod hvem ransagningen retter sig, adgang til at udpege en bestemt person til som vidne at overvære ransagningen. Det forudsættes, at politiet gør den pågældende bekendt med denne ret. Adgangen til at kræve et bestemt vidne til stede gælder kun, hvis det kan ske uden fare for efterforskningen. Se nærmere herom side 84 ff.

Ved bestemmelsen i stk. 2, 4. pkt., opretholdes den gældende regel i retsplejelovens § 799, stk. 2, hvorefter der kan træffes bestemmelse om fjernelse af tilstedeværende, såfremt formålet med ransagningen gør det påkrævet, eller der lægges hindringer i vejen for ransagningen. Reglen er forenklet i forhold til den gældende bestemmelse. Der henvises til side 86.

Såfremt ingen træffes til stede, skal der ifølge lovudkastets stk. 3 ved de mere byrdefulde ransagninger som beskrevet i § 793, stk. 1, nr. 1, så vidt muligt tilkaldes to vidner eller husfæller til at overvære ransagningen, ligesom der efterfølgende skal gives den, der har rådighed over husrummet eller genstanden, meddelelse om ransagningen. Underretning kan gives ved, at der efterlades en meddelelse på stedet. En sådan meddelelse bør indeholde oplysning om tidspunktet og grundlaget for ransagningen og om eventuelt beslaglagte genstande. Endvidere bør det anføres, hvortil henvendelse kan rettes, hvis yderligere oplysninger ønskes.

Se i øvrigt side 89 f.

Til § 799.

Bestemmelsen indeholder en ny regel, hvorved politiets adgang til at foretage hemmelig ransagning reguleres. Forslaget støttes af udvalgets flertal, mens to medlemmer af udvalget finder, at hemmelig ransagning bør begrænses til sager, der vedrører overtrædelse af straffelovens kapitel 12 og 13, jf. side 100 ff.

Ved forslaget gives der adgang til, at ransagning i særlige tilfælde kan foretages, uden at den, mod hvem indgrebet rettes, eller andre gøres bekendt hermed. En sådan hemmelig ransagning skal efter forslaget kun kunne finde sted i de tilfælde, hvor der ifølge retsplejelovens § 781 kan ske rumaflytning. Det vil navnlig sige, at hemmelig ransagning kun kan komme på tale i tilfælde, hvor efterforskningen vedrører en forbrydelse, som har medført, eller som kan medføre fare for menneskers liv eller velfærd eller for betydelige samfundsværdier. Endvidere skal reglerne i lovens kapitel 71 (indgreb i meddelelshemmeligheden) om advokatbeskikkelse (§§ 784 og 785), om efterfølgende underretning (§ 788) og om tidsfrist og om indberetning til Justitsministeriet om uberettigede indgreb (§ 783, stk. 2 og 3) iagttages.

Hemmelig ransagning skal efter forslaget ikke kunne finde sted hos personer, der i medfør af retsplejelovens S 170 er udelukkede fra at afgive vidneforklaring i sagen. Undtagelsen omfatter den mistænkte præst, læge og advokat samt disses medhjælpere.

Der henvises om hemmelig ransagning i øvrigt i det hele til kapitel 5.5., side 99 ff.

Til § 800.

Bestemmelsen regulerer politiets anvendelse af tilfældighedsfund, d.v.s. fund af spor, som vedrører en anden forbrydelse end den, der dannede grundlag for ransagningen. Det foreslås, at tilfældighedsfund alene må anvendes som bevis i retten, såfremt tilfældighedsfundet vedrører en lovovertrædelse, som i sig selv kunne have begrundet ransagning. Reglen er udformet i overensstemmelse med retsplejelovens S 789 om tilfældighedsfund i forbindelse med indgreb i meddelelshemmeligheden.

Der henvises om begrundelsen for reglen samt dens anvendelsesområde til kapitel 5.3., side 91 f.

Til § 2.

Udvalget har ikke fundet det nødvendigt at foreslå særlige overgangsbestemmelser. De foreslåede regler finder således anvendelse på alle ransagninger, der iværksættes efter lovens ikrafttræden.

B I L A G

Bilag 1.

Norske, svenske, tyske og engelske regler om ransagning.

1. Norge.

De norske regler om ransagning findes i den norske straffeprocesslov (lov om rettergangsmåten i straffesaker) kapitel 15 (§§ 192-202).

Ifølge lovens § 192, stk. 1, kan der foretages ransagning med henblik på anholdelse eller for at søge efter bevis eller ting, der skal beslaglægges, af bolig, rum eller opbevaringssted, hvorover en person, der mistænkes for en handling, som efter loven kan medføre frihedsstraf, har rådighed. Ransagning hos en ikke-mistænkt, kan efter § 192, stk. 2, foretages, når der er "skjellig" grund til mistanke om en lovovertrædelse, der kan medføre frihedsstraf. Herudover stilles krav om, at handlingen er foretaget på stedet eller den mistænkte er pågrebet på stedet eller har været der under forfølgning på fersk gerning eller friske spor, eller at der i øvrigt er særlig grund til at antage, at den mistænkte kan pågribes der, eller der kan findes bevis eller ting, der kan beslaglægges.

Beslutning om ransagning træffes af retten, medmindre der meddeles skriftligt samtykke, jf. § 197, stk. 1. Beslutning om ransagning kan dog træffes af påtalemyndigheden, hvis der er "fare ved ophold", jf. § 197, stk. 2, og af en politimand, når en mistænkt træffes eller forfølges på fersk gerning eller friske spor, eller når der er "sterk mistanke" om en handling, der efter loven kan medføre straf af fængsel i 6 måneder, og der er nærliggende fare for, at formålet med ransagning ellers ville forspildes.

Påtalemyndigheden kan kun træffe bestemmelse om ransagning af redaktionslokaler, såfremt det er sandsynligt, at efterforskningen vil lide væsentlig skade, hvis rettens beslutning skal afventes.

Undersøgelser med henblik på efterforskning andre steder end bolig, rum eller opbevaringssted kan efter § 202 uden samtykke fra ejer eller besidder foretages efter rettens eller påtalemyndighedens beslutning eller, hvis der er "fare ved ophold", efter beslutning af en tjenestemand i politiet.

Såkaldt "razzia", d.v.s. ransagning af flere huse eller rum i et nærmere afgrænset område, kan finde sted, hvis der er mistanke om en lovovertrædelse, der efter loven kan medføre fængsel i 8 år eller derover, og hvis der er grund til at antage, at gerningsmanden holder sig skjult i området, eller der kan findes bevis eller ting, der kan beslaglægges, jf. § 194. Kompetencen til at træffe beslutning om "razzia" følger af de almindelige regler.

Efter § 193 kan der, uden at betingelserne for ransagning i § 192 er opfyldt, foretages ransagning af hus eller rum, som efter sin art er tilgængeligt for alle, eller er stedet for en virksomhed, der kræver tilladelse af politiet. Kompetencen til at træffe beslutning om ransagning i disse tilfælde tilkommer efter § 198 politiet.

Om fremgangsmåden ved ransagning bestemmes det i § 199, at ransagningen så vidt muligt skal ske i overværelse af et vidne. Beslutningen om ransagningen skal læses op eller forevises. Såfremt der ikke foreligger en skriftlig beslutning, skal der oplyses om baggrunden for ransagningen og dens formål, jf. § 200. Såfremt den, hos hvem ransagningen skal foretages, er fraværende, skal en husfælle eller nabo tilkaldes, hvis det kan ske uden ophold. Ransagning skal efter § 201 foretages så skånsomt, som forholdene tillader, og bør kun i "påtrængende tilfælde" foretages på helligdage eller om natten (mellem kl. 21 og 6).

2. Sverige.

De svenske regler om ransagning under efterforskning findes i rättegångsbalken, 28. kapitel, §§ 1-10.

Ransagning med henblik på at søge efter genstande, der skal beslaglægges, eller spor kan efter 28. kapitel, § 1, foretages af hus, rum eller lukket opbevaringssted, såfremt der er begået en forbrydelse, der kan medføre fængsel.

Hos andre end den, der med rimelighed ("skäligen") kan mistænkes for forbrydelsen, må husransagning kun foretages, såfremt lovovertrædelsen er begået dér, den mistænkte er pågrebet dér, eller der er særlig grund ("synnerlig anledning") til at antage, at der dér kan findes spor eller genstande, der kan beslaglægges.

Husransagning med henblik på anholdelse, forkyndelse eller med henblik på at foretage kropsvisitation eller kropsbesigtigelse kan efter § 2 foretages hos den pågældende eller hos andre, såfremt der er særlig grund ("synnerlig anledning") til at antage, at den pågældende opholder sig der.

Beslutning om ransagning træffes efter § 4 af undersøgelseslederen, anklageren eller retten. Hvis ransagningen må antages at blive særlig omfattende eller medføre særlige ulemper, bør beslutningen træffes af retten, medmindre der er fare ved udsættelse af undersøgelsen. Kompetencen til at træffe beslutning om ransagning tilkommer politiet, såfremt der foreligger "periculum in mora" ("fara i dröjsmål"), og ransagningen sker med henblik på anholdelse eller med henblik på beslaglæggelse af opsporede effekter eller under forfølgning på fersk gerning.

Den mistænkte samtykke til ransagning kan alene tillægges betydning, såfremt det indeholder en begæring om foretagelse af ransagning.

Undersøgelser på andre ikke frit tilgængelige steder end hus, rum eller lukket opbevaringssted, kan foretages efter beslutning af politiet, undersøgelseslederen eller anklageren, jf. § 10.

Endvidere er der efter § 3 adgang til at ransage i bygninger, som er tilgængelige for almenheden, som er tilholdssted for løsgængere eller lovovertrædere, eller hvor eftersøgte genstande plejer at blive opkøbt eller modtaget i pant, selv om betingelserne i §§ 1 og 2 ikke er opfyldt.

Om fremgangsmåden ved ransagning er det i § 7 bestemt, at den, hos hvem ransagningen foretages, eller, hvis den pågældende er fraværende, hans husfælle, skal have adgang til at overvære ransagningen og tilkalde et vidne. Endvidere skal så vidt muligt et af politiet tilkaldt vidne være til stede. Er ingen truffet ved ransagningen, skal der efterfølgende ske underretning af den pågældende.

Der må ikke forvoldes skade eller ulempe i højere grad end uundgåeligt nødvendigt, og ransagning må ikke uden særlig grund foretages i tidsrummet mellem kl. 21 og 6, jf. § 6.

3. Forbundsrepublikken Tyskland.

De tyske regler om ransagning (Durchsuchung) findes i den tyske Strafprozessordnung (StPO).

Der sondres mellem ransagning hos mistænkte og ikke-mistænkte personer.

Ransagning hos mistænkte kan ske med henblik på at finde bevismidler, såfremt det må antages, at ransagningen vil resultere i fund heraf. Endvidere kan ransagning hos mistænkte ske for at foretage anholdelse, jf. StPO § 102.

Kompetencen til at træffe beslutning om ransagning hos mistænkte er tillagt retten. Ved "periculum in mora" kan beslutningen dog træffes af statsadvokaten og politiet.

Ransagning hos **ikke-mistænkte** kan efter StPO § 103 finde sted med henblik på at foretage anholdelse af en mistænkt, finde spor af en lovovertrædelse eller med henblik på at beslaglægge bestemte genstande, såfremt der foreligger omstændigheder, hvoraf det kan sluttet, at den eftersøgte person eller genstand befinder sig der. Endvidere kan ransagning hos ikke-mistænkte ske, såfremt den sigtede er anholdt på stedet eller har betrådt det på flugt under forfølgelse. I de sidstnævnte tilfælde kræves det ikke, at der foreligger særlige grunde til at antage, at bevismidler m.v. kan findes der.

Ransagning af samtlige rum og boliger i en bygning kan ske med henblik på anholdelse af en person, der sigtes for terroristhandlinger m.v., såfremt der er grund til at antage, at den sigtede befinder sig i bygningen.

Beslutning om iværksættelse af ransagning hos en ikke-mistænkt træffes af retten og i tilfælde af "periculum in mora" af statsadvokaten eller politiet. Politiet kan dog ikke beslutte ransagning af alle rum og boliger i en bygning.

Ransagning ved nattetide (i sommerperioden kl. 21 - 04 og i vinterperioden kl. 21 - 06) må ifølge StPO S 104 kun foretages, såfremt det sker under forfølgning på fersk gerning, såfremt der foreligger "periculum in raora" eller med henblik på pågribelse af en undvegen fange. Dette gælder dog ikke for ransagning på offentligt tilgængelige steder og steder, hvorfra der drives casino, prostitution, våbenhandel m.v.

Ifølge StPO § 106 skal indehaveren af de rum og/eller genstande, der skal ransages, eller i dennes fravær hans husfælle eller nabo, have adgang til at overvære ransagningen. Angår ransagningen en ikke-mistænks rum eller genstande, skal den pågældende eller dennes husfælle eller nabo gøres bekendt med ransagningens formål inden iværksættelsen.

Den ansvarlige for ransagningen skal på begæring udstede en skriftlig erklæring om baggrunden for ransagningen. Beretningen skal endvidere indeholde oplysning om, hvorvidt noget mistænkeligt blev fundet på stedet og om eventuel beslaglæggelse.

4. England.

De engelske regler om ransagning findes i the Police and Criminal Evidence Act 1984, chapter 60, part II, section 8-18 og 23.

Ransagning kan foretages af alle lokaliteter og genstande, herunder køretøjer, skibe, telte, offshore-installationer, og flytbare genstande, jf. section 23. Der sondres mellem ransagning med henblik på at finde bevismateriale og ransagning med henblik på at foretage anholdelse eller fuldbyrde en kendelse om beslaglæggelse.

Ransagning med henblik på at finde bevismateriale kræver retskendelse (search warrant). Ransagning med dette formål kan ske, såfremt en alvorlig forbrydelse er begået, såfremt det må antages, at bevismateriale af betydelig værdi for efterforskningen kan findes på stedet, og såfremt det pågældende bevismateriale ikke særligt er undtaget fra ransagning. Herudover stilles der krav om, at det ikke på anden måde er muligt at få adgang til den pågældende lokalitet eller genstand og til det pågældende bevismateriale, at adgang til stedet eller genstanden ikke vil blive tilladt, medmindre der foreligger retskendelse, eller at formålet med ransagningen vil forspildes, hvis den ikke gennemføres straks.

Der sondres i disse tilfælde ikke mellem ransagning hos mistænkte og ikke-mistænkte.

Særligt undtaget fra ransagning er bl.a. kommunikation mellem en juridisk rådgiver og en klient, materiale, der indeholder forretningshemmeligheder, samt i et vist omfang

materiale til brug for journalistisk virksomhed. Ransagning af dette materiale kan dog tillades under særlige betingelser, jf. lovens bilag 1.

Om fremgangsmåden ved ransagning efter en "search warrant" bestemmes i section 16, at ransagning så vidt muligt skal iværksættes på et rimeligt tidspunkt. Politiet skal gøre den, mod hvem ransagningen rettes, eller, hvis den pågældende er fraværende, en eventuel anden tilstedeværende, bekendt med kendelsen om ransagning og udlevere en kopi heraf. Træffes ingen til stede, skal en kopi af ransagningskendelsen efterlades på stedet. Ransagningen må ikke udstrækkes ud over sit formål, og der skal udfærdiges rapport om ransagningens omfang og resultater.

Ransagning med henblik på at foretage anholdelse, fuldbyrde en kendelse om beslaglæggelse eller for at redde liv og afværge person- eller alvorlig materielskade kan ske efter politiets beslutning, jf. section 17.

For ransagning med henblik på anholdelse kræves det, at politiet har rimelig grund til at antage, at den eftersøgte er på stedet. På steder, hvor der findes to eller flere separate boliger, kan ransagning kun foretages af fællesarealer og af de boliger, hvor politiet har rimelig grund til at antage, at den pågældende kan opholde sig.

Ransagning af lokaliteter og genstande, hvorover en anholdt har rådighed, kan foretages efter politiets beslutning for at finde bevismateriale, hvis der er rimelig grund til at tro, at der på stedet er spor efter den lovovertrædelse, som den pågældende er anholdt for, eller af lignende lovovertrædelser.

Herudover findes i part I særlige regler om standsning og ransagning af køretøjer. Således kan politiet standse og undersøge et køretøj og alt, hvad der er i eller på køretøjet, hvis der er rimelig grund til at antage, at der kan findes stjålne eller ulovlige genstande.

Ved ulovlige genstande forstås ulovlige våben samt genstande tilvirket eller medbragt med henblik på tyveri, brugstyveri af køretøj eller bedrageri.

Såfremt et køretøj tilbageholdes uden forudgående beslaglæggelse, skal der gives oplysning om baggrunden for undersøgelsen og formålet hermed. Endvidere skal der **udfærdiges** en rapport om undersøgelsen, dens formål og begrundelse m.v. Kopi af rapporten skal på begæring udleveres til den person, der ejer eller på tidspunktet for undersøgelsen rådede over køretøjet.

Reglerne finder tilsvarende anvendelse på skibe, luftfartøjer og luftpuddefartøjer.

Endelig findes der i part I særlige regler om "road checks", d.v.s. undersøgelse af alle eller en del af de køretøjer, som passerer en bestemt vej, med henblik på at finde en person, der har begået eller vil begå en lovovertrædelse, et vidne til en lovovertrædelse eller en person, der ulovligt er på fri fod.

Beslutning om "road check" kan træffes af en politikommisær eller dennes overordnede. Beslutningen skal være skriftlig og kan gælde i indtil 7 dage. Forlængelse kan ske med 7 dage ad gangen.

Det kræves, at der er rimelig mistanke om en alvorlig lovovertrædelse, der kan begrunde anholdelse, og om, at den eftersøgte person er eller snart vil komme til stedet.

Føreren af et køretøj, der stoppes under en vejkontrol, kan kræve skriftlig oplysning om formålet med kontrollen.

Bilag 2.

Strafferetsplejeudvalgets statistiske undersøgelse af anvendelsen af ransagning.

Til brug for udvalgets vurdering af anvendelsen af ransagninger og fremgangsmåden ved disse har politikredsene Hillerød, Hjørring og Århus besvaret spørgeskemaer vedrørende ransagninger, der blev foretaget i politikredsen i perioden 1. marts 1988 til 31. maj 1988. Det anvendte spørgeskema er optrykt side 152.

Der er til udvalget indsendt ialt 203 udfyldte spørgeskemaer for ovennævnte periode. Besvarelsene fordeler sig således på politikredsene:

	Ialt	Kriminal- politi	Ordens- politi	Uoplyst
Hillerød	61	38	23	
Hjørring	36	22	5	9
Århus	106	103	3	

Materialet omfatter 163 ransagninger foretaget af kriminalpolitiet og 31 ransagninger foretaget af ordenspolitiet. Af 9 besvarelser fremgår det ikke, om ransagningen er foretaget af kriminal- eller ordenspolitiet.

På grund af de forholdsvis få besvarelser vedrørende ransagninger foretaget af ordenspolitiet, må det antages, at materialet ikke omfatter samtlige ransagninger foretaget i politikredsene i perioden.

Ransagning mod mistænkte/ikke-mistænkte.

Langt hovedparten af de af undersøgelsen omfattede ransagninger er foretaget over for mistænkte, mens kun ganske få ransagninger er sket hos ikke-mistænkte.

De fleste ransagninger er foretaget af husrum, d.v.s. boliger, erhvervslokaler, kahytsrum og lignende samt genstande i lokalerne, herunder dokumenter. En del af de foretagne ransagninger har omfattet flere "genstande". Formålet med de af undersøgelsen omfattede ransagninger har oftest været at finde bevismidler eller ting, der kan beslaglægges. For nogle af ransagningerne har der været flere formål, f.eks. både at finde bevismidler og personer, der skal anholdes.

Fordelingen er således:

		<u>Mistænkte.</u>	<u>Ikke-mistænkte.</u>
Antallet af ransagninger.		197	6
Genstanden for ransagning.	Husrum	158	6
	Personer	55	
	<u>Andet</u>	<u>25</u>	<u>-</u>
Formålet med ransagningen.	Finde personer.	21	
	Finde bevis eller ting, der kan beslaglægges.	191	6
	Andre grunde.	1	
	<u>Uoplyst.</u>	<u>2</u>	<u>-</u>

Med hensyn til resultatet af de foretagne ransagninger fremgår det af undersøgelsen, at ialt 135 af de 203 ransagninger førte til fundet af personer, der skulle anholdes, eller genstande eller andet af betydning for sagen.

	Mistænk- te.	Ikke-mis- tænkte.
Fundet personer, genstande eller andet af betydning for sagen.	131	4
Ikke fundet noget af betydning for sagen.	65	2
Uoplyst.	1	

29 af de ialt 197 foretagne ransagninger over for mistænkte er sket i forbindelse med hjemfølgning af en sigtet efter anholdelse.

Tingsødelæggelse i forbindelse med ransagning er sket i én af de 203 ransagninger. Af 16 besvarelser fremgår det ikke, om ransagningen har medført ødelæggelse af ting.

Det retlige grundlag for gennemførelsen af ransagning er i de fleste tilfælde samtykke fra den, mod hvem ransagningen retter sig. Kun i ganske få tilfælde er ransagningen sket efter retskendelse. Tilkaldelse af vidner er ligeledes sjældent forekommende, idet der meddeles afkald på vidners tilstedeværelse.

	Mistænk- te.	Ikke-mis- tænkte.
Ransagninger med samtykke.	168	5
Ransagning efter retskendelse.	12	
<u>Uoplyst.</u>	<u>12</u>	<u>1</u>
Vidner tilkaldt	13	
Vidner ikke til- kaldt.	Afkald på vidner. 115	5
	Ikke muligt at tilkalde vidner. 6	-
Uoplyst.	63	1

Fordelingen af ransagninger på grundlag af de påsigtede

lovovertrædelsers art:

Sigtelse for:	Antal ransagninger:
Dokumentfalsk	4
Manddrab	2
Forvoldelse af fare for liv og førlighed (Strfl. § 252)	3
Trusler	2
Racediskrimination	1
Tyveri	75
Hæleri	3
Røveri	1
Narkotikakriminalitet	82
Våbenloven	13
Spiritus- eller promillekørsel	6
Udlændingelov	1
Lov om radiokommunikation	1
Sigtelse for flere forskellige lovovertrædelser	7
Uoplyst	1
Ransagning med henblik på anhol- delse til afsoning af bøde	1
Ialt.	203

Sigtelser for tyveri og narkotikakriminalitet er således ikke overraskende det hyppigst forekommende grundlag for ransagning, hvilket har sammenhæng med disse lovovertrædelsers hyppighed, og at der ofte er grundlag for en formodning om, at man ved en ransagning vil kunne finde tyvekoster eller narkotika. Såfremt alle ransagninger foretaget af ordenspolitiet havde været medtaget, ville antallet af ransagninger vedrørende sigtelse for **spiritus-** eller promillekørsel formentlig have været større.

Tidspunktet for foretagelsen af ransagning.

De fleste ransagninger foretages ifølge det foreliggende materiale i dagtimerne, mens ransagning i aften- og natte- timerne ikke forekommer så ofte.

Begyndelsestidspunkterne for de af undersøgelsen omfattede ransagninger fordeler sig således:

Begyndelsestidspunkt:	Antal ransagninger:
Kl. 6.00 - 8.59	4
Kl. 9.00 - 16.59	136
Kl. 17.00 - 22.59	49
Kl. 23.00 - 5.59	9
<u>Uoplyst</u>	<u>5</u>
Ialt	203

STRAFFERETSPLEJEUDVALGET

STATISTIKSKEMA
vedrørende
RANSAGNINGER

Skemaet udfyldes efter hver foretaget ransagning dog ikke ved visitation af anholdte personer eller af personer, der hensættes i detentionen, såfremt visitationen kun har været begrundet i sikkerhedsmæssige hensyn.

Journalnr. .....

Tidspunkt

Ransagning foretaget ..... klokken .....
(dato)

Lovovertrædelsens art.

Ransagningen blev foretaget som led i efterforskning i en sag vedrørende.....*

Genstanden for ransagningen.

(Sæt kryds)

Ransagning af husrum (boliger, erhvervslokaler, kahytsrum og lignende samt genstande i lokalerne, herunder dokumenter).....

Ransagning af personer .....

Ransagning af andet, f.eks. biler, **garderobebokse** eller tasker på offentligt sted .....

Begrundelsen for ransagningen.

For at finde personer (med henblik på anholdelse eller andet).....

For at finde bevismidler eller ting, der kan beslaglægges .....

Af andre grunde .....

*) Skriv kriminalitetens art med en kort betegnelse, f.eks. : "tyveri", "narko" eller "spirituskørsel". Ved sjældent forekommende typer af lovovertrædelser, herunder særlovsovertrædelser, bør lovens navn anføres.

Hos sigtede eller mistænkte ?

Ransagning foretaget hos en person, der er sigtet eller mistænkt .....

Ransagning hos en person, der ikke er sigtet eller mistænkt .....

Fremgangsmåden ved ransagningen.

Ransagning med samtykke .....

Ransagning efter retskendelse .....

Ransagning med tilstedeværelse af vidner, jf. retsplejelovens § 798, stk. 3 .....

Ved ransagning uden vidner anføres årsager:

Afkald på vidner .....

Tilkaldelse af vidner ikke skønnet mulig .....

Ransagning i forbindelse med hjemfølgning af en anholdt .....

Tingsbeskadigelse ?

Ransagning uden tingsbeskadigelse .....

Ransagning med tingsbeskadigelse (f.eks. af låsetøj) .....

Resultatet af ransagningen.

Fundet personer, genstande eller andet af betydning for sagen .....

Ikke fundet personer, genstande eller andet af betydning for sagen .....

(Hvis der er behov derfor, kan der sættes mere end ét kryds i hvert afsnit, f.eks. hvis ransagningen både har omfattet husrum og personer, der blev antruffet på stedet, eller hvis en ransagning er foretaget med samtykke i forbindelse med hjemfølgning af en anholdt).

Udvalgets generelle bemærkninger i betænkning 1023/1984, side 18-23, om reguleringsmuligheder vedrørende straffeprocessuelle tvangsindgreb, herunder definitioner af "indikationskrav", "kriminalitetskrav" m.v.

1.5. Reguleringsmuligheder.

I det omfang anvendelsen af straffeprocessuelle tvangsmidler tillades, opstår der spørgsmål om en nærmere regulering heraf. Sådan regulering kan angive, hvilken myndighed, der skal afgøre, om indgrebet må anvendes (kompetenceregler), under hvilke former beslutning herom skal truffes (formregler), hvilke materielle betingelser, der skal stilles for at tillade anvendelsen, samt de krav, der må stilles til selve gennemførelsen af indgrebet.

For så vidt der findes behov for regulering af andre efterforskningsmidler, opstår tilsvarende spørgsmål.

1.5.1. Kompetenceregler.

Efterforskning af strafbare forhold varetages af politiet, jfr. retsplejelovens § 742. Det er derfor naturligt, at initiativet til iværksættelse af straffeprocessuelle tvangsindgreb udgår fra politiet.

I et vist omfang, navnlig når der er tale om mindre byrdefulde indgreb, kan afgørelsen af, om indgrebet må foretages og på hvilken måde, henlægges til politiet, der i så fald ikke behøver at indhente andres tilladelse for at foretage indgrebet. Dette gælder således en anholdelse, der ikke udstrækkes udover 24 timer.

Interne kompetenceregler i politiet kan medføre, at den polititjenestemand, der iværksætter et tvangsindgreb, skal indhente tilladelse fra sin foresatte. Den interne kompetencefordeling i politiet er ikke i dag reguleret i retsplejeloven, men beror på tjenesteforskrifter, idet kompetencen principielt tilkommer vedkommende chef (politimester, politidirektør) og af denne kan delegeres til det øvrige personale.

Kompetencen til at træffe bestemmelse om iværksættelse af et straffeprocessuelt tvangsindgreb kunne også tænkes henlagt til vedkommende statsadvokat eller rigsadvokaten. I den gældende affattelse af retsplejeloven findes dog ingen kompetenceregler af denne art.

I det omfang politiet ikke kan træffe beslutning om et tvangsindgreb, er kompetencen efter de hidtil gældende regler henlagt til retten, hvorved man har etableret en retlig kontrol, der harmonerer vel med rettens overordnede funktion ved afgørelse af tvistigheder om lovligheden af politiets efterforsknings-skridt, jfr. retsplejelovens § 746. Ved grundlovens §§ 71 og 72 er det foreskrevet, at kompetencen til at træffe bestemmel-

se om varetægtsfængsling, husundersøgelse (ransagning), undersøgelse af breve og andre papirer samt brud på post-, telegraf- og telefonhemmeligheden skal være henlagt til retten.

Ved de straffeprocessuelle tvangsindgreb, for hvilke kompetencen er henlagt til retten (bortset fra varetægtsfængsling, hvor politiet har en selvstændig kompetence til forudgående frihedsberøvelse i 24 timer (anholdelse)), opstår der et særligt problem, såfremt indgrebet haster, og øjemedet med dets foretagelse vil forspildes ved at skulle afvente en retskendelse ("periculum in mora"). I de fleste af disse tilfælde hjemler retsplejeloven politiet adgang til at foretage en foreløbig iværksættelse af indgrebet. Hvis indgrebet er længerevarende, f.eks. beslaglæggelse eller telefonaflytning, skal dets iværksættelse og fortsættelse inden 24 timer forelægges retten til godkendelse. Hvis indgrebets indhold er udtømt inden udløbet af denne frist, hvilket typisk vil være tilfældet ved ransagning, skal indberetning indgives til retten inden fristens udløb.

"Periculum in mora" - tilfældene er formentlig egnede til en fælles regulering for så vidt angår alle straffeprocessuelle tvangsindgreb, idet de problemer, der opstår herved, i vidt omfang er fælles. Under hensyn til kommissoriet for nærværende betænkning har udvalget dog udformet en særlig "periculum in mora" - regel i forbindelse med indgreb i meddelelshemmeligheden.

1.5.2. Formregler.

Navnlig i de tilfælde, hvor kompetencen til at træffe afgørelse om et straffeprocessuelt tvangsindgreb er henlagt til retten, kan der være behov for en nærmere • gulering af afgørelsens form og tilblivelse. Dette gælder således spørgsmålet, om afgørelsen kræver kendelse eller kan ske ved beslutning, om der skal stilles særlige krav til begrundelsen i kendelsen, om forudgående retsmøde, underretning af den mistænkte og om eventuel beskikkelse af forsvarer. I forbindelse hermed behandles spørgsmålet om omgørelse af kendelser.

Også en væsentlig del af disse spørgsmål er fælles for alle straffeprocessuelle tvangsindgreb.

1.5.3. Materielle betingelser m.v.

Betingelserne for at iværksætte et straffeprocessuelt tvangsindgreb kan udsondres i forskellige typer af krav, jfr. nærmere Gammeltoft-Hansen, straffeprocessuelle tvangsindgreb, 1981, s. 95 ff.

Kriminalitetskravet angiver, hvilke kvalifikationer den lovovertrædelse, som mistanken angår, skal opfylde. Kriminalitetskravet kan udformes, således at det vedrører strafferammen for lovovertrædelsen, jfr. f.eks. kravet om fængsel i 1 år og 6 måneder og fængsel i 6 år for varetægtsfængsling efter henholdsvis § 762, stk.1 og stk. 2, i retsplejeloven. Kriminalitetskravet kan også udformes, således at det vedrører den konkret forskyldte straf, jfr. f.eks. reglen i § 762, stk. 3, om at det ved varetægtsfængsling ikke må påregnes, at lovovertrædelsen vil medføre straf af bøde eller hæfte. Endelig kan kriminalitetskravet udformes således, at bestemmelsen om det pågældende indgreb specificerer, hvilke lovovertrædelser der skal kunne danne grundlag for indgrebet. Ved nogle indgreb stilles der ingen (eller meget beskedne) krav om særlige kvalifikationer ved den påsigtede lovovertrædelse. Dette er således tilfældet ved anholdelse, hvor det ifølge § 755, stk. 1, er tilstrækkeligt, at der foreligger mistanke om strafbart forhold, der er undergivet offentlig påtale.

Mistankekravet angiver graden af den styrke, som mistanken om forbindelsen med lovovertrædelsen skal have. Ved varetægtsfængsling skal der således efter § 762, stk. 1, foreligge "begrundet mistanke", medens der for at varetægtsfængsle efter § 762, stk. 2, kræves, at der foreligger en "særlig bestyrket mistanke". § 755 om anholdelse kræver kun, at den pågældende "med rimelig grund mistænkes".

Ved indikationskravet forstås angivelsen af, hvilke hensyn

der kan begrunde anvendelsen af det konkrete tvangsindgreb, samt hvilken styrke disse hensyn skal have i den konkrete sag. For varetægtsfængsling er indikationskravet i retsplejeloven angivet ved opregningen af de i § 762, stk. 1, nr. 1, 2 og 3, og stk. 2 anførte hensyn (flugtfare, gentagelsesfare, bevisødelæggelsesfare og retshåndhævelsesbehov) samt ved angivelsen af, i hvilket omfang faren eller behovet skal være til stede ("bestemte grunde" og "skannes at krave").

Ved ethvert straffeprocessuelt tvangsindgreb antages der at galde en proportionalitetsgrundsætning, ifølge hvilken der ikke må være misforhold mellem på den ene side den skade og de forstyrrelser, som indgrebet forvolder hos dem, det rammer, og på den anden side sagens betydning og indgrebets nødvendighed. Proportionalitetsgrundsætningen kan siges at udgøre en grundlæggende betingelse for al anvendelse af straffeprocessuelle tvangsindgreb. Flere af de øvrige opstillede krav har sammenhang med proportionalitetsgrundsætningen. Også selv om de øvrige krav er opfyldt, bør proportionalitetsgrundsætningen dog tages i betragtning ved vurdering af omstændighederne i den enkelte sag.

I proportionalitetsgrundsætningen kan formentlig også indlægges et krav om, at indgrebet ikke må foretages, såfremt dets øjemed kan tilgodeses ved et mindre byrdefuldt efterforskningsmiddel.

Proportionalitetsgrundsætningen er nu lovfestet med hensyn til anholdelse og varetægtsfængsling i retsplejelovens § 755, stk. 4, § 762, stk. 3, og - for så vidt angår den sidstnævnte forgrening af grundsætningen - i § 765 om varetagtssurrogater.

Ved en samlet omskrivning af hele afsnittet i retsplejeloven om sagens forberedelse, inden tiltale rejses, ville det formentlig være hensigtsmæssigt at udforme en generel proportionalitetsregel.

Endelig antages der ved siden af proportionalitetsgrundsætningen at galde en generel "skånsomhedsgrundsætning", ifølge hvil-

ken ethvert tvangsindgreb skal søges gennemført på en måde, der er så skånsom som muligt over for den eller dem, som rammes af indgrebet. Også denne grundsætning er nu lovfæstet for så vidt angår anholdelse og varetægtsfængsling, jfr. retsplejelovens §§ 758 og 770. På samme måde som proportionalitetsgrundsætningen kunne skånsomhedsgrundsætningen ved en samlet nyredigering af retsplejeloven udformes som en generel regel.

R I G S A D V O K A T E N

RM 12 .1
April 1959.
J.nr. 637/58.Ransagning - samtykkeerklæring m.v.

På given foranledning skal jeg bede iagttaget, at samtykke til ransagning efter retsplejelovens § 758, stk. 1 (nu § 797) sikres ved den pågældendes underskrift til rapport eller på anden måde.

Det bedes endvidere iagttaget - også i tilfælde, hvor ransagning sker efter samtykke - at den pågældende udtrykkeligt forespørges, om han ønsker vidner tilkaldt ved ransagningen, jfr. retsplejelovens § 759, stk. 3 (nu § 798, stk. 3). Herom gøres bemærkning i rapporten, og eventuelt samtykke sikres som angivet foran. På samme måde forholdes, når ransagning foretages uden den pågældendes tilstedeværelse, og der gives afkald på tilkaldelse af husfælle eller nabo, jfr. retsplejelovens § 760, stk. 1 (nu § 799, stk. 1).

(Der henvises til politiets lærebog . . . "Efterforskning" pkt. VII).

Opmærksomheden bør tillige være henvendt på, at også de øvrige formforskrifter i retsplejelovens kap. 69 (nu kap. 73) overholdes.

Genoptrykt 1983.

RIGSADVOKATEN

J.nr. 1190/69

København, den 7. januar 1970.

43/70¹

C I R K U L Æ R E S K R I V E L S E

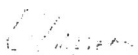
om fremgangsmåden ved ransagning.

På given foranledning skal jeg herved efter forhandling med Justitsministeriet **indskerpe** betydningen af, at de regler, der er fastsat i retsplejeloven om ransagning, herunder også reglerne om fremgangsmåden og formen, nøje overholdes.

Det bør således iagttages, at rettens kendelse som foreskrevet i § 760, stk. 3 oplses eller forevises, forinden ransagning påbegyndes. Når ransagning sker efter retskendelse, skal udskrift af kendelsen derfor altid medbringes. Hvor ingen kendelse foreligger, skal den pågældende gøres bekendt med formålet med ransagningen.

Som foreskrevet i R.M.12. 1 skal samtykke til ransagning sikres ved underskrift til rapport eller på anden måde. Uanset om ransagning sker med eller uden samtykke, skal den, hos hvem ransagningen foretages, forespørges, om der ønskes vidner tilkaldt, jfr. § 759, stk. 3. Herom gøres bemærkning i rapporten og eventuelt samtykke meddeles ved underskrift på rapporten eller på anden måde. På samme måde forholdes, når ransagning foretages uden sigtedes tilstedeværelse, og når der gives afkald på tilkaldelse af husfælle eller nabo, jfr. retsplejelovens § 760, stk. 1.

Opmærksomheden henledes på Rigspolitechefens blanket P 440 (Ransagningstilladelse), der er bestemt til anvendelse til disse erklæringer.

Olafsson

Cirkulæreskrivelse til samtlige statsadvokater, politimestre og politidirektøren i København.

POLITIDIREKTØREN

A-meddelelse

III, ta. 5.

Den 1% november 1978.

Ransagning af bolig, rum og gemmer,

1. Hjemmel til ransagning af bolig, rum og gemmer haves i retsplejelovens § 759 og kapitel 73.

I henhold til disse bestemmelser kan sådan ransagning foretages for at

- a) søge efter en mistænkt, som skal anholdes, eller
- b) søge efter spor af forbrydelsen eller efter ting, som er genstand for beslaglæggelse.

Ransagning kan som hovedregel kun foretages ifølge retskendelse, hvis ikke vedkommendes udtrykkelige samtykke foreligger.

Uden retskendelse kan politiet dog foretage ransagning i nævnte øjemed i de under afsnittene 2, 3 og 4 nævnte tilfælde.

Ved enhver ransagning skal de i afsnit 5 givne forskrifter overholdes.

2. Ransagning af husrum efter en mistænkt, som skal anholdes, kan foretages af politiet uden retskendelse i såvel sigtede hus som i anden mands hus, såfremt der er grund til at antage, at vedkommende opholder sig dér, og ransagningen i det foreliggende tilfælde ikke står i misforhold til sagens betydning, når

- a) den, der har rådighed over huset, udtrykkeligt samtykker i eftersøgningen,
- b) den mistænkte eftersættes under eller i umiddelbar tilknytning til udøvelsen af et strafbart forhold, eller
- c) der er grund til at antage, at øjemedet vil forspildes, hvis rettens kendelse skal afventes.

3. Ransagning efter spor af forbrydelsen eller efter ting, som er genstand for beslaglæggelse, kan foretages af politiet uden retskendelse og samtykke, når

- a) der er øjensynlig fare for, at øjemedet med ransagningen vil forspildes, hvis retskendelse skal afventes,

og det i tilfælde, hvor ransagningen skal foretages i:

sigtedes hus

- b) drejer sig om en sag, der er offentlig påtale undergivet, og som kan medføre højere straf end bøde, samt
- c) forbrydelsen er begået dér - eller sigtede er pågrebet dér eller har betrådt stedet, medens han forfulgtes på frisk gerning eller på friske spor - eller der er påviselig grund til at antage, at spor efter forbrydelsen eller ting, som kan beslaglægges, findes dér,

anden mands hus

- d) drejer sig om en statsadvokatsag, og
- e) de under c) anførte betingelser er opfyldt.

4. Ransagning af særlige lokaliteter. Uden nærmere betingelser kan politiet foretage ransagning af hus og rum,

- a) som efter deres bestemmelse er tilgængelige for alle og enhver,
- b) der står under politiets særlige tilsyn.

5. Fremgangsmåden ved ransagningen. Når ransagning foretages i henhold til retskendelse, skal udskrift af kendelsen altid medbringes og forevises eller oplæses for den pågældende, inden ransagningen påbegyndes*

I tilfælde, hvor der ikke foreligger retskendelse, skal den pågældende gøres bekendt med formålet med ransagningen, og der skal affattes en beretning (P 440), som skal **medunderskrives** af de tilkaldte vidner, jfr. nedenfor.

Har ransagning været foretaget uden retskendelse og samtykke, skal spørgsmålet om ransagningens lovlighed inden 24 timer forelægges for retten i en særlig rapport, indeholdende de fornødne oplysninger om stedet for, og formålet med ransagningen og begrundelsen for, at den er foretaget.

Den, hos hvem ransagningen skal foretages, skal opfordres til at overvære den. Er pågældende fraværende, skal en husfælle eller nabo tilkaldes, hvis det kan ske uden ophold.

Der skal så vidt muligt - medmindre pågældende udtrykkeligt giver afkald herpå - tilkaldes 2 uberygtede personer som vidner, og enhver er pligtig til inden for en afstand af 2 km fra sin bopæl at efterkomme anmodning herom.

Uanset om ransagning sker med eller uden samtykke, skal den, hos hvem ransagningen foretages, spørges, om der ønskes

A-meddelelse III/5t
side 3

tilkaldt vidner, og om der, hvis pågældende ikke selv overværer ransagningen, gives afkald på tilkaldelse af husfælle eller nabo.

Foreligger der udtrykkeligt samtykke til ransagning, udfyldes der en "ransagningstilladelse" (P 440), som forinden ransagningen iværksættes, underskrives af den, hos hvem der ransages. Ransagningstilladelsen, der vedlægges rapporten, skal indeholde oplysning om navn og tjenestested på de polititjenestemænd, der foretager ransagningen, og navn og bopæl på evt. tilkaldte vidner m.fl. samt angivelse af de lokaliteter, der skal ransages.

Eftersøges bestemte ting, bør pågældende opfordres til at udlevere eller påvise dem.

Åbning med magt af lukkede adgange eller gemmer bør kun finde sted, når en opfordring til at åbne har vist sig frugtesløs, eller der ingen er til stede, til hvem opfordring kan rettes.

Ved ransagning af husrum, hvor beboer/bruger eller en repræsentant for denne ikke træffes på stedet, skal der efterlades en skriftlig meddelelse om anledningen til politiets tilstedeværelse, og at nærmere oplysning vil kunne fås ved henvendelse til den pågældende politistation eller afdeling med angivelse af telefonnummer og evt. vedkommende polititjenestemand»

Bliver en ransagning uden resultat, skal skriftlig bevidnelse herom på forlangende meddeles den pågældende.

Politiet kan ved ransagning af husrum og gemmer bestemme - hvis det ikke allerede er sket ved retskendelse - at sigtede, dennes husfælle eller nabo skal fjernes, mens ransagningen foretages, såfremt de pågældende gør forsøg på at lægge den hindringer i vejen, når sigtelsen angår

forbrydelse mod statens selvstændighed og sikkerhed (strfl.s kap. 12),
forbrydelse mod statsforfatningen og de øverste statsmyndigheder (strfl.s kap. 13),
forbrydelse i offentlig tjeneste eller hverv (strfl.s kap. 16),
almenfarlige forbrydelser (strfl.s kap. 20),
ulovligt hasardspil,
ulovlig spiritusudskænkning,
overtrædelse af våbenloven og
forbudet mod at bære uniform (strfl.s § 132).

I sådanne tilfælde skal der ubetinget være vidner til ate-

de, og politiet skal inden 24 timer over for retten oplyse og begrunde, at ransagningen er foretaget uden overværelse af sigtede, dennes husfælle eller nabo.

Denne meddelelse afløser

A-meddelelse III, nx_t 5, af 3. maj 1965.

E E F S E N

§ 759. Ransagning af hus for at eftersøge en mistænkt, der skal anholdes, kan foretages, når der er grund til at antage, at han opholder sig der, og ransagning i det foreliggende tilfælde ikke står i misforhold til sagens betydning.

Stk. 2. Bestemmelse om ransagning træffes af retten¹ ved kendelse. Politiet kan dog foretage ransagning uden retskendelse,

- 1) når den, der har rådighed over huset, udtrykkeligt samtykker i eftersøgningen,
- 2) når den mistænkte eftersættes under eller i umiddelbar tilknytning til udøvelsen af strafbart forhold, eller
- 3) når der er grund til at antage, at øjemedet vil forspilde, hvis kendelse skal afventes.

Stk. 3. Bestemmelserne i § 797, stk. 3, samt §§ 798-800 Tinder tilsvarende anvendelse.

§ 761. Ved pågribelse af en person med henblik på fuldbyrdelse af en straffedom eller forvandlingsstraffen for bøde finder reglerne i §§ 758, stk. 1, og 759 anvendelse.

Kapitel 73

Ransagning

§ 794. Ransagning af en sigtets bolig eller andre rum, gemmer eller person for at søge efter spor af forbrydelsen eller efter ting, som er genstand for beslaglæggelse, kan finde sted, når

- 1) sigtelsen angår en forbrydelse, som det ifølge lovens almindelige regel tilkommer statsadvokaten at forfølge, eller
- 2) der foreligger påviselig grund til at antage, at spor af forbrydelsen eller bestemte ting, som kan beslaglægges, dér vil være at finde.

§ 795. Ransagning i foranførte øjemed af en ikke sigtets bolig, rum eller gemmer kan finde sted, når sagen

- 1) angår en forbrydelse, som det ifølge lovens almindelige regel tilkommer statsadvokaten at forfølge, og derhos
- 2a) forbrydelsen er begået, eller sigtede er pågrebet i boligen eller rummet eller har betrådt samme, medens han forfulgtes på **frisk** gerning eller **friske** spor, eller
- b) der i øvrigt foreligger påviselig grund til at antage, at spor af forbrydelsen eller bestemte ting, som kan beslaglægges, dér vil **være** at finde, eller

- c) når ransagningen omfatter en samling af huse, som udgør en by eller en større afgrænset del af en by eller af et sogn.

Stk. 2. Ligeledes kan ransagning af en ikke sigtets person finde sted, når sagen angår en forbrydelse af den foran under 1) nævnte art, og der er påviselig grund til at antage, at det eftersøgte findes hos ham.

§ 796. Uden for de i de foregående to paragraffer fastsatte nærmere betingelser kan ransagning i foranførte øjemed finde sted af hus eller rum, som efter sin bestemmelse er tilgængeligt for alle og enhver, eller som står under politiets særlige tilsyn.

§ 797. Ransagning, hvori den, hos hvem den skal iværksættes, ikke udtrykkelig samtykker, kan som regel kun finde sted ifølge retskendelse.

Stk. 2. Uden foregående retskendelse kan ransagning, være sig hos sigtede eller andenmand, foretages af politiet:

- 1) i de tilfælde, der omhandles i foregående paragraf,
- 2) når der er øjensynlig fare for, at øjemedet med ransagningen ville forspildes, hvis retskendelse skulle afventes, og de betingelser foreligger, som er angivne i § 795, stk. 1, nr. 2, litra a og b, og derhos sagen *enten* angår en forbrydelse, som det ifølge lovens almindelige regel tilkommer statsadvokaten at forfølge, *eller* - dog kun såfremt ransagningen foretages hos sigtede - en forbrydelse, for hvilken der er foreskrevet højere straf end bøde.

Stk. 3. Har ransagning uden retskendelse fundet sted hos en mistænkt, imod hvem forfølgning ikke tidligere var begyndt, skal beretning derom indgives til retten inden 24 timer.

Stk. 4. Om politiets beføjelse til at ransage dens person, som anholdes, gælder derhos reglen i § 758.

§ 798. Når ransagning ifølge retskendelse ikke skal iværksættes af retten selv, skal det i kendelsen angives, ved hvem iværksættelsen skal ske.

Stk. 2. Uden for påtrængende tilfælde bør iværksættelse af ransagning kun, hvor vedkommende udtrykkelig samtykker, overlades til politiets underordnede betjente.

Stk. 3. Ved enhver ransagning skal svidt muligt to uberygtede mænd tilkaldes som

vidner. Enhver er inden for en afstand af 2 kilometer fra sin bopæl pligtig at efterkomme sådan kaldelse; den, som uden lovligt forfald vægrer sig, ifalder en bøde.

§ 799. Den, hvis bolig, rum eller gemmer skal ransages, skal opfordres til at overvære forretningen; er han fraværende, skal en husfælle eller nabo tilkaldes, når dette kan ske uden ophold.

Stk. 2. Dersom ransagningen foretages i sigtedes bolig, rum eller gemmer, kan retten bestemme, at sigtede, dennes husfælle eller nabo skal fjernes, medens ransagningen foregår, såfremt de pågældende gør forsøg på at lægge ransagningen hindringer i vejen. Såfremt sigtelsen vedrører en af de i straffelovens kap. 12, 13, 16 eller 20 omhandlede forbrydelser eller ulovligt hasardspil, ulovlig **spiritusudskænkning**, overtrædelse af bestemmelserne om handel med samt tilvirkning og besiddelse af våben eller om forbud mod at bære uniform, kan tilsvarende bestemmelse under de i § 797, stk. 2, fastsatte betingelser tages af politiet, men det skal da inden 24 timer for retten oplyses og begrundes, at ransagningen er foretaget uden overværelse af sigtede eller dennes husfælle eller nabo. I de i nærværende stykke omhandlede tilfælde skal ransagningen altid foregå i overværelse af vidner i overensstemmelse med § 798, sidste stykke.

Stk. 3. **Forinden** ransagning påbegyndes, skal rettens kendelse oplæses eller forevises, eller, hvor ingen kendelse foreligger, øjemedet betydes.

Stk. 4. Efterseges bestemte ting, bør, forinden ransagning påbegyndes, vedkommende opfordres til at udlevere eller påvise samme.

Stk. 5. Forefindes ved ransagningen ting, som skønnes at burde beslaglægges, forholdes med dem, som bestemt i foregående kapitel. Med hensyn til papirer iagttages reglerne i § 829.

Stk. 6. Om ransagning, der ikke iværksættes af retten og tilføres retsbogen, affattes en beretning, der medunderskrives af vidnerne.

Stk. 7. Bliver ransagningen uden resultat, skal skriftlig bevidnelse herom på forlangende meddeles den pågældende.

§ 800. Ved ransagnings iværksættelse bliver endvidere følgende regler at iagttage:

Stk. 2. Al den skånsel og varsomhed, som øjemedet tilsteder, skal udvises.

Stk. 3. Ved nattetid bør ransagning kun foretages, når øjemedets opnåelse afhænger deraf.

Stk. 4. **Åbning** med magt af lukkede adgange eller gemmer bør kun finde sted, når en opfordring om at åbne har vist sig frugtesløs, eller der ingen er til stede, til hvem den kan rettes.

Stk. 5. Personlig ransagning af en kvinde skal ske ved ærbare kvinder og ikke i overværelse af mænd, jfr. § 199.

Kapitel 73 a Besigtigelse

§ 822. Politiet har at foretage besigtigelser i alle tilfælde, hvor dets pligter med hensyn til efterforskningen medfører det. Skønnes det, at besigtigelse bør ske ved retten, har politiet at drage omsorg for, at den forefundne tilstand blive uforandret, indtil retshandlingen kan finde sted.

Stk. 2. Retten kan foretage besigtigelse af personer, genstande og lokaliteter, når sådant findes nødvendigt eller hensigtsmæssigt for sagens oplysning. Vile det medføre uforholdsmæssige udgifter eller ulemper, at besigtigelse foretages af den ret, ved hvilken sagen er tingfæstet, **eller** skal besigtigelsen foretages før domsforhandlingen i en sag, som er **tingfæstet** ved landsretten, foretages den af vedkommende undersøgelsesret (§§ 686 og 694).

Stk. 3. Foretager den dømmende ret, hvor loven giver adgang hertil, under domsforhandlingen en besigtigelse på åstedet, skal de personer være til stede, som ellers skal være nærværende under domsforhandlingen.

Stk. 4. Angående besigtigelser, som byretten, henholdsvis **so-** og handelsretten, foretager enten som undersøgelsesret eller i sager, der ikke er undtagne fra anke, skal retsbogen indeholde så meget, at den giver et fuldstændigt og tro billede af det besigtigede.

Stk. 5. Forudsætter adgangen til besigtigelse en ransagning, skal de for denne foreskrevne betingelser og regler iagttages.

§ 823. Kræves der til en besigtigelse eller i øvrigt til en undersøgelse eller bedømmelse af et faktisk forhold, til hvilken sagen findes at give anledn; **ig**, indsigt, som ikke kan forudsættes hos retten, kan denne tilkalde syns- og skønsmand overensstemmende med kap. 19.

